

Str.:

7-8: *Normalien-Nachschlagebuch...* — Příruční kniha předpisů pro učitele a ředitele rakouských veřejných gymnasií. Sestavil P. Timotheus Ant. Mataushek, kněz benediktinského řádu a ředitel nadačního gymnasia v Broumově. Praha 1857, nákladem Karla Bellmanna. — Převrat v našich státních a společenských poměrech od roku 1848 přivedl velmi zanedbané školství dřívějšího Rakouska do nového stadia, odpovídajícího všestranně a rychle se rozvíjejícímu životu. Povinné filosofické kursy, které dříve podle své povahy byly pouhým pokračováním gymnasií, byly odloučeny od universit a staly se nerozlučnými články gymnasií. Místo kursů šestiletých byly zavedeny osmileté a zároveň byla gymnasia rozdělena na nižší a vyšší. Toto nové rozdělení gymnasií bylo ohlášeno slavným c. k. ministerstvem školství již v létě roku 1848 publikací „Návrh zásad veřejného školství v Rakousku“ a také v „Nástinu organisace gymnasií a reálek v Rakousku, Vídeň 1849“. Nebylo to však pouhé zdokonalení gymnasií tím, že byly třídy rozmnoženy, ale měl se také zlepšit vyučovací plán a pronikavá reforma gymnasií. Vyučovací plán, který byl tehdy navržen, zůstal vcelku až dodnes stejný, měnily se jen jednotlivosti, podrobnosti podle stávajících poměrů nebo převládajících názorů. Výnosy, které byly k takovým pozměňujícím úpravám vydávány, rozrůstaly se v takovém počtu, že slavné ministerstvo kultu již na začátku r. 1855 považovalo za nutné poukázat na to, že k osvojení dokonalé znalosti všech předpisů, které má znát každý gymnasijní učitel, nemálo by prospělo každému gymnasiu, kdyby byl připojován věcný index k veškerým výnosům se stručným poukazem na původní předlohu a neustále doplňován. Proto pan gymnasijní ředitel P. Mataushek na toto vybídnutí a jsa k tomu z povolání strany co nejlichotivěji vyzván sestavil příručku všech předpisů vztahujících se na naše veřejná gymnasia. Je to práce, která dokonalým zvládnutím látky, jakož i praktickým a hospodárným sestavením přichází gymnasijnímu učitelstvu velmi vhod, ježto umožňuje dosáhnout pokud možná rychlé a obsáhlé znalosti předpisů a zvýšit úroveň úředního styku. O každém výnosu, i když se jen vzdáleně vztahuje na gymnasia, najdeme v knize odkaz, a téměř všude doslovně podle originálu, dále se odkazuje na datum a číslo dotyčného vysokého výnosu, jakož i na jeho pramen. Důležitější předpisy, které byly vyhlášeny

teprve během tisku, jsou stručně naznačeny aspoň v rejstříku. Pořadí sebraných předpisů je abecední, a to podle hesel vyjadřujících jejich obsah. Autor, aby hledání ještě více usnadnil, rozdělil předpisy patřící pod totéž heslo pokud možno ještě do pododdělení. Jsou uvedeny i předepsané formuláře a jejich formát a na konci je připojen podrobný rejstřík. Dílo je věnováno p. dr. Zeithammerovi, c. k. školnímu radovi, který sám uznává hodnotu a užitečnost tohoto díla těmito slovy: „Toto stejně pracné jako záslužné dílo uvítá každý gymnasijský ředitel a učitel, jenž místo častého dlouhého hledání najde pomocí rejstříku snadno všude výklad.“ — *Karel Bellmann* (nar. 1820), něm. tiskař a majitel reprodukčního ústavu; vydával také české knihy (na př. Nerudovo Hřbitovní kvítí); r. 1860 se pokusil vydat rukopis Královédvorský s dřevoryty Josefa Mánesa, ale pro naprostý nezájem českého obecnstva od dalšího vydávání upustil;

8: *Zeithammer* — Řehoř Z. (1800—1881), profesor malostranského gymnasia, pak zemský školní rada, spisovatel;

9—10: *Leipziger illustrierte Zeitung* — Lipské ilustrované noviny. — Ilustrovaná díla a časopisy vážného obsahu jsou, lze-li tak říci, učebnicemi a komentáři pro názorné vyučování velkých dětí. Zvláště to platí o podnikcích, které svými vskutku uměleckými činy plně vyhovují požadavkům každého vzdělance a z nichž tu uvedeme ty, které jsou do jista nejvýznačnější. Obzvláště ilustrované časopisy, jejichž ušlechtilá tendence a stanovisko si získaly významnější okruh čtenářů, mohou nadmíru působit tím, že k popisnému a vysvětlujícímu slovu připojují ještě obraz toho předmětu, který stojí za zhlédnutí. Ale ještě větší bude však vliv a působnost těch časopisů, které se snaží popularisovat vědu a učinit ji přístupnou širším kruhům. V Německu je mnoho listů, které si vytkly takový úkol, ale takřka každý si pro sebe vybral jen jednu úzkou část obecného vědění, snaže se tak svou vlastní cestou dosáhnout společného cíle. Jedním z listů, jejichž činnost se odvážila na nejširší pole a důsledně se snaží splnit co nejdokonaleji daný úkol přes všechny překážky, je *Lipský ilustrovaný časopis*. Tento časopis zdokonaluje se den za dnem pečlivým výběrem látky a obrazových příloh. Na jeho stránkách nechybí nic, co by mohlo mít pro celek nebo pro jednotlivce nějaký význam. Týdenní politický přehled, všeobecné i státní dějiny, monografie, životopisy, zpráva o umění výtvarném, hudebním i jiném, národopis, zeměpis, přírodní vědy, národní hospodářství atd. musí poskytnout ze všeho to nejzajímavější, aby pak, zobrazeno v názorném a odpovídajícím rouše velmi zdařilých dřevorytin, jaké nepřináší žádný jiný německý časopis, bylo předloženo čtenáři a tak ho seznamovalo s pokrokem doby ve všech oborech. Co nejpečlivěji provedené podobizny velkých a významných lidí, nashromážděné v průběhu

všech ročníků, jejichž cena byla ještě zvýšena historicky věrnými a zevrubně psanými životopisy, tvoří cennou obrazárnu. Není pomníku, není pamětihodnější stavby, významnějšího obrazu, aby byl opomenut, — všechno se čtenářům poskytuje v názorném, věrném, ba přímo mistrně provedeném obraze. Články větší a na pokračování, jako císařova cesta Itálií, životopisná a kriticky zaměřená pojednání německých dějepisců atd., zajišťují listu i do budoucnosti uznání a trvalou cenu. — *Leipziger illustrierte Zeitung* — začaly vycházet r. 1843 v Lipsku nákladem a redakcí Johanna Jakoba Webra (1803—1880); byl to první německý ilustrovaný týdeník; došel veliké obliby a udržel se dlouho až do našeho století; viz pozn. k str. 327;

- 11: *Gustav Pfleger Moravský, Dumky* — V komisi Řivnáčova knihkupectví vyšel svazek básní o 224 stranách pod názvem *Dumky*. Jejich autorem je Gustav Pfleger. V předmluvě promlouvá k čtenářům s takovou skromností, s jakou se zřídka setkáváme u mladistvých, nebes dobývajících myslí. Sbíрка obsahuje sonety, pověsti, písně ve dvou dílech a básně smíšené. Sonety jsou uvedeny sonetem věnovaným praotci tohoto básnického útvaru Petrarkovi a vyznačují se obzvláště zvučnými rýmy a opravdu vzletnou a básnickou mluvou. Z větších epických básní, kterýžto básnický druh mladší česká básnická škola až dosud málo pěstovala, náleží největší z nich, *Mramorový palác*, slohu romantickému. Moravská pověst *Poslední vůle* je formálně napodobeninou epických srbských národních zpěvů a můžeme tuto volbu již proto přivítat, že je pro svůj stručný a pregnantně vyjádřený epický styl nejvhodnější pro slovanské pověsti. — *Gustav Pfleger Moravský* (1833—1875), Nerudův spolužák v kvintě malostranského gymnasia, pak na Akademickém gymnasiu;
- 12—13: *J. P. Koubek's Gesammelte Schriften* . . . — Jana Pravoslava Koubka Sebrané spisy veršem i prózou. K vydání uspořádal F. L. Vorlíček. Nákladem Karla Bellmanna. — Již dlouho se toužilo po souborném vydání Koubkových spisů. Zdá se, že Koubek měl za svého života jakousi nechuť přehlédnout vlastní spisy a uspořádat je k vydání. Dokonce i básně, rozptýlené v různých časopisech a almanaších, jen zřídka kdy vyšly z jeho vlastního popudu. Měl stejné heslo jako jeho duchaplný přítel, hrabě Jos. Dunin-Borkowski: *Non multa, sed multum*; toto heslo se u Koubka však více uplatňovalo při uveřejňování než v tvorbě, která byla dost obsáhlá. O významu a hodnotě jeho literárních prací byl úsudek již dávno jednotný. Proto po náhlé a nečekané Koubkově smrti připadl jednomu z jeho žáků a přátel úkol prokázat svému mistru nejkrásnější akt piety tím, aby připravil k vydání jeho spisy. Duchaplný překladatel a obratný žurnalista Fr. Vorlíček získal si nemalé zásluhy o českou literaturu horli-

vostí, s jakou urychlil toto vydání. — Před námi leží svazek krásného vydání o 186 stranách a obsahuje pouze básně příležitostné; ale i druhý díl lyricko-epického obsahu, s nadpisem *Hroby básníků slovanských*, musíme zahrnout do básnictví příležitostného, ovšem v poněkud širším slova smyslu. Koubek byl příležitostným básníkem *par excellence*, při každé příležitosti se ukázalo, že je básníkem v plném slova smyslu. Podivujeme se jeho neobyčejné lehkosti, s jakou dovedl v příležitostných básních každému stavu dodat citové výše a vhodnými nápady, obrazy, historickými a bájeslovnými epizodami přizdobit. Koubek byl svěží, rozhodný talent, nadaný živou obrazotvorností, pamětí, schopností chápat a zpřítomňovat, rytmicky lehký, duchaplný a bohatě vzdělaný; měl sdostatek všeho, aby poesii dovedl v životě vytvořit život druhý. Hroby končí se Tryznou za duši básníkovu, kterou Koubek složil po smrti německého knížete básníků Lenaua, Slovany zvláště uctívaného a napodobovaného. Krásného a také ze starých skotských balad známého obyčejně tryzny je v této básni použito k nádherným poetickým obrazům. — *Jan Pravoslav Koubek* (1805—1854), od r. 1839 profesor české řeči a literatury na pražské universitě; jeho Sebrané spisy vyšly ve čtyřech dílech v letech 1858—1859 s životopisným nástinem od Karla Sabiny; *František Ladislav Vorlíček* (1827—1865), spisovatel a překladatel; narodil se v Blatné jako J. P. Koubek; *Josef Dunin-Borkowski* (1809—1843), polský básník; *Non multa, sed multum* — Ne mnohé, ale mnoho (t. j. záleží na kvalitě, ne na kvantitě); „*Koubek war Gelegenheitsdichter...*“ — pasáž je téměř doslovným přepisem Goethova úsudku o něm. lyrikovi Johannu Christianu Güntherovi v Goethově autobiografii *Z mého života*, kniha sedmá; r. 1870 vytýkal Nerudovi proto F. V. Jeřábek plagiátorství (viz Č. div.* IV);

13: *po smrti německého knížete básníků Lenaua* — Nikolaus L. zemřel 22. srpna 1850;

14-15: *Die klassische Periode . . .* — Klasické období německé národní slovesnosti osmnáctého století, vylíčené řadou přednášek od J. G. Findela. První sešit. Lipsko. Emil Graul 1857. — Znamení a objemná díla takového Gervinuse, Kobersteina, Vilmara a j. zpracovala již tak důkladně a tak všeobecně dějiny německé literatury, toto sebevědomí německého národa, že jejich nástupcům na tomto poli zbývají pro nynějšek buď jen monografická pojednání o jednotlivých částech, nebo popularisování částí přísně vědeckých. V mezích takového popularisování pohybuje se také výše jmenované dílo J. G. Findela. Je to řada literárně historických přednášek, které si sice v jednotlivostech nečiní nárok na abso-

* Zkratkami *B.*, *Č. div.*, *Č. spol.* a *Pod.* odkazujeme na svazky *Básně*, *České divadlo*, *Česká společnost* a *Podobizny* ve Spisech Jana Nerudy.

lutní úplnost, naproti tomu však podávají jasný obraz souvislosti jednotlivých zjevů. Jsou vyzvednuti mistři klasického německého údobí, aby byl na nich ukázán literární vývoj a aby se o ně mohli opírat soudobí básníci druhého řádu. První přednáška je uvedena literárně historickým nástinem, který přes svou stručnost přece poskytuje dobrý přehled o předchozích literárních obdobích. Jen neměl autor učinit chybu tak mnohých svých předchůdců, že totiž velkému německému národu, byť v krátkých poznámkách, připisuje víc, než mu vskutku náleží. Boháče zlaťák nemůže udělat bohatším a ztráta zlaťáku chudším. Tak na příklad je prý „zvláštním“ německým rysem, že básnictví nebylo jen majetkem jednotlivců nebo tříd, nýbrž spíše společným statkem celého národa, tak jako tomu není u jiných, neněmeckých národů. Těch několik málo prohrěšků neubírá však na ceně této knize, již lze doporučit hlavně těm, kdož se teprve začínají informovat o německé literární historii. Přehledné roztrídění látky, citlivé vyhmátnutí toho, co je charakteristické, správné vyzdvižení toho, co je významné a vhodné, strhující vyličení předmětu, to jsou hlavní přednosti díla, které, jak autor slibuje, octne se do podzimu t. r. celé v rukou čtenářů. Vyhrazuje si vrátit se ještě jednou k tomuto dílu, jakmile vyjde celé. — *J. G. Findel* — Gottfried Joseph Gabriel F. (1828–1905), něm. spisovatel a nakladatel; v r. 1849 byl v Mnichově zatčen pro revoluční činnost; r. 1857 pracoval v redakci Lipských ilustrovaných novin; z jeho vlastních spisů nejvíce vynikly kritické dějiny zednářství (*Geschichte der Freimaurerei*); v Nerudově referátu v *Tagesbotu* chybným čtením rukopisu bylo důsledně vysázeno Fiedel místo Findel; *Gervinus* — Georg Gottfried G. (1805–1871), něm. literární historik, který pojímal literaturu politicky (*Geschichte der deutschen Nationalliteratur* — Dějiny německé národní literatury, 1837); *Koberstein* — August K. (1797–1870), něm. literární historik (*Grundriß der Geschichte der deutschen Nationalliteratur* — Nárys dějin německé národní literatury, 1827); *Vilmar* — August V. (1800–1868), něm. literární historik (*Geschichte der deutschen Nationalliteratur* — Dějiny německé národní literatury, 1845);

16–18: *Wörterbuch der slavischen Sprache* . . . — Slovník jazyka slovanského šesti hlavních nářečí: ruského, bulharského, církevně slovanského, srbského, českého i polského od Josefa Franty Šumavského. Část první, německo-slovanská. Sešit první. V Praze nákladem Karla Bellmanna. — Toto je velký krok, který Slovanstvo učinilo, aby prorazilo cestu vývoji slovanského ducha, aby alespoň v něčem opět napravilo minulost mnohých roztráštěných a rozervaných století a aby se konečně vypořádalo s nezadržitelným tlakem vnitřního duchovního svazku. Slovanská literatura, velká a významná ve svém celku, bude nyní vlastním příslušníkům stejně jako cizincům mno-

hem přístupnější, její poklady budou moci být snáze dobývány, a poznáním vlastního bohatství, svých zvláštních poměrů a toho, čeho se jim ještě nedostává, Slované dosáhnou možnosti čestně splatit svůj dluh a svůj podíl na velkém díle všelidského kulturního vývoje. Třebaže tímto slovníkem se ještě všeho nedosáhne, třebaže bude k tomu zapotřebí ještě mnoho času, píle a lásky, aby po prvním kroku byly učiněny ještě další, má-li být dosaženo lákavého cíle, přece se už začalo, a nyní záleží již jen na svědomité účasti, aby se nezůstalo stát na vytčené již cestě nebo aby se z ní nesešlo. Slovník pana Šumavského je rozcestím, které pouze ukazuje správnou cestu. Chvalně známý archeolog a historik Alexander Hilferding (nynější ruský konsul v Sarajevě), který se seznámil s dialektu slovenské řeči nejen theoreticky, ale i prakticky, poslal do časopisu Russkaja beseda o tomto slovníku článek, v kterém se praví také toto: „Někdy se může v některém slovníku odrážet obecná potřeba, která jej vyvolala v život, a v takovém případě není pouhým výrobkem, nýbrž se řadí k plodům čisté vědy. Takového druhu je všeslovenský slovník pana Šumavského. Nenajdeme v něm srovnávací soupis slov slovenských dialektů, pan Šumavský vidí v slovenské řeči organický celek a snaží se to dokázat, pokud je to možno ve slovníku pořízeném pro praktickou potřebu. Také tentokrát to musel být Čech, který pojal velkou myšlenku, první myšlenku všeslovenského slovníku. Znáte Čechy, a pochopíte tedy také tuto činnost. Češi jsou více než ostatní slovenské národy vystaveni germánskému vlivu, a proto jsou také více proniknutí německým duchem, t. j. láskou k vědám. — Pan Šumavský předpokládá, že největší část slov ve všech slovenských nářečích je jedna a táž a že rozdíl je jen v odlišné výslovnosti, která spočívá na pevných fonetických zákonech. Zvolil pravopis, ve kterém se vyskytují všechny hlásky slovenské řeči, a pečoval o to, aby všechny pravidelné odchylky, které se vyskytují, určil pro každý slovenský dialekt pevnými, výslovnosti se týkajícími pravidly.“ — Proti pravopisu a učené kritice pana Šumavského bylo by lze leccos namítnout, přesto však vítáme vděčně to, co nám podává, a ponecháváme příštím desíletím, aby případné nedostatky knihy opravila. Pro Němce bude asi největší potíž kyrilská abeceda. Tato abeceda je již dávno jablkem sváru mezi Slované, píšícími buďto latinkou, anebo jinak. Tato abeceda je velkou překážkou, mocnou závorou nejenom pro cizince, ale i pro ony Slované, kteří jí nepoužívají. Všeobecné přijetí latinské abecedy by znamenalo pro Slované velký pokrok. — Právě vyšlý sešit má XVI a 80 stran. Dílo je uvedeno výkladem a odůvodněním zvláštních znaků a slovníková část sahá od slov *Aal* až po *anlöten*. — *Josef Franta Šumavský* (1798 — 1857), pracovník na poli slovenské filologie a pedagog; jeho německého Slovníku jazyka

- slovanského vyšly pouze čtyři sešity (do slova: Befehlen); *Alexander Hilferding* (1831—1872), ruský slavista;
- 17: *Russkaja besjeda* — obsáhlý sborník, který vycházel od r. 1856 v Moskvě čtyřikrát do roka a přinášel ukázky z děl uměleckých, články vědecké i referáty; Hilferdingův referát „O Vseslavjanském slovarě G. Šumavskago“ je v 1. sv. II. roč. (1857), str. 94—96;
- 19: *Ciemno wszędzie...* — Temno všude, ticho všude, co to bude, co to bude (citát z Mickiewiczových *Dziadů*); *Głupe było...* — Hloupé bylo, hloupé bude; parodie polského klasicistického básníka Ludvika Osínského (1775—1838) na citované Mickiewiczovy verše, namířené proti klasicistům jakožto představitelům carské reakce;
- 21: *Daß mir tausend...* — Že tisíce ubohých mladíků zoufale napodobilo moje písně (citát z Heinových *Nových básní*, cyklus *Angelika*); *mužně při smutné bře harcuje* — narážka na souboj, do kterého byl Puškin vehnán politickými intrikami dvorských kruhů a při němž byl smrtelně zraněn;
- 22: *Pražské* — *Pražské noviny*, vládní deník, vycházející od r. 1786; často se v něm psalo proti mladé básnické generaci; *děd Lumír* — beletristický týdeník *Lumír* (zal. r. 1851), redigovaný F. B. Mikovcem; Neruda v něm otiskoval své básnické prvotiny;
- 23: *Žukovský* — Vasilij Andrejevič Ž. (1783—1852), první lyrický básník ruský; v jeho tvorbě lze zaznamenat již prvky realismu. Dlel u lože umírajícího Puškina; listem je míněno *Pismo k S. L. Puškinu*, datované 15. února 1837;
- 24: „*dixi*“ — řekl jsem; závěrečné slovo řečnického projevu;
- 25: *peřiti se* — dospívati (dostávati peří);
- 26: *Vyšínský* — veršovaný román G. Pfiegra Moravského *Pan Vyšínský*, jenž vycházel po sešitech v letech 1858 a 1859; jeho hrdina je stejně jako Puškinův *Oněgin* šlechtický statkář; viz str. 100; *Dumky* — básnická sbírka G. Pfiegra Moravského; viz str. 83;
- 27: *jako Heine bledý* — narážka na Heinův židovský původ; *jako Puškin tmavě snědý* — narážka na to, že jeho matka byla černošského původu, z rodu Abrahama Petroviče Hannibala;
- 30: *Suche nicht...* — Nechtěj putovat svou cestou za světlem: buď hlupákem jako oni a oni ti odpustí; *Ludwig Bauer* (1803—1846), něm. básník, dramatik a historik;
- 32: *rumor* — hluk, lomož, rozruch; *Atta Troll* — medvěd, hrdina stejnojmenné Heinovy básně, který hlásá nacionální omezenost; *Bohemia* — něm. konservativní deník pražský, velmi oblíbený mezi německou buržoasií; vycházel od r. 1826, zprvu jako nepolitický, od r. 1848 jako list politický šestkrát týdně, v letech padesátých čtyřikrát týdně;
- 33: *glagolitika* — hlaholice;
- 35: *uvědomí* — uvědomění;

- 36: *stančí z Lešetického... „Hynka“* — Vojtěch L. (1830—1908) vydal v mládí sbírku básní *Písně a balady* (1858) a epickou báseň *Hynek a Ráchel* (1858), kterou stavěli staří proti májovcům jako vzor poesie; proto se stala předmětem posměchu celé mladé generace (*stančí* — stance, strofa o osmi pěti-stopých jambických verších, z nichž šest se rýmuje střídavě a dva poslední sdruženě); *sermon* — rozhovor, rozprávka;
- 37: *Spravedlivá kronika* — sedmidílná *Spravedlivá kronika česká*, obsáhlý spis Jakuba Malého, vyšla v letech 1844—1845; *kníha, jak našli Ameriku* — narážka na šestidílný spis Jakuba Malého *Amerika od času svého odkrytí až do nejnovější doby*, který vyšel v letech 1853—1859; byla to volná kompilace z anglických spisů;
- 38: *Lasciate ogni speranza!* — Vzdejte se vši naděje!, nápis nad vchodem do pekla z Dantovy *Božské komedie*; *Det gor an* — A jde to!, titul realistické novely Karla Jonase Almquista (1793—1866), švédského spisovatele;
- 39: *Ach, Herr von Voldček!*... — Ach, pan z Voláček! Nu, dobrý den! To nebe ví, jak se to mohlo stát, když někdo vůbec vstoupí do dveří, že náhlý úlek cítím v údech! Ty, matko, přines sem židli! Vy zlý člověče, vy již k nám nechodíte! — ; *das wissen's nicht*... — nemáte ani tušení, je ten tam, ten chlap mizerný, té známosti je už dávno konec, nesmí už vkročit do našeho domu;
- 40: *ja so, Sie sind*... — a tak, vy jste také takový Čech;
- 42: *římská perioda* — obšírné souvětí v klasických spisech;
- 44: „*Haben*“... „*Soll*“ — „*Dal*“... „*Má dáti*“;
- 45: *Daß mir hundert arme Jungen*... — Že na sta mladíků zoufale napodobilo moje písně a bolest, o které jsem zpíval, způsobila ještě něco horšího; *Nur der Mensch*... — Člověk jen, ta hladká stvůra, která se šatí cizou vlnou...; citát z 10. kapitoly v překladu Nerudova vrstevníka Ervína Špindlera z r. 1874; *ubezpečuju Časopis musejní*... — narážka na kritické články *Musejníku*, které pedanticky kritisovaly mladou českou poesii zejména po stránce jazykové;
- 46–47: *Böhmische Granaten*... — České granáty. České národní písně, přeložil Alfred Waldau (Jaroš), Praha 1858, Ehrlich. — Nikdo nebude popírat obtíže, které se překladateli českých národních písní stavějí do cesty a jejichž rozřešení často bývá ne-li nemožné, aspoň mnohdy velmi obtížné. Většinou jsou tyto národní písně v podstatě spíše písněmi než básněmi, které, posuzujeme-li je s estetického stanoviska, nikterak se nemohou měřit s básněmi druhých slovanských kmenů. České národní písně mají čistě lyrický charakter a jsou mezi nimi mnohé, které se vyznačují ani ne tak krásou obrazů a myšlenkovou hloubkou, jako spíše rytmem, zpěvností aneb, podle Herdra, melodií, tónem a poetickou

modulací. Chce-li tudíž překladatel postupovat tak, aby vystihl jejich charakter, pak musí rozezvučet stejně lehký tón, musí zachovat stejný rytmus a musí tím spíše pečovat o hravý, již při obyčejném čtení melodický verš, ježto mnohé české národní písně bez své melodie znamenají málo nebo docela nic. Postup pana A. Waldaua, předvést německému čtenáři české národní písně v doslovném překladu, napodobujícím otrocky původní jazyk i v jeho syntaktických zvláštностech, jest tudíž pochybený. Takto by byly Němcům pouze těžko srozumitelné, ale nikdy ani milé, ani cenné. Požadavek volného překladu zachází tak daleko, že za český trochej, který podle zákona přízvučnosti převládá, téměř všude by se použilo stejně přirozeného a volného německého jambu. Přesto by bylo bývalo snadné vyhnouti se i při strojené formě Českých granátů mnohým tvrdostem a některým velmi nápadným bohemismům, s kterými se při čtení setkáváme. Naproti tomu je samozřejmé, že výpravným básním doslovný překlad docela vyhovuje. Závada je ovšem pouze v tom, že Češi nemají mnoho básní tohoto druhu. Romancí a balad, které se u ostatních Slovanů bohatě vyskytují a které jsou chloubou slovanské lidové poesie, je v Čechách jen poskrovnu. To málo však, co se vyskytuje, je velmi cenné. Epické zpěvy ostatních, jazykově příbuzných kmenů zastupují u Čechů hlubokomyslné a velmi poeticky vyprávěné pohádky a pověsti. Denní události jdou prostě jako prozaicky vyprávěná tradice od úst k ústům, nanejvýš že se nějaká pohádková nebo strašidelná historie nebo vražda stane vyhledávaným jarmarečním zbožím v pouťových tiscích. Tyto pouťové tisky tvoří podle výroku J. Langra jediné selské noviny a zase brzy mizejí. Také o tomto druhu lidové poesie nám A. Waldau mnoho poví v druhém svazku Českých granátů; že se to stane s patřičnou opatrností a výběrem, za to nám ručí jednotlivé ukázky, které náš překladatel již uveřejnil v časopisech. A. Waldau má ve svých původních pracích vsuktku plynulý verš, a proto doufáme, že vezme v úvahu naši dobře myšlenou výtku a v druhém díle zobrazí lyrický dodatek jistě přijatelněji a hodnotněji. — *Alfred Waldau* (vl. jm. Josef Waldemar Jarosch, 1837—1882), něm. spisovatel českého původu, který překládal českou poesii do němčiny; *idiom* — nářečí;

- 47: *J. Langer* — Josef Jaroslav L. (1806—1846), český básník; uvedený citát je z jeho pojednání „České prostonárodní obyčeje a písně“ v Časopise Českého museum VIII, 1834, str. 270;
- 49: *A kdyby vše potěšení* — počátek 22. básně Večerních písní; *Prager Morgenpost* — zmiňovala se o Hálkově knize několikrát, na př. v č. 241 z 1. září 1858 psala, že Hálkovi získala mezi českými básníky proslulé jméno („einen klangvollen Namen“); *obálka Posla z Prahy* — Posel z Prahy vycházel desetkrát ročně s pod-

- titulem „spis užitečný, zábavně poučný pro město i ves“ od ledna 1857 za redakce Vojtěcha Běláka (Fr. Šimáčka); v kterém čísle byl otištěn nadšený referát o Večerních písních, nepodařilo se nám zjistit, neboť v dostupných výtiscích pražských knihoven nejsou všechny obálky zachovány;
- 50: *kritik Pražských novin* — ve vládních Pražských novinách 1., 2. a 3. prosince 1858 otiskl autor podepsaný šifrou —?— obsáhlý článek „Český jamb a Hálkovy Večerní písně“; autor vytkl Hálkovi řadu chyb v jambickém metru, ale kladně ocenil, „že nestojí na půdě hnusné rozervanosti, alebrž na půdě čistě národního básnictví; jen smělost a bezohledné, snad leckohos i urážející sebevědomí... jest mu s tak zvanými romantiky vlastní. Jest však prázden jich nevykvašenosti, mlhavé mystiky a nevyčválaného druhdy humoru“. A dodává: „Svým obsahem, jenž jest prost vši rýmované invektivy a antikritiky, vyniká daleko nad mnohé z mladých našich básníkův, poskytuje takto čtenářům přístupným něžným citům lásky nezkalený, všesrozumitelný, nikdy nestárnoucí požitek...“ Zdá se, že zde autor mířil na Nerudu a na jeho skladbu U nás;
- 51: *lazarion* — italský chudás, žebrák;
- 52: *Tegnér* — Esaias T. (1782—1846), švédský básník, z něhož Neruda překládal v době, kdy pracoval na Hřbitovním kvítí (viz B. I, 573, 660); *Slavná minulost, toť naše kletba!* — druhá sloka básně Dvojí ráno, kterou Neruda napsal pro album, jímž mladí spisovatelé vzpomněli čtyřicátého výročí nálezu rukopisu Kralodvorského a jež věnovali Václavu Hankovi; viz B. I, str. 469; *po vynálezu Gutenbergovu* — knihtisk v Evropě vynalezl a zdokonalil Jan Gensfleisch Gutenberg, rodák z Mohuče (asi 1394—1468);
- 53: *Claude Frollo* — postava z Hugova románu Chrám Matky Boží v Paříži;
- 54: *dann geht als letzter Dichter...* — pak jako básník poslední poslední člověk odchází; citát z básně Poslední básník od štyrského básníka Anastasia Grüna (1806—1876); *písmo bleskové* — telegraf;
- 55: *egida* — záštita;
- 56: *literatura se stala...* „*panenskou*“ — mravně úzkoprsou, zápečně omezenou; Neruda zesměšnil odmítavý postoj starší generace k mladému básnickému pokolení ironickou básní v Hřbitovním kvítí, končící: „Bravo, páni literáti, /dejte pozor na ženské, /byť i písemnictví pošlo — jen když bude panenské“ (viz B. I, 65);
- 58: *Alfred Waldau* — viz vysv. k str. 46; *S. Kapper* — Siegfried K. (1821—1879), básník židovského původu, který psal česky i německy; hojně překládal slovanskou poesii do němčiny; r. 1844 vydal Slavische Melodien, ohlasy slovanských národních písní;
- 59: *Básně Květovy a Pflegrovy* — Fr. Boleslav Květ (1825—1864),

- básník a filolog; Nerudův referát o jeho knize viz str. 68; o Pflögrovi viz str. 75; v almanachu Zora měl tři básně Na podzim, které potom pojal do knihy Cypřiše, vyd. 1862;
- 60: *Poznámka k článku... Samoukové české poesie* — redakční poznámka, v níž Neruda polemizuje s Jarošovým (Waldauovým) tvrzením: „Byla to přirozená reakcí, že po bouřlivém roku 1848 písně národní vždy výše a výše se cenily a módními takřka se staly. Měla se odstranit kletba tendencí té, která k jádru uměleckého díla nenáleží...“ (Obrazy života 1859, 94); *ein Wächteraufschrei...* — doslovně: volání hlídače na úsvitu, když světlo se nám blíží; citát z Alfreda Meissnera, který byl mottem k oddílu Hřbitovního kvítí (viz B. I, 19 a 667); *fénix* — báječný pták egyptský, jenž se spalováním obrozoval; *guano* — zetlelý trus ptáků, jehož se používá jako hnojiva;
- 61: *Listy o ledačem* — dva Nerudovy články v lednovém a únorovém čísle Obrazů života (str. 36 a 75) o kulturně společenských poměrech Prahy, o studující mládeži, o otázkách nakladatelských a knihkupeckých, o českých divadelních představeních, o hercích a pod.; *Poutník od Otavy* — týdeník, který redigoval spisovatel a učitel Vojtěch V. Janota (1828—1907) a vydával od ledna 1858 v Písku Václav Vetterle, příbuzný Jakuba Malého; *Listy z Prahy* — vycházely v nepravidelných lhůtách od 24. října 1858 a byly zprvu podepisovány šifrou K; *radomontáda* — vychloubačná, chvástavá řeč;
- 62: *Leben und Wirken...* — Život a působení českého spisovatele J. M.; *Hálkovi dříve vynadal* — ve 4. listu z Prahy v 23. čísle Poutníka od Otavy z 5. prosince 1858, str. 274—275; *pan K. S.* — Karel Sabina (1813—1877) uveřejnil Literární obrazy v Obrazech života 1859, str. 32 a 74 (viz K. Sabina: O literatuře, 1953, str. 99—110);
- 63: *od časů Pythagorových, jenž za objevení pravdy hekatombu upravil* — když řecký filosof Pythagoras (působil kolem r. 530 před n. l.) objevil známou větu o trojúhelníku, obětoval vola; taková oběť se řecky nazývá hekatomba; *pan K. S. nemůže... odpovědět* — K. Sabina nesměl psát, protože byl pod policejním dozorem; Malý, věda to, namířil svou polemiku právě proto proti němu, udáváje i takto veřejnosti, že jde o „záhubný směr“;
- 64: *iluminování* — zdobení knih malbami;
- 66: *vždyť jste psal o indické mythologii* — Karel Sabina uveřejnil r. 1847 v Časopise Českého museum obsáhlý článek „Procházky v oboru mystiky, romantiky a bájení“; *Duch v přírodě* — spis dánského idealistického filosofa Hanse Christiana Oersteda (1777—1851);
- 68: *Frant. Boleslav Květ* — viz vysv. k str. 59; Neruda jeho knihu již předem ohlašoval v Obrazech života 4. února, str. 78, a upozorňoval „prozatím krátce mladší čtenáře na ně. Najdou v nich

- vytříbenou mysl, kteráž sobě zcela vědoma, jakou drahou kráčetí má, a také kráčí“; „*Krásné žití básnické*“ — citát z 75. básně F. L. Čelakovského *Růže stolisté*, končící verši: „host i já v té nejsa říši, / z tvých zdrojů plnívám číši, / v bujarosti mladické, / krásné žití básnické“. (F. L. Čelakovského *Básnické spisy*, 1950, 41);
- 70: *František Jan Jezbera* (1829—1901), později docent slovanských jazyků na universitě ve Varšavě, fanaticky, ale nekriticky propagoval myšlenku sjednocení slovanských jazyků s použitím ruského písma;
- 72: *Antonín Rybička* (1812—1899), historik české obrozenské literatury; *Kramérius narodil se... r. 1759* — má být r. 1753 (jak již v Jungmannově *Historii literatury české*); *Jan z Neuberku* (1743 až 1784), sběratel starožitností, znatel staré české literatury, přítel Josefa Dobrovského;
- 73: *Nový kalendář tolerancí...* — vycházel od r. 1787;
- 74: *Hlasatel český* — čtvrtletník, vycházel v letech 1806—1808 a 1818; byl hojně čten a působil na posílení českého spisovného jazyka;
- 76: *propůjčením životopisu svého* — Pfegrův vlastní životopis vydal r. 1880 v Plzni F. A. Hora podle přepisu zachovaného v plzeňském musejním archivu. Originál byl po Pfegrově smrti zničen; některé zachované zlomky z něho otiskl Karel Velemínský v *Obzoru literárním a uměleckém* IV, 1902. Horův text se místy neshoduje s textem citovaným Nerudou a zlomky Velemínského se nikde netýkají úryvků zachovaných v Nerudově článku; „*pražátko*“ — dítě z pražské porodnice nebo z pražského nalezince, které bývalo dáváno do vesnice na vychování; *Erntefeld* — Das Erntefeld (Žatva), ilustrovaná sbírka poučných článků, básní a říkáněk pro dospívající mládež, kterou vydával šestkrát do roka jako dárek pro pilné žáky (Prämienbuch) Karl Wilhelm Medau v Lito-měřicích; *parva* — nejnižší třída na starém gymnasiu; *van der Velde* — Karl Franz v. d. V. (1779—1824), něm. spisovatel historických románů, hojně překládaný do češtiny; *Cramer* — Karl Gottlob C. (1758—1817), něm. spisovatel, autor řady rytířských románů;
- 78: *Dumky* — viz str. 27; *staroměstské gymnasium* — t. zv. Akademické gymnasium v Klementinu, které bylo v letech 1850—1853 ústavem českým; v těch letech byl ředitelem Václav Kl. Klicpera;
- 79: *Méditations poétiques* — Básnické meditace, sbírka franc. básníka Alphonse de Lamartine (1790—1869), konservativního romantika, z r. 1820; *Le poète mourant* — Umírající básník, báseň z téže sbírky; *Herlossohn* — Karl H. (též Karel Herloš, 1802—1849), něm. spisovatel historických románů, rodem z Prahy, velmi oblíbený u českých čtenářů; *Kalina* — Josef Jaroslav K. (1816—1847), předčasně zemřelý nadaný básník a jazykozpytec, viz str. 165 a Pod. III, 243; *Synova oběť*, *Tarquinius Superbus* — obě dramata nejsou zachována;

- 80: *Maria* — Marya, powieść ukrajinska, báseň polského básníka Antoni Malczewského (1793—1826) z r. 1825;
- 81: *Zlaté klasy* — obrázkový časopis pro mládež, vycházející v letech 1853—1856 za redakce J. V. Rozuma; *Lada Nióla* — almanach, který vydal na rok 1855 Jos. V. Frič a soustředil v něm řadu nejmladších básníků vedle autorů uznávaných (V. Č. Bendla, J. J. Kolára a B. Němcové); *Bibliotéka českých románů* — Bibliotéka českých původních románů historických i novověkých; vycházela v letech 1855—1860 v Praze nákl. Kateřiny Jeřábkové; *Bulwer* — Edward B. (1805—1873), angl. spisovatel, autor románů historických a fantastických, v letech čtyřicátých hojně i do češtiny překládaný;
- 82: *nadplňky* — nadbytečná slova; *expektorací* — projev, výlev citů;
- 83: *Marmorpalais na Heiligensee* — Mramorový palác na jezeře H., byl vystavěn za krále Friedricha Wilhelma II. v letech 1788—1796; *Postupín* — město na jihozápad od Berlína, bývalé sídlo pruských králů; *Moravské noviny* — založeny r. 1848 Františkem Matoušem Klácelem a Aloisem Vojtěchem Šemberou; později vládní list, od r. 1853 řízený Leopoldem Hansmannem; literární kritiky tam psal Klácel, o Pflugrových Dumkách referoval v č. 36;
- 84: *Ukázku z Pana Vyšínského podal Lumír* — Pflieger otiskl úryvek z prvního zpěvu 10. prosince 1857 (str. 1177—1206); *po vyjití úplného Vyšínského šíře o něm promluví* — Neruda psal jen o dalších dvou svazcích: 20. května a 28. listopadu 1859 (viz zde str. 100 a 154); „*Greift nur hinein...*“ — „Nuž sáhněte jen v plné živobyčí“ (z předehry ke Goethovu Faustovi, v překl. Otakara Fischera);
- 85: *epigoni* — tak se sama označovala družina mladých básníků seskupených kolem almanachu Máje (Hálek, Neruda, Barák, Heyduk, J. V. Frič a j.);
- 86: *Alfred Waldau* — viz vysv. k str. 46; *Konversační slovník Riegrův* — Naučný slovník, vycházející v letech 1859—1871 za vrchní redakce Fr. L. Riegra nákl. I. L. Kobra; *Nezapudky* — posmrtná kniha Honoráty Zapové z Wiśniowských (1825—1856), rodem Polky, manželky Karla Vladislava Zapa; viz zde str. 110—111; *naš článek o témže předmětu* — viz České národní tance v Obrazech života z 1. ledna 1859, v našem vydání ve svazku Umění;
- 87: *na př. na stránce 43* — tam se čte něm. překlad: „*Sie fiel vom Kirschbaum, / seh'n konnten wir..., / das Mieder riß sie sich entzwei, / wir vernähten ihr...*“ (Spadla s třešně, vidět mohli jsme..., šněrovačka roztrhla se, sešili jsme ji...“), což je patrně volný překlad slovenské národní písně: Spadlo s višně diovča pyšné, rozdrapilo kasaničku, zašili sme (J. Kollár, *Národné zpievanky* I, str. 131);
- 88: *jistý redaktor jiného českého listu* — patrně Jan Erazim Sojka, který redigoval časopis *Jasoň* a všemožně se snažil, aby zabránil

rozšíření Obrazů života mezi čtenářstvem; viz článek I. Pfaffa „J. E. Sojka a Jan Neruda“, Česká literatura III, 1955, 67; *jini lidé zase používali venkovských svých přátel co agentů proti nám* — snad se to týká Jakuba Malého, který byl v blízkém příbuzenském svazku s Václavem Vetterlem v Písku, nakladatelem Poutníka od Otavy, kde Malý uveřejňoval své prudké útoky proti mladým;

- 89: *slavonský* — Slavonec, příslušník Slavonska, království, jež tvořilo s Charvátskem státoprávní celek. O slavonské mládeži pojednával článek A. V. Truhelky v Obrazech života 1859, str. 263; *A. Hron* — Jos. V. Frič; *L. Zvonař* — Josef Leopold Z. (1824 až 1865), hudební kritik a skladatel; *Přistěhovalci české květeny* — článek vyšel s názvem „Slovo o několika přistěhovalcích české květeny“, bez ilustrací (na str. 216); *Čengić-Aga* — Smrt Smaile-aga Čengiće, hrdinská báseň charvátského básníka Ivana Mažuraniće (1814—1890) z r. 1846, stoupence illyrského hnutí (viz vysv. k str. 226); *miscela* — drobná časopisecká zpráva v rubrice rozmanitostí;
- 90: „*škodlivé směry*“ — Neruda v titulu článku ironicky použil jednoho z epithet, jimiž Jakub Malý označoval při různých příležitostech hnutí mladých básníků (zhoubné, záhubné, zkázná, škodlivé a pod.); *Die Wahrheit finden wollen...* — Chtít najít pravdu je zásluha, i když přitom člověk bloudí; *Lichtenberg* — Georg Christoph L. (1742—1799), něm. satirik, rozhodný odpůrce sentimentální fantastiky a všeho mysticismu; Neruda z něho často citoval;
- 91: „*Hätten sie kein Gewissen...*“ — „Kdyby neměli svědomí a kdyby povinnost nemluvila tak svatě, věru, zdávil by v náručí i nevěstu“ (překl. Mil. Novotného); *Almqvist* — viz vysv. k str. 38;
- 93: *Knebel* — Karl Ludwig von K. (1744—1834), něm. spisovatel, druh Goethův; *Ein Arzt hilft...* — Chorému tělu pomáhá lékař, choré době mudrc: ten první je nablízku, druhý je ještě příliš daleko; *Logau* — Friedrich L. (1604—1655), něm. epigramatik;
- 95: *Mystères de Paris* — Tajnosti pařížské, sociální román od Eugena Sue (1804—1857); jeho postavy jsou idealisovány;
- 98: *Háfiz* (nar. asi 1326, zemř. 1389), perský lyrický básník oslavující lásku, víno a rozkoš; *indičtí epikové* — míněny asi dvě velké epické skladby opěvující skutky předků, Mahábháratam (Velký boj Bharatovců) a Rámájanam (t. j. Rámův život); *Kálidás* (asi v 6. stol.), dramatický básník indický; nejznámější je jeho dramatická idyla Sakuntalá, oslavující věrnou lásku; *Shakespeare, jehož český překlad už tak panenským* — týká se překladu Jakuba Malého, který do té doby ze Shakespeara přeložil a vydal Veselé ženy windsorské (1856) a Krále Jindřicha VI. (1858); *Vogt* — Karl V. (1817—1895), švýcarský přírodovědec, průkopník darwinismu;

- jeho knihou pro školy Neruda patrně míní Učebnici geologie a nauky o zkamenělinách (Lehrbuch der Geologie und Petrefaktenkunde) z r. 1846;
- 99: *Menzel* — Wolfgang M. (1798—1873), něm. dramatický kritik, omezený nacional, který udal pokrokové spisovatele jako členy nebezpečného spolku „Mladé Německo“ a způsobil tím zákaz jejich knih; *Deutsches Museum* — původně čtrnáctideník, později týdeník věnovaný literatuře, umění a veřejnému životu; vycházel od r. 1851 za redakce Roberta Prutze (1816—1872) v Lipsku nákl. F. A. Brockhause; *B. Jakob Malý* — Jakub Malý se podpisoval v prvních letech své literární činnosti Jakub Budislav Malý;
- 100: *Pan Vyšinský* — viz vysv. k str. 26; *Matěj sprosták* — povídka Františka Pravdy (1817 — 1904); vyšla r. 1851 v Povídkách z kraje, v nichž Pravda realisticky zobrazoval život drobného člověka na vsi i v městečku, ale vždy s umravňující katolickou tendencí;
- 101: *božovský* — dickensovský (*Bož* — pseudonym Charles Dickense, 1812—1870); *stálé harcování s Moravskými novinami a s Hansmannem* — Leopold H. (1824—1863), moravský novinář a spisovatel, píšící pod pseudonymem Antoš Dohnal, ve vládních Moravských novinách několikrát nepříznivě posoudil první knihy Pana Vyšinského, srovnával ho se Sabinovým románem Věčný ženich, ironicky psal, že „u nás“ (narážka na Nerudovu knížku) pomálu podobných věcí vychází; Pflieger na to reagoval i v básni i v poznámkách, že Hansmann dělá „impertinentní žert“ a podobně; viz též vysv. k str. 83;
- 103: *Kytice* — almanach vydaný skupinou konservativních spisovatelů jako protiváha almanachu pokrokových spisovatelů Máje; nejvíce se o jeho organizaci za loužil Vojtěch Lešetický (viz vysv. k str. 36); *artistický* — umělecký; *Bedřich Peška* (1820—1904), spisovatel, satirik; *F. V. Jeřábek* — František Věnceslav J. (1836 až 1893), dramatik; *Vyškovský* — Josef V., vl. jm. Václav Lederhofer (zemřel 1873 v Pešti); r. 1864 vydal ve Vídni knížku Památky času; *Vincenc Furch* (1817—1864), moravský básník, viz str. 389; *reflektovati* — rozjímati; *B. J. C.* — Jan Bohumil Janda Cidlinský (1831—1875), básník a romanopisec, viz str. 426;
- 104: *Rybák... starou látku má* — Neruda myslí hlavně na Goethovu baladu Der Fischer (Rybář); *Josef Kolář* (1830—1911), básník a překladatel, později lektor polštiny a ruštiny;
- 105: *manýra redwitzovská* — podle něm. spisovatele Oskara Redwitz-Schmelze (1823—1891), jenž svůj úspěch zakládal na zbožně ideálním blouznění; *František Doucha* (1810—1884), spisovatel, autor básní a písní pro děti, knihopisec a překladatel; *Václav Jaromír Píček* (1812—1869), sentimentální básník a konservativní publicista; *Fridrich Bojovný* — zlomek stejnojmenné historické

- truchlohry o pěti dějstvích, jež vyšla tiskem až r. 1863; *Vojtěch Lešetický* — viz vysv. k str. 36;
- 106: *Samko Chalupka* (1812—1883), slovenský básník; Kozácká je tištěna slovensky;
- 107: *dr Jan Palacký* (1830—1908), zeměpisec, syn Fr. Palackého; *Jan Vaclík* (1832—1918), slavista a diplomat; jeho cestopis vyšel samostatně r. 1859 (nákl. Jaroslava Pospíšila) s názvem Turecko evropské, Srbsko, Multany a Valachie, Černá Hora a pohraniční země rakouské; *wachenhusenády* — spisy Hanse Wachenhusena (1823—1898), něm. autora řady knih a pamětí o tehdejších válkách; *Karel Starý* (1831—1898), autor četných popularisujících publikací z oboru přírodních věd; *František Pravda* — viz vysv. k str. 100;
- 109: *Hermenegild Jireček* (1827—1909), historik českého a slovanského práva, diletant v beletrii a dramatu;
- 110: *Honorata z Wiśniowských-Zapová* — viz vysv. k str. 86;
- 114: *Josef Bardk* (1833—1883), spisovatel a žurnalista, redaktor a vydavatel prvního ročníku *Máje* na rok 1858; *B. J. C.* — viz vysv. k str. 103; *Hálek už je pro své vesnické povídky znám* — na příklad pro *Přívozníka* (v almanachu *Máj* 1858) nebo *První lásku* (v *Lumíru* 1859);
- 115: *A. Hron* — viz vysv. k str. 89; *Jiljí V. Jahn* (1838—1902), spisovatel a přírodovědec; v letech 1861 až 1862 redigoval po Nerudovi *Obrazy života*; *reussovati* — míti úspěch; *stůně nemocí lenauovskou* — světobolnou reflexí jako něm. básník Nikolaus Lenau (1802—1850); o Mayerovi viz str. 515—518;
- 116: *Jan Neruda... Divoký zvuk* — V textu následovala věta: „Viz o obém referát jiného posuzovatele dole v poznámce.“ Pod čarou byla otištěna poznámka označená šifrou -/ -: „*J. Neruda* podal v letošním ročníku *Máje* apologii vrabce, proletáře to mezi ptáky. Z počátku myslili jsme, že bude držán článek tento v lehkém humoru a že takto přísné přírodopisné pojednání, jež sobě N. obral za základ svého rozjímání a ježto vrabce chudáka šeredně nabírá, ztratí své mudrcké ceny. Článek však je spíše satirický a použito nepříznivých úsudků o vrabci jedině, aby se zabrousilo přiostrěnými pointy a špičatými narážkami na lidské slabosti. Celek pak zavínut je v příkrou reflexí. Nechceme tvrditi, že je článek podobný v almanachu na pravém místě, jelikož jednotlivosti outlejší čtenáře urážejí, a almanach přece knížkou, kteráž určena i pro čtenářky. Hlavní ideje je zakotvena v ironii, jež přeskakuje z jednoho — abychom tak řekli — problému sociálního života na druhý, všudy nelitostně na lidi se obořujíc. Je to tak zvaná pověstná ironie romantikův, ježto vysvítá z každé řádky článku toho. Ironie ta jsouc založena Fried. Schleglem dospěla Heinem k vrcholu své pověsti. Půda její je tedy vlastně ryze německá. Že však jedině u „učených“ Němcův hraje v literatuře nejnovější tak důležitou roli, dá se

vysvětliti z úpadku německého básnictví. Klasická doba Němcům minula, nastalo nyní paběrkování a reflektování o tom, co klasické. Toho nejbližší výsledek je německá ironie. Kde obecenstvo přesyceno, musí se užívatí nových prostředků, aby se jakási chuť udržela. A zdrojem chuti této je heinismus. — U nás poměr úplně jinaký. Naše skromničké publikum nemůže snést pokrm tento, poněvadž jakés takés klasické doby se nedočkalo ještě. Že N. zastupuje u nás tento způsob básnění, protož s nemalým odporem potkávají se články jeho u obecenstva našeho. Držme se humoru a satiry: toť naše národní dědictví. — Zajisté by článek N. více dojal, kdyby se humorem šatil, a předmětu způsob tento byl by příhodnější. — V poetické části přidal Neruda k Cikánům od Puškina, k Miškovi od Lenaua, k Cikánům od Máchy atd. (mezi našinci mladšími k Soudu cikánův od Jandy) svůj Divoký zvuk. Báseň tato družíc se co do formy k epickým uvádí nám kreslený smělymi rysy bujný život nešťastné větve lidského pokolení — cikánů. Je to líčení životních momentů těchto lidí arabských a uherských pust zachycujíc se na romantické osobnosti pověstného u Maďarů hudebníka A. Čermáka. Básník vybral si nejsmutnější dobu jeho života za látku svých veršův, když totiž podivný ten člověk upadl v pološilenství a ze salonů zmizev potloukal se pustami s cikány. Doby ty bohaté divoromantickými příběhy vpleteny jsou po boku hloubavé reflexí v báseň, která se točí — abych tak řekl — hrou myšlének okolo sebe. Líčení je tak průzračné, tak úplné, že skoro unavuje a zase unáší nás pestré popisování ve střed divoké družiny na stepi uherské. Obrazy přírody jsou mohutné — pošmurnému obzoru celé básně právě přiměřené; ba krátké rázné popsání bouře str. 329 skoro zachvacuje, anť strašnou hrůzu přírody jeví řádky:

Teď vložil vichr se v ty strmé skály
a hýká tam, jak by se skály smály...

Forma básně je bezúhonná. — Vcelku účinkuje báseň ta méně na cit; při čtení nejeví se sladké pohnutí zachvěním našeho srdce; budí se spíše rozmyslné zadumání, trpký bol, jenž nemůže slzou dojíti úlevy, — charakter to Nerudových veršů.“ — Autorem poznámky byl V. Hálek. — Nerudův příspěvek prózou Mému vrabci viz Arabesky, str. 152 n.; báseň Divoký zvuk viz B. I, str. 83. Tamtéž na str. 593 přetištěna celá Nerudova poznámka o A. Čermákovi; — *Friedrich Schlegel* (1771—1829), něm. idealistický filosof, zakladatel romantické estetiky; *Miška* — *Mischka*, epická báseň o cikánském houslistovi Miškovi; *Janda* — viz vysv. k str. 103; vedle básně Soud Cikánův napsal Janda ještě řadu básní s cikánským motivem; *A. Čermák* — Antonín Č.

- z Luidu a Rohansu (1771—1822), hudební skladatel a houslista; *Jan Palacký* — viz vysv. k str. 107; *Prokop Rudný* — pseudonym geologa Jana Krejčího (viz vysv. k str. 177); *Anna Sázavská* — pseudonym manželky J. V. Friče, rozené Kavalírové; *Napoleon Dragutin Špun* — viz vysv. k str. 191; *Václav Zelený* (1825—1875), literární historik a kritik; *pověstná báseň Búrgrova* — Lenora, od Gottfrieda Augusta Búrgra (1747—1794), tvůrce něm. balady;
- 117: *Patagonie* — nejjižnější část Ameriky;
- 118: *článek „Nyní“* — viz str. 51—57;
- 119: *Něco o „posledním“ slově* — na Nerudův článek „Škodlivé směry“ (viz str. 90—99) Jakub Malý odpověděl článkem „O jistém směru novější literatury české“, který ukončil prohlášením, že to je jeho slovo poslední (Poutník od Otavy 1859, 283—288); snažil se dokázat, že v odpovědi mladých je patrna mdloba, která se prýští z toho, že pouze napodobují západní světobolné literatury. Kromě toho vyčítal, že mladí pro svou reklamu používají také pokoutní německé časopisy; měl na mysli Tagesbote aus Böhmen, kde byl na příklad 24. prosince 1857 otištěn příznivý referát o Nerudově Hřbitovním kvítí a i jindy se tu a tam objevovaly zprávy o činnosti mladých českých spisovatelů; také Prager Morgenpost věnovala od r. 1858 často pozornost mladé české literatuře;
- 120: *když... někdo už mrtev byl, toho se nebál* — Jakub Malý v článku „Přehled literární činnosti Čechů od r. 1848 až do nynější doby“ (Časopis Českého museum 1852) odsoudil celou literární činnost Josefa Jaroslava Kaliny; „*spravedlivá*“ *kronika česká* — viz vysv. k str. 37; *tucet českých listů... redigoval* — na př. Deník (1840—1841), Květy (1847—1848 a 1850), Poutník (1848), Pražský prostonárodní list (1851—1852);
- 121: *Hálek... v článku svém* — v článku „Básnictví české v poměru k básnictví vůbec“, jenž v témž čísle Obrazů života předcházel článek Nerudův; *Gottschall* — Rudolf G. (1823—1909), něm. spisovatel; *Bischoff* — Eduard Konrad B. (1828—1920), něm. spisovatel, katolicky orientovaný;
- 122: „*Ich verlange...*“ — „Požaduji od poesie, aby básnila z ducha času a svého národa, jak to činili básníci za starověku a středověku; neboť pouze poesie zrozená z živé přítomnosti může počítat s budoucností“; citát z předmluvy k I. dílu Gottschallový Poetik, die Dichtkunst und ihre Formen (Poetika, umění básnické a jeho formy) z r. 1858; *Krištof Schmid* — Christoph von Sch. (1768—1854), něm. spisovatel, autor knih pro mládež, u nás v první polovině 19. stol. hojně překládaný a čtený;
- 123: *Benjamine Jakobe Malý* — viz vysv. k str. 99;
- 127: *koncisé* — hutně, obsažně;
- 128: *gymnotus electricus* — úhoř elektrický;

- 129: *decennie* — desetiletí;
- 130: *sledí* — sleduje;
- 131: *František Zdobnický* — pseudonym Františka Hajniše (1815—1885), druha Rubšova a Filípkova; *referent jistého listu* — míněn nepodepsaný referát v Pražských novinách z 10. července 1859; *Rabener* — Gottlieb Wilhelm R. (1714—1771), něm satirik; *Rückert* — Friedrich R. (1788—1866), něm. básník, autor sbírky *Geharnischte Sonette* (Obrněné znělky) z r. 1814, jež vyjadřovala jeho vlastenecké, protinapoleonské nadšení; *Goethe a Schiller* — r. 1796 uveřejnili společně cyklus epigramů *Xenien*, jimiž vyřkli soud nad veškerou prostředností;
- 133: *První náš článek „Z Moravy“* ... — vyšel v *Obrazech života* v č. 6 z 24. června 1859 na str. 230—231 a byl podepsán J. Ž., což byla šifra Jana Ohérala (1810—1868), novináře, rodáka ze Žalkovic; *Moravské noviny* odpověděly 9. srpna (v č. 63) nepodepsaným článkem, v němž vyjmenovaly řadu knih od moravských katolických kněží (Škorpíka, M. Procházky, Kuldy, Sušila, Šmídka a j.), ovšem knihy vesměs náboženského obsahu. Odpověď se končí poznámkou, že je „smutné a nespravedlivé“, když autora dopisu *Z Moravy* „nadechnouti může jedině pohrdavá negací berlínská“. Zároveň ujišťují, že autora článku J. Ž. znají. Dále tvrdí, že autor původně napsal svůj dopis německy a že jej jedině proto sestavil, „aby mohl dátí notnou ránu B. Malému“. Ohéral psal totiž tehdy do novin většinou německých, jako do nedávna i Neruda;
- 136: *spisy Koubkovy* — Sebrané spisy Jana Pravoslava Koubka vyšly ve 4 dílech v letech 1857—1859 a uspořádal je Fr. Lad. Vorlíček; viz též str. 12; *spisy Tylovy* — Sebrané spisy J. K. Tyla vycházely v letech 1857—1859 nákladem I. L. Kobra a obsáhly celkem 14 dílů; životopisný doslov napsal Václav Filípek (1811—1863), novinář a humorista;
- 137: *působil co učitel... do nedávna* — Koubek zemřel 28. prosince 1854;
- 138: *životopis Koubkův* — napsal jej Karel Sabina (viz *Vybrané spisy K. Sabiny II*, str. 133—166, vyd. Laichtrovo); *spisy Rubešovy* — vyšly ve 2 dílech v letech 1859—1862 nákladem I. L. Kobra; *spisy Máchovy* — vyšly r. 1861 ve 2 dílech nákladem I. L. Kobra; *spisy Langrovy* — vyšly r. 1863 ve 2 dílech nákladem I. L. Kobra;
- 139: *Angličan Pope* — Alexander P. (1688—1744), angl. básník a obávaný satirik, z něhož hojně překládal Jungmann;
- 141: *sepsal knihu o starém zeměpisu* — *Zeměpis starého světa*, v Praze 1849, str. 128 (Od výboru pro vydávání českých gymnasiálních kněh); své *Všeobecné dějiny* však nedokončil; „...*na zasloužené odpočívnutí*“ — Klicpera byl ve skutečnosti dán do výslužby z trestu, že studenti Akademického gymnasia vydávali psaný časopis *Varyto a lyra*; viz dále str. 214—216; *v pozůstalosti jeho našla se dle*

- Lumíra zajímavá veselohra* — viz Lumír 1859, str. 979, v Klicperově nekrologu od Václava Filípka; *Bedřich Bojovný* — viz vysv. k str. 105;
- 143: *Jason* — časopis poučný a zábavný, redigoval Jan Erazim Sojka; Neruda uvítal jeho 1. číslo (vyšlo 1. dubna 1859) slovy: „Slibujeme sobě dle počátku mnoho z tohoto mladého podniknutí. Bohatý, živý a všestranný obsah, spojený s pěknou zevnější úpravou, proklesť mu zajisté cestu.“ (Obrazy života 15. dubna, str. 157.) *Jason* měl vycházet třikrát měsíčně. Od 6. čísla však počal vycházet nepravidelně: 6. č. 20. května, 7. č. 20. července, 8. č. 10. srpna, 9. č. 20. září, 10. č. 1. října a 11. č. 20. října. Na tuto Nerudovu výtku o nepravidelném vycházení Sojka odpověděl drsným úvodníkem v č. 12 z 1. listopadu 1859, kde si stěžoval na nedostatek odběratelů. O Sojkovi viz vysv. k str. 322—325 a 358—360;
- 145: *J. Sl. Haštalský* — J. Slavomír H., pseudonym radikálního demokrata, novináře Vincence Vávry (1824—1877), pozdějšího Nerudova spolupracovníka v redakci Času, Hlasu i Národních listů, který hojně překládal, hlavně z francouzštiny; viz také str. 374—379; *Karel Bellmann* — viz vysv. k str. 7; *Liblinský* — Jan Slavibor L., pseudonym Jana Knedlhane (1823—1889), radikálního demokrata, novináře, který byl potom s Nerudou v redakci Času a Hlasu; *Obéral* — viz vysv. k str. 133; *František Doucha* — viz vysv. k str. 105; *Josef Barák* — viz vysv. k str. 114; *Jan Krejčí* — viz vysv. k str. 177; *Josef Wenzig* (1807—1876), rodem Němec, velmi zasloužilý o rozvoj českého školství, známý též jako autor libret Smetanových oper Dalibora a Libuše; *Eduard Herold* (1820—1895), český malíř, ilustrátor a spisovatel;
- 146: *Karel Starý* — viz vysv. k str. 107; *Smolík* — Josef S. (1832 až 1915), matematik a numismatik, r. 1859 suplující profesor na novoměstském gymnasiu; *Karel Hof* — Karel Vít H. (1826—1887), spisovatel a novinář, kulturní historik; *Jan Palacký* — viz vysv. k str. 107; *Jan Müller* (1823—1885), žák Klácelův, věnoval se dějinám umění výtvarného a spolupracoval na Riegrově Slovníku naučném; *Jan Konopas* (nar. 1833 v Sudoměři), praktický rolník, hojně přispíval do soudobých časopisů a kalendářů; *dr J. Z. Šk...* — JUDr Jakub Škarda (1828—1894), tehdy advokátní koncipient, psal populární články o obecní správě se stanoviska právního;
- 147: *Anna Vlastimila Růžičková* (1826—1869), spisovatelka, vystupovala také jako deklamátorka a herečka;
- 149: *Na pamětní den Jungmannova úmrtí* — Jungmann zemřel 16. listopadu 1847;
- 150: *kumulativní* — souhrnné; *směry škodlivé* — viz vysv. k str. 90;
- 151: *Václav Štulc* — jeho článek vyšel v Pražských novinách č. 271 z 16. listopadu 1859 a byl nadepsán Památce Jungmannově;

- viz Život Jana Nerudy II, str. 265 — 269 (vyd. Mil. Novotný 1953);
- 156: *České národní tance* — viz str. 46; *Böhmischer Märchenschatz* — náruč pohádek z Čech;
- 160: *Na volšanském hřbitově* — Článek, psaný zdánlivě jen na oslavu zemřelých českých buditelů, měl vysoce tendenční pozadí politické: byl odezvou na všenněmecké okázalé oslavy stých narozenin Friedricha Schillera konané počátkem listopadu 1859 v Německu, Rakousku a také v Praze, zatím co se za bachovského režimu na české básníky smělo vzpomínat jen tiše. Proto se o svátku Všech svatých 1. listopadu 1860 konaly na hrobech, o nichž Neruda v tomto článku píše, mohutné národní manifestace, ovšem v rámci církevních obřadů. (Viz stať J. Thona „Ohlas Nerudova článku Na volšanském hřbitově“ v *České literatuře* II, 1954, str. 372);
- 162: *Es wirkt mit Macht...* — Mocný vliv má šlechtný muž po staletí na své bližní, / neboť čeho může dosáhnout dobrý člověk, / nelze dosáhnout v úzce ohraničeném životě; / proto žije stále i po smrti, / a je tak vlivný jako za živa; / dobrý skutek, slovo šlechtné / jsou nesmrtelné, jak o to smrtelník usiloval. — Citát z Goethova dramatického zlomku *Künstlers Apotheose* (Básníkovo zbožnění) v *Goethes sämtliche Werke, mit Einleitung von Karl Goedecke*, sv. 6, str. 199, verš 199—206. — Neruda cituje nepřesně;
- 163: *podduté zrcadlo, zrcadlo povýšené* — zrcadlo duté a vypuklé; *Jean Paul* (vl. jm. Paul Johann Friedrich Richter, 1763—1825), něm. spisovatel, humorista a estetik; *vybládanie nad mrtvým* — nárek nad mrtvým příbuzným; viz Ludevít Štúr, *O národních písních a pověstech plemen slovanských* (Novočeská bibliotéka XVI, Praha 1853, str. 77);
- 164: *Sypte, bratia, sypte, bratia...* — Sypte, bratří, sypte, bratří, vysokou mohyly, / nechť každý o tom ví, že z lásky hynu; / zasadte mi, moje sestry, v hlavách kalinu, / nechť každý o tom ví, že z lásky hynu; / budou ptáčci přilétati, kalinečku zobat, / budou mi přinášet od mé milé zprávy. (L. Štúr, tamtéž str. 35); *občan ochranovský* — v saském městečku Ochranově (Herrenhut) byla r. 1722 založena osada náboženských uprchlíků, hlavně z Moravy; její osadníci vynikali zbožností, mravností a přičinlivostí; *visuté zahrady Semiramidiny* — nádherný sad s palácem na terasách v Médii, založený mythickou královnou asyrskou Semiramidou;
- 165: *přítel H.* — Adolf Heyduk; *Kaliniův hrob* — hrob Josefa Jaroslava K., viz vysv. k str. 79 a obr. příl. 3; *Mina* — Vilemína Wolfová, Kalinova přítelkyně, s níž se dal tento básník později tajně oddat; náhrobek s knihou byl r. 1874 nahrazen kamenným obeliskem; *epigon* — viz vysv. k str. 85; *Dominikánská ulice* — nynější Husova ul. na Starém Městě v Praze; *deset tisíc exemplárů jeho Křaftu* — viz o tom na str. 257;

- 167: *Čelakovský* — pomník Čelakovskému byl odhalen až 2. listopadu 1865; viz též str. 455 a 467; *Už roku 1842 napsal Hněvkovský...* — v Předmluvě k Doktoru Faustovi (Praha 1844, str. 5—6); Neruda citoval tuto větu z Hněvkovského předmluvy již v 3. čísle *Obrazů života* r. 1859 v rubrice Mosaika, str. 119;
- 168: *jednoduchá černá tabulka* — teprve později byla nahrazena kamenným obeliskem; viz obr. příl. 4;
- 169: *Koube* — Josef Alois K. (1825—1886), katol. kněz a spisovatel; vedle almanachu *Krakonoš* vydal r. 1862 sbírku epigramů *Zrnka české soli*, kam přispěl i Neruda epigramem Pseudonym (viz B. II, 251); *Draboňovský* — František K. D. (1812—1881), humoristický spisovatel; *sepnouti se* — zde vzepnouti se;
- 170: *takové povídky z kraje* — narážka na *Povídky z kraje* od Františka Pravdy; viz vysv. k str. 100;
- 171: *Hermann Marggraff* (1809—1864), něm. spisovatel a literární historik; *Wenglerův Hausschatz der deutschen Humoristik* — Domácí poklad německé humoristiky, vyšel r. 1858 v Lipsku nákl. E. Wenglera; kniha se zachovala ve zbytcích Nerudovy knihovny v literárním archivu Národního musea; *infusorie* — nálevníci;
- 173: *Alfred Waldau* — viz vysv. k str. 46;
- 174: *Zur Heil'gen, die mein Herz verehrt...* — překlad české písně *Láska rozlitá* ze sbírky V. Krolmuse *Staročeské pověsti, zpěvy, slavnosti atd.*, část II, 6, str. 69 (K mé milej je ušlapaná / cestička uzoučká, / kdo po ní smí směle chodit, / tomu se nestejská. / Když jsem já po ní chodíval, / těšívála mne; / a nynčko když chodí jiný, / přesmuto jest mně.);
- 176: *Poutník od Otavy* — viz vysv. k str. 61; *Ó bych poznal* — konec druhé básně z cyklu *Různé listy* (*Obrazy života* 1860, str. 87);
- 177: *Jan Krejčí* (1825—1887), geolog, spoluzakladatel časopisu *Živa*, přispívající pod pseudonymem Prokop Rudný i do *Máje* a *Obrazů života* (viz vysv. k str. 116); jeho *Geologie čili Nauky o útvarech zemských* (nákl. A. Augusty v Litomyšli, v letech 1860—1863) vyšly čtyři sešity; *Cuvierovy Převraty země* — rozprava o převratech kůry zemské od George C. (1769—1832), francouzského přírodopytce, byla přeložena r. 1834 od Jana Sv. Presla; *dr Kodým* — MUDr. Filip Stanislav K. (1811—1884), lékař a pokrokový agronom; zasloužil se o zpopularisování přírodních věd;
- 178: *Lyell* — Charles L. (1797—1875), angl. geolog; jeho *The Principles of Geology* (*Základy geologie*) vyšly v r. 1833;
- 179: *Wenzig* — Josef W., viz vysv. k str. 145; míněny brožurky (vyšly vesměs u A. Augusty v Litomyšli): *Beobachtungen eines Österreichers über das kais. Handschreiben vom 9. September 1857* (*Úvahy Rakušana o císařském vlastnoručním přípisu 9. září 1857*); *Grundideen der Erziehung mit nationalem Charakter* (*Základní ideje výchovy s národním charakterem*); *Sachunterricht und*

- Sprachübungen (Věcné vyučování a jazykové cvičení) a Über die Schulen Österreichs mit Hinblick auf die Grundrisse der Erziehung mit nationalem Charakter (O rakouských školách s ohledem na základy výchovy s národním charakterem);
- 182: *Kdo později sám... učitelem na německém ústavě byl...* — Neruda od ledna 1858 suploval jako profesor češtiny a němčiny na německé reálce v Mikulandské ul.; mezi jeho žáky byl Jakub Arbes;
- 184: *J. Sl. Haštalský* — viz vysv. k str. 145; *oficina* — dílna, závod; *Overbeck* — Friedrich O. (1789—1869), něm. malíř, strávil většinu života v Římě a maloval obrazy, hlavně náboženské; *Bellmannův ústav* — viz vysv. k str. 7;
- 186: *Babinský žije!* — brožurka J. A. Novohradského, vyšla v Praze r. 1860 u B. F. Mohrmann vdovy;
- 187: *Prokop Chocholoušek* (1819—1864) — viz str. 418, 434 a 437; *Torstenon* — Lennart T. (1603—1651), švédský vojevůdce, proslul za války třicetileté několika vítězstvími nad císařskou armádou;
- 188: *Před nějakým časem vysloveno v těchto listech...* — v květnovém čísle *Obrazů života* (str. 187) napsal Pfleger Moravský v referátu o Hálkově Careviči Alexeji, že čeští básníci nemají s ženskými úlohami „mnoho štěstí; skoro bychom přáli, aby naši básníci měli méně štěstí u dam, snad by pak dámy měly spíše štěstí u nich“; *krajomluva* — nářečí;
- 189: *slova Schefrova* — Leopold Sch. (1784—1862), něm. básník a prozaik; Nerudův překlad je patrně volně upravený citát ze Schefrovy knihy *Laienbrevier* (Breviář pro laiky), Oktober XXV;
- 190: *Kotzebue* — August von K. (1761—1819), plodný něm. dramatický spisovatel;
- 191: *palný* — pálicí, žhavý; *panující nepříznivé poměry veřejné* — Bach sice padl, ale ani politické a zejména tiskové poměry se dosud nezlepšily; *N. M. Špun* — Napoleon Mir. Dragutin Špun-Strižić (nar. 1819), chorvátský básník, který dobře ovládal i češtinu. V Praze nějaký čas bydlel s Hálkem; *V. Zelený* — viz vysv. k str. 116;
- 192: *J. V. Jahn* — viz vysv. k str. 115; *Prokop Rudný* — viz vysv. k str. 116; *M. Brodský* — pseudonym J. V. Friče; *V. Ž. Donovský* — Václav Žižala D. (1824—1891), spisovatel samouk; pro účast na revoluci r. 1848 odveden k vojsku, r. 1859 se vrátil a přispíval do *Obrazů života*, *Květů* a j. Později pracoval v administraci *Národních listů*; *V silně kaceřovaných Třech Čechách* — román zkritisován v *Obzoru* 1855, str. 457—460; *od redaktora Obrazů života* — rozumí se od Jana Nerudy;
- 193: *Josef Barák* — viz vysv. k str. 114; *Vallée du Fermain* — Údolí Fermainské; *Cidlinský* — viz vysv. k str. 103; *co... v loňském ročníku Obrazů života pověděno* — viz str. 104; *Doucha* — viz vysv. k str. 105; *Gollerova báseň* — František V. G. (1839—1911), pozdější

- průmyslník, v mládí psával a tiskl verše; *Béranger* — Pierre Jean B. (1780—1857), franc. pokrokový básník, do češtiny hojně překládaný v letech šedesátých a sedmdesátých, na př. J. V. Fričem; *Hovorka* — Jindřich H., dělník, básnický samouk; *Jiljí Jahn* — viz vysv. k str. 115; *Jeřábek* — viz vysv. k str. 103; *Anna Sázavská* — viz vysv. k str. 116; *Josef Wenzig* — viz vysv. k str. 145;
- 194: *František Schwarz* (1840—1906), novinář a spisovatel, byl s Nerudou členem redakce *Času i Hlasu* a vydával s Hofem a s Nerudou Rodinnou kroniku; od r. 1864 působil v Plzni; *E. H. Lipnický* — pseudonym překladatele E. Hrabala; *Kaižl* — Edmund Břetislav K. (1836—1900), advokát; v mládí psal verše a překládal Byrona, Moora a Burnse; *K. S.* — Antonín Kolárský (1794—1867), farář ve Velké Losenici, osobní přítel Turinského; článek „František Turinský“ býval omylem připisován K. Sabinovi; *Ty nemáš srdce* — viz Arabesky, str. 142—151; *Z paměti kočujícího herce* — tamtéž 25—34; *O třech kolech* — viz Kniha veršů výpravných (B. I, 168); *Oblas italských národních písní* — viz Kniha veršů lyrických a smíšených (B. I, 236—240); *při referátu o Růži...* — referát v Pražských novinách 16. května 1860 (viz Život Jana Nerudy III, 91—92); *Panýrek* — Jan Duchoslav P. (1839—1903); v mládí vydal sbírku satirických básní *Písně z hladu* (1862), jako středoškolský učitel napsal řadu přírodovědeckých učebnic;
- 195: *básně Vostřebalovy* — Jan B. V. (1837—1860); *Čas* v č. 61 z 11. prosince 1860 přinesl o něm tuto anonymní (patrně Nerudovu) zprávu: „Jan B. Vostřebal, znám co soudruh mladších našich lyriků českých, dokonal už po dlouhé a trapné nemoci 9. prosince v noci ve svém rodišti v Pardubicích na souchotiny. Jeho prosté a milé básničky vzbuzovaly značné naděje — po krátkém působení však zanikl, jak už nám mnoho zaniklo těch, na něž jsme s očekáváním hleděli. Vostřebal narodil se r. 1837. Básně jeho byly umístěny v *Obrazech života*, v *Růži*, *Vínku* atd.“ Vostřebalovu pozůstalost chtěl vydat jeho poručník dr J. Emminger redakcí Nerudovou, ale zůstalo jen při úmyslu. (Srov. M. Hýsek, *Ztrhané struny zvuk*, str. 418); *Crha* — Václav Antonín C. (1836—1905), žurnalista a spisovatel, soubor svých básní *Májový sen* vydal r. 1862;
- 196: *Obrazy života* — část nakladatelova programového provolání otištěného na obálce červnového čísla, když se uzavíralo první pololetí časopisu; autorem je zřejmě Neruda; *rozšiřující se stále skrovný... kruh našeho odběratelstva* — na konci tohoto roku dosáhly *Obrazy života* nákladu 1200 výtisků;
- 199: *Někteří našinci učinili ovšem už kroky ku zaražení neodvislého politického časopisu* — dr Fr. L. Rieger sepsal memorandum o spravedlivých stížnostech národa českého, v němž byla obsažena i žádost

- o povolení samostatných českých novin politických. Memorandum podepsalo celkem dvanáct mužů (vedle Riegra Palacký, J. E. Purkyně, Hanka a j.) a Rieger je, provázen cukrovarníkem Macháčkem ze Zdic, odevzdal císaři 18. června 1860; *Posel z Prahy* — „spis užitečný, zábavně poučný pro město i ves“ vydával od r. 1857 JUDr Antonín Šimáček za redakce svého bratra Františka Š. (Vojtěcha Běláka); vycházel desetkrát ročně; *o dvou nových politických listech...* — o Čase, který začal vycházet 2. října 1860 pod vedením dr Aloise Kráasy, a o Národních listech, které začaly vycházet 1. ledna 1861 za redakce dr Julia Grégra;
- 200: *F. J. Jezbera* — viz vysv. k str. 70; *česká biblí* — u Bellmanna vycházela od r. 1860 Biblí česká za redakce Frenclovy, později Desoldovy, autorisovaná katolickou církví, u Kobra od téhož roku Biblí svatá za redakce Bezděkovy, jejíž autorisování církev odmítala a do níž přispíval ilustracemi Josef Mánes; *Allioli* — Joseph Franz A. (1793—1873), něm. katolický theolog; jeho hlavním dílem je německý překlad bible na základě Vulgáty, jediný to německý překlad papežem schválený; vyšla v 6 svazcích v letech 1830—1834 v Norimberce;
- 201: *Nadbrobek Honoraty z Wiśniowských-Zapové* — je dosud zachován na hřbitově u Sv. Václava na Proseku (v Libni); viz. vysv. k str. 86 a obr. příl. 11;
- 202: *Musejník* — Časopis Českého museum vycházel od r. 1827;
- 203: *miasma* — rozkladná nakažlivina; *ordure littéraire* — literární nečistota, svinstvo;
- 205: *Aristotelovi Základové poznání* — spis Organon, obsahující celkem šest pojednání z oboru logiky; *Slovník naučný* — viz vysv. k str. 86;
- 207: *Bibliotéka českých původních románů* — viz vysv. k str. 81; *Cooper* — James Fenimore C. (1789—1851), americký romanopisec, autor napínavých a dobrodružných románů z amerického života (na př. Poslední Mohykán); *minuciéznost* — přílišná zevrubnost;
- 209: *Josef Junghans* (1837—1915), advokát ve Slaném; napsal řadu divadelních her; *Samland* — Sambie, poloostrov v Baltickém moři v obvodu Kaliningradu;
- 211: *V. V. Haštalský* — viz vysv. k str. 145; *Jan Palacký* — viz vysv. k str. 107; *Karel Starý* — viz vysv. k str. 107; *Eduard Herold* — viz vysv. k str. 145; *V. Ž. Donovský* — viz vysv. k str. 192; *Karel Hof* — viz vysv. k str. 146; *František Doucha* — viz vysv. k str. 105;
- 214: *Novoměstské divadlo* — stálo v letech 1859—1886 v zahradě na místě, kde stojí dnes Smetanovo divadlo;
- 217: *Karel Hynek Mácha* — Neruda psal feuilleton k oslavám padesátých narozenin Máchových, jež se konaly v Praze i v Litoměřicích; *přítel F.* — Jos. V. Frič; „*A když už nejvíc blabé moudrosti...*“ — báseň s tímto závěrem Neruda neotiskl ani v Hřbitovním kvítí, ani

- jinde, ale motiv s pukajícím srdcem se u něho několikrát vrací; viz článek F. Vodičky v 3. čísle České literatury III, 1955; *Meissner* — Alfred M. (1822—1885), něm. básník z Čech radikálně demokratického smýšlení, původně sympatisoval s českým národním hnutím (z té doby pochází jeho epická báseň *Žižka*), později se od Čechů odklonil; „*Dort ruht gewiß...*“ — „Tam odpočívá jistě tupý učedníků cech, shromážděn kol něho v pusté mdlobě spánku, a neví nic o hlubokém světobolu, který divě protkl velké srdce svatého trpitele“; citát z básně *Dem trüben Freunde* (Zádumčivému příteli) v knize *Gedichte*, Leipzig 1845, 85;
- 218: *jeden z jeho pobrobních kritiků* — Jos. K. Tyl; nebyla to však kritika pohrobní, neboť vyšla ještě za života Máchova v XV. příloze *Květů* 21. července 1836;
- 219: *svatá féma* — (z něm. *Vehmgericht*) zvláštní lidový soud, který za dob pěstního práva v Německu poskytoval potlačeným osobám proti sebemocnějším utiskovatelům ochranu, když pravidelné soudy nečinily z jakýchkoli důvodů spravedlnosti zadosť; *Spiess* — Christian Heinrich S. (1755—1799), něm. populární romanopisec, který žil i u nás a psal hrůzostrašné romány rytířské a loupežnické, do češtiny hojně překládaný Prokopem Šedivým, Janem Hýblem a j.; *Čím menší drahá vlast...* — Neruda citoval podle Lumíra 1860, str. 1101, který oznamoval, že s těmito verši vyjde Máchova litografovaná podobizna od Fr. Šíra; verše však nebyly ani na podobizně, ani nejsou v Máchově pozůstalosti (viz K. Janský, *Dílo K. H. Máchy* 1948, I, 423);
- 220: *Hellmuth* — Ernst (Arnošt) H., pseudonym E. Schmitt-Weissenfelsa (1838 až 1893); překlad Josefa II. byl dokončen r. 1862 a vyšel s 80 ilustracemi od V. Barvitiusa, Petra Maixnera, Quido Mánesa a j. nákl. I. L. Kobra; viz vysv. k str. 326; *J. Sl. Haštalský* — viz vysv. k str. 145;
- 222: *Zedlitz* — Josef Christian Z. (1790—1862), rakouský důstojník, později se věnoval literatuře; citované verše jsou ze sbírky *Lyrische Gedichte* (Básně lyrické), oddíl *Totenkranz* (Věvec mrtvých), z r. 1832; *zemřel v době pro český národ osudné* — po vydání říjnového patentu (1860), kdy nastával boj liberálně demokratické buržoasie proti konservatismu předbřeznové šlechty a kdy šlo o položení konstitučních základů politického života; vyobrazení Hankova pomníku viz. obr. příl. 6; *Leopold II.* — vládl 1790—1792; za českého krále byl korunován 6. září 1791. Zřízení stolice pro českou řeč a literaturu bylo slíbeno císařským dekretem z 28. října 1791;
- 223: *za tehdejších francouzských válek* — francouzská armáda za vedení prvního konsula Napoleona Bonaparta vítězně válčila proti Itálii, Rakousku, Egyptu i Anglii; po míru s Rakušany v Lunevillu (1801) uzavřen r. 1802 mír i s Angličany. Válka vypukla znovu a Napoleon v září 1805 překročil Rýn a došel až na Moravu,

- kde u Slavkova 2. prosince 1805 porazil Rakušany i Rusy;
- 224: *František Klicpera* (1790—1820), profesor porodnictví v Linci, rovněž literárně činný; *Jan Hromádka* (1783—1850), vydával Prvotiny pěkných umění jako přílohu k C. k. vídeňským novinám;
- 225: *Dobrovský... prostonárodní návod k ruštině vytisknul* — r. 1799 vydal Neues Hülfsmittel die russische Sprache leichter zu verstehen (Nová pomůcka, jak snáze porozumět ruské řeči) a v nové úpravě r. 1813 pod titulem Verzeichnis der russischen Wörter und Redensarten (Seznam ruských slov a způsobů mluvy); Hankovo Vypsání vyšlo r. 1815; *německý životopisec* — dr Legis-Glückselig, který uveřejnil Hankův životopis v Klarově almanachu Libussa na rok 1852, roč. XI, str. 285—369. Neruda ve svém článku z něho hojně čerpal; *Palkovič* — Jiří P. (1769—1850), profesor řeči a literatury československé na vys. učení v Bratislavě. V letech 1812—1818 vydával časopis Týdeník; *Noviny pražské* — rozumí se Pražské noviny; Hankova odpověď v nich r. 1817 na str. 203;
- 226: *pravopis illyrský* — v letech 1809—1813 byly balkánské země obývané Slovinci, Charváty a Dalmatinci spojeny v jednotný stát, republiku Illyrskou (podle jména starobylého národa Illyrů); v letech 1830—1848 vzniklo hnutí t. zv. illyrismu, jež mělo jednotným jazykem a pravopisem spojit jižní Slovany, Charváty, Slovince i Bulhary. Vůdcem tohoto hnutí byl Ljudevit Gaj, jenž r. 1830 vydal i pravopisný návod Kratka osnova hrvatsko-slovenskoga pravopisanja. Hnutí však narazilo na ostrou opozici u Srbů a ztroskotalo; *Hýblovy Rozmanitosti* — Jan H. (1786—1834), publicista a překladatel, Rozmanitosti vydával v letech 1816—1822; *Vukovo sebrání....* — První svazek sbírky prostonárodní poesie vyšel r. 1814 od Vuka Stefanoviće Karadžiče (1787—1864), který se zasloužil o ustálení srbského spisovného jazyka a pravopisu; *Widerlegung...* — Vyvrácení t. zv. analogických pravopisných novot v české řeči; *Beleuchtung...* — Osvětlení sporné otázky o českém pravopise; *Bestreitung...* — Popření českých pravopisných novot;
- 227: *měšťan Sklenička* — Jan Skleňčka (tak ho Hanka psal) byl Hankův spolužák; *Svatopluk Presl* — Jan S. P. (1791—1849), člen jungmannovské generace, položil základy k pěstování přírodních i technických věd jazykem českým; *baron Stentzsch* (1771—1827), původem Štyřan, bývalý ředitel Stavovského divadla, přítel Dobrovského a Palackého; *Fridrich Berchtold* (1781—1876), vystudoval lékařství a oddal se pěstování botaniky;
- 228: *František Sternberg* (1763—1830), pěstoval studium přírodních věd a numismatiky. Palacký se stal u něho archivářem; *Kašpar Sternberg* (1761—1838), přírodovědec, hlavně botanik, president Společnosti Vlasteneckého musea; *František Klebelsberg* (1774—1857), president někdejší obecné dvorské komory; *Isidor Lobkovic* (1773

až 1859), dlouholetý jednatel Jednoty přátel umění; *brabě Hartmann* — Prokop H., předseda Pomologické společnosti; *Kolovrat-Liebsteinský* — František Antonín Libštejnský z Kolovrat (1778—1861), od r. 1811 purkrabí zemské vlády, od r. 1826 správce ministerstva vnitra ve Vídni; *Zippe* — František Xaver Maximilian Z. (1791—1863), přírodovědec, v letech 1824—1835 kustos přírodovědeckých sbírek Národního musea; *Rhüssa Krátká historie...* — Christian Friedrich Rhüss (1779—1820), něm. historik, vydal r. 1817 Handbuch der Geschichte des Mittelalters (Příručka středověkých dějin). Podle tohoto díla Hanka přeložil svou Krátkou historii slovanských národů (1818); *Gessner* — Salomon G. (1730—1788), švýcarský básník; jeho básnické idyly byly hojně překládány do cizích jazyků; *Jan Nejedlý* — jeho překladů z Gessnera vyšly celkem tři svazečky, a to r. 1800, 1805 a 1829;

229: „*Vystavím si skrovnou chaloupku...*“ — báseň pod titulem Hospodářství vyšla po prvé r. 1814 s hudbou V. J. Tomáška; *editio princeps* — první vydání; *Václav Svoboda* — Václav Alois S.-Navarovský (1781—1849), všestranně nadaný básník a filolog; *Šiškov* — Alexander Semjonovič Š. (1754—1841), ruský konzervativní státník a spisovatel, otiskl svůj překlad v Izvěstijích 1820, kniha VIII, str. 47—215; *velikán Herder* — Johann Gottfried H. (1744—1803), něm. spisovatel, který mocně působil na posílení sebevědomí Slovanů, hlavně obsáhlým spisem *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit* (Ideje k filosofii dějin lidstva) z let 1784—1791; *Goethe přeložil Kytici* — G. nepřekládal z originálu, ale podle překladu (Das Sträußchen) Václava Aloise Svobody Navarovského (srov. Arnošt Kraus, Goethe a Čechy, 1896, 137); *Meinert* — Johann Georg M. (1775—1844), profesor staroměstského gymnasia, obíral se hlavně německým národopisem; *la Motte-Fouqué* — Friedrich Heinrich Karl de la M.-F. (1777—1843), něm. romantický básník ze staré francouzské exulantské rodiny; *Aber Du, o Böhmenland* — Ale ty, ó země česká, žij a zpívej, zkvétej, země krásných zpěvných šípů, zvukohojná země česká;

230: *Štěpán Leška* (1757—1818), spisovatel, působil v Čechách jako superintendent evangelických církví; překládal náboženské učebnice a z české bible Palkovičovy nesrozumitelná Slovákům česká slova; *idiotismus* — svérázné rčení jazykové; *M. Hattala* — Martin H. (1821—1903), profesor slovanské filologie na pražské univerzitě; jeho vydání Slova o polku Igorově vyšlo r. 1858; *čtena* — písmeno; *Institutiones...* — Základy slovanského jazyka starého nářečí; *staré sídlo Sternbergův* — Šternberský palác v Praze na Hradčanském nám. č. 15. Dnes je v něm umístěna část sbírek Národní galerie;

- 231: *František Horčíčka* (1776—1856), historický malíř a portretista. Maloval podobiznu Dobrovského, B. Bolzana, F. M. Pelcla a j.; *Jednání Společnosti* — výroční zprávy Společnosti Vlastenského museum (Berichte vom Vaterländischen Museums); *Kopitar* — Bartoloměj K. (1780—1844), slovinský jazykozpytec žijící ve Vídni; *v pražském semináři na Malé Straně* — v ulici U Lužického semináře č. 13; *Rittersberg* — Ludvík Ritter z Rittersbergu (1809 až 1858) počal r. 1850 vydávat Kapesní slovníček novinářský. Do r. 1852 vyšlo 22 svazeků (až do litery M), ale další vycházení za bachovského režimu policie potlačila, protože se touto formou šířily revoluční myšlenky; *Disciplina et doctrina...* — Učení a nauka gymnasia zhořeleckého;
- 232: *Buk* — Jakub B. (1825—1895), hornolužický spisovatel. V Praze studoval gymnasium a teologii. Zasloužil se o ustálení lužického pravopisu. Význačná je jeho sbírka 600 serbských přísloví; *Hórnik* — Michal H. (1833—1894), lužický buditel, studoval v Praze, od r. 1857 působil v Budyšině; *Czech i Polak...* — Čech i Polák jednou jdeme cestou, sláva naše je v minulosti, vlast doufá; stejné jsou naše ztráty, cíle, přání, žijme pro blaho svých synů, pro památku otců; *Václav Tomášek* (1774—1850), hudební skladatel a theoretik; zhudebnil na př. některé básně Hankovy; *Kazimierz Brodziński* (1791—1835), průkopník polského romantismu a předchůdce Mickiewiczův;
- 233: *stolec pro slovanský mluvozpyt* — v Petrohradě byl Hankovi nabídnut r. 1830 zároveň s pozváním Čelakovského a Šafaříka; *Jiří Volný* (zemřel 1745), ovčák v Kratonohách; *nedokončené a pozůstalé spisy Dobrovského* — na př. druhé, podle Dobrovského přípisů opravené a doplněné vydání spisu Entwurf zu einem allgemeinen Etymologikon der slavischen Sprache (Rozvrh všeobecného etymologického slovníku slovanských jazyků), Praha 1838; *Lupáčův Dějepis* — Prokop L. z Hlavačova (1530—1587) sepsal životopis Karla IV. r. 1584 a Hanka jej znovu vydal r. 1848 na paměť 500letého výročí založení Karlovy university; *Všehrdovy Knihy...* — Viktorina Kornela ze Všehrd (asi 1450—1520) Knihy devatery Hanka vydal r. 1841; *důkladný popis českých mincí* — v I. svazku (1855) Památek archeologických a místopisných Hanka počal otiskovat obsáhlé Popsání a vyobrazení českých mincí, v němž pokračoval i v dalších svazcích až do své smrti;
- 234: *Ř. S. VI.* — řád Sv. Vladimíra, jehož se Hankovi dostalo v letech třicátých; *Někteří byli násilně vlasti své vzdáleni...* — na př. Emanuel Arnold vězněn v Lublani, Jos. V. Frič v Komárnu a j.;
- 235: *německý biograf Hankův* — viz vysv. kstr. 225; *Národní výbor* — vznikl 10. dubna 1848 volbou dalších členů do revolučního Svatováclavského výboru, který se zrodil ve Svatováclavských lázních

11. března; rozmnožením o nové členy bylo jeho původní radikální jádro značně oslabeno; *Slovanský sjezd* — myšlenka k němu se zrodila koncem dubna 1848 v Čechách, na Slovensku (u L. Štúra) i u Charvátů, a to vesměs jako reakce proti chystanému všenněmckému sněmu ve Frankfurtu nad Mohanem. Slovanský sjezd se sešel 2. června v Praze a zúčastnili se ho zástupci slovanských národů rakouských, kdežto Slované z cizích zemí byli přítomni jako hosté; *Slovanská lípa* — spolek založený 30. dubna 1848, který měl hájit konstituční zásadu uvnitř hranic rakouské říše; myšlenka došla živého ohlasu; *nešťastný... zákon tiskový* — rakouská vláda vydala 29. března 1848 tiskový řád, jehož ustanovení o peněžních kaucích vyvolalo obecný odpor; ve Vídni byl 3. dubna veřejně spálen a v Praze jej čeští i němečtí spisovatelé prohlásili za atentát na svobodu a za přípravu reakce; *svornostníci* — členové Svornosti, ozbrojené národní obrany s českým velením;
- 238: *podivně zapletená politika naší slavné pravice* — na prvním říšském sněmu, který se sešel v červenci 1848 ve Vídni, tvořili Čechové až na malé výjimky jádro pravice; jejich vůdcem byl Palacký a náleželi k ní i Němci z českých zemí; politika pravice podporovala vládu a dynastii, doufajíc, že se říše přerodí ve smyslu federativním; prodlením doby však česká pravice úplně odstoupila od původního státoprávního programu, k němuž se hlásila na počátku českého revolučního hnutí;
- 239: *Barák* — viz vysv. k str. 114; *Bendl* — Václav Čeněk B. Stránický (1833—1870), spisovatel; překládal Puškinovy Básně rozpravné; *Janda* — Jan Bohumil J. Cidlinský, viz vysv. k str. 103; *Kolář* — viz vysv. k str. 104; *Lešetický* — viz vysv. k str. 36; *báseň... od Nerudy* — Dvojí ráno (viz B. I, str. 469); *Wenzig* — viz vysv. k str. 145; *Tagesbote aus Böhmen* — něm. liberální deník, zal. r. 1852 a redigovaný Davidem Kuhem; členem jeho redakce byl také Neruda, ale na podzim 1858 po útoku na pravost Rukopisů z redakce vystoupil. Hanka tehdy Kuha žaloval, Kuh byl odsouzen, ale vyšší instancí osvobozen;
- 241: *Bedřich Hingst* (nar. 1822), katol. kněz, později sloužil jako katecheta u Sv. Tomáše v Praze;
- 242: *matematika upotřebená* — užitá; *Jindřich Marek* — Jan J. M. (1803—1853), autor oblíbených historických povídek (Mastičkář, Jarohněv z Hrádku a j.). Psal pod pseudonymem Jan z Hvězdy; *Macan* — Jakub Rafael M. (1793—1849), český spisovatel theologický, vydal řadu náboženských knížek pro lid; *Koubek* — viz vysv. k str. 12; *Šnajdr* — Karel Sudimír Š. (1766—1835), původně něm. spisovatel (Agnell Schneider), později se s úspěchem věnoval skládání českých básní; *Žitek* — Antonín Václav Ž. (1795—1878), katol. kněz, vydal Desatero písní pro jeden hlas při kytáře (1821); *Josef Vojtěch Sedláček* (1785—1836), člen řádu premonstrátů

- v Teplé, profesor matematiky v Plzni; *Jako vlast mu máti milá* — verše z básně K stoleté památce Friedricha Schillera, kterou Smetana složil, když 10. listopadu 1859 byla i v Plzni pořádána velkolepá oslava Schillerova; v některých kruzích byla tato báseň Smetanovi vytýkána jako prohřešek;
- 244: *Kobelářovo* — zčeštěná forma slovenského jména Kobeliarovo; *lyceum* — tehdy v Uhrách vyšší učiliště, stojící mezi gymnasiem a universitou;
- 245: *uveřejnil r. 1833—35 v Kroku pojednání velmi důkladné* — Ohledy metrického veršování illyrských Slovanův (Krok, str. 24—43) a Výtah z řeči při začetí čtení metrických (tamtéž 1831, 19);
- 246: *Pálkovič* — viz vysv. k str. 225; *Benedikti* — Jan Blahoslav B. (1799—1847), profesor dějepisu na lyceu v Kežmarku, pomáhal Kollárovi při sběru lidových písní. Na Počátcích českého básnictví byl uveden jako vydavatel;
- 247: *Nový Sad* — město v již. Uhrách, dnes v Jugoslavii, na levém břehu dunajském; *Die Geschichte der slavischen Sprache...* — Dějiny slovanské řeči a literatury podle všech nářečí; *Über die Abkunft der Slaven* — O původu Slovanů; *Surowiecki* — Wawrzyniec S. (1769—1837), polský historik a publicista, vydal r. 1824 spis *Śledzenie początków narodów słowiańskich*; *řecko-nesjednocený* — příslušník církve, která neuznává římského papeže a jako obřadního jazyka používá staroslověnštiny; *Serbische Lesekörner...* — Srbské klasobraní aneb historicko-kritické osvětlení srbských nářečí;
- 248: *Hahn* — Johann Georg H. (1810—1869), ethnograf, který působil jako rakouský konsul na Balkáně a r. 1861 vydal *Reise von Belgrad nach Salonik* (Cesta z Bělehradu do Soluně) se čtyřmi mapami; *Světozor* — „nejlacinější spis obrázkový k rozšíření užitečných známostí pro Čechy, Moravany a Slováky“, vycházel v letech 1834 a 1835; *Haasovci* — nakladatelství a knihtiskárna firmy Boh. Haase synové v Praze; *Panorama des Universums* — Panorama celého světa („světázor“); *Wiener Jahrbücher* — J. der Literatur (Literární ročenky), vycházely ve Vídni od r. 1818 redakcí J. L. Deinhardsteina; *Glaser* — Johann Rudolf G. (1801—1868), universitní knihovník; r. 1837 založil časopis *Ost und West* (Východ a Západ), jehož účelem bylo seznamovat německé čtenáře se slovanskými literaturami;
- 249: *Mosig von Äbrenfeld* — Mósak Klosopolski (1820—1898), hornolužický vlastenec, udržoval živé styky se Slováky (Štúrem, Kollárem, Hurbanem). Překlad Šafaříkových Starožitností byl jeho jedinou literární prací; *Vocel* — Jan Erazim V. (1803—1871), básník a archeolog, *Časopis Českého museum* redigoval v letech 1842—1850;
- 250: *Die ältesten Denkmäler...* — Nejstarší památky české řeči; *Gedichte*

- aus Böhmens Vorzeit* — Básně z českého dávnověku od Josefa Matyáše Thuna (1794—1868) z r. 1845; *Koubek* — viz vysv. k str. 12; *kustos Fischer* — Karel F. (zemřel 1844), v universitní knihovně působil od r. 1785; *bibliotekář Spirk* — Anton S. (1787—1847), znalec italské literatury; *Pour le mérite* — za zásluhy;
- 251: *baron Hügel* — Karl Alexander Anselm H. (1796—1870), něm. cestovatel a přírodovědec; *komturní kříž* — komturové byli přední hodnostáři rytířských středověkých řádů; *měl... řeč slavnou* — na Slovanském ostrově (tehdy Žofíně) 2. června 1848 (otištěna J. M. Černým v knize *Boj za právo* 1897); *známá nešťastná událost* — sebevražedný pokus dne 23. května 1860, kdy se Šafařík v záchvatu nemoci vrhl do Vltavy; *dva synové jeho...* — Vojtěch Š. (1831 až 1902), profesor chemie v Praze, vydal 1859 a 1860 dvoudílné *Základy chemie*, a Jaroslav Š. (1833—1862), asistent chirurgie na lékařské fakultě ve Vídni;
- 254: *Flins* — domnělý pohanský bůh, který měl zejména Lužické Srby odvrátit od křesťanství; jeho socha stála podle pověsti kdesi v Sasku; *Hanuš* — Ignác Jan H. (1812—1869), profesor filosofie a pak universitní knihovník, vydal r. 1860 *Bájeslovný kalendář slovanský čili Pozůstatky pohanskosvátečných obřadů slovanských*;
- 255: *Daleká, široká pole* — i Nerudova zamilovaná píseň; viz vysv. k *Arabeskám* str. 535; *B. Bolzano* — Bernard B. (1781—1848), svobodomyšlný katolický kněz, persekvaný filosof; *Norbert Vaněk* (1781—1835), úředník universitní knihovny, spisovatel a pedagog;
- 256: *arcibiskup... Chlumčanský* — Václav Leopold Ch. (1749—1830), stal se pražským arcibiskupem r. 1814; *Fr. Novotný* — František Václav N. (1795—1866), katolický kněz a spisovatel; *Václav Kara* (nar. 1782), děkan v Mladé Boleslavi; *Václav Růžek*, farář v Bělé a v Bakově; *František Dřevěný* (nar. 1787), katolický kněz; *Antonín Marek* (1785—1877), děkan v Libuni, spolupracovník spisovatelské družiny Jungmannovy; *František Vetešník* (1784 až 1850), děkan v Sobotce, spisovatel; *Vacek* — František Alois V. (1780—1854), děkan v Kopidlně, náboženský spisovatel; *Vojtěch Sedláček* — viz vysv. k str. 242; *agenda* — příruční kniha liturgická, obsahující popis církevních obřadů; *biskup Hurdálek* — Josef František H. (1746—1833), svobodomyšlný kněz, bolzanovec; od r. 1815 byl biskupem v Litoměřicích, ale r. 1822 se na nátlak shora vzdal tohoto úřadu; *Rittersberg* — viz vysv. k str. 231;
- 257: *expositor* — správce poboční, vedlejší fary; *Kalina z Jäthensteina* — Matyáš K. z J. (1772—1848), statkář, zvelebovatel polního hospodářství; *Jaroslav Kalina* — viz vysv. k str. 79; *Dominikánská ulice* — viz vysv. k str. 165; *Pachl* — snad Antonín P., bankovní úředník a sběratel; *Šeb. Hněvkovský* — Krolmus vydal r. 1854 obraz Hněvkovského mohyly v kamenotiskárně V. Popelíka;

- 258: *Slovanská lípa* — viz vysv. k str. 235; *Levý Hradec* — vyšel r. 1853 pod názvem Příchod slova Páně od východu na západ z Jerusalema na Levý Hradec nad Vltavou;
- 261: *smotlaka* — směs;
- 266: *Kalina* — viz vysv. k str. 79;
- 267: *Donovský* — viz vysv. k str. 192;
- 268: *osobní náhledky jednotlivcovy* — Riegrův Slovník naučný spoluredigoval Jakub Malý; *dějepisný nástin o kočujících společnostech* — v pojednání České divadlo na venkově (Obrazy života 1860, str. 232 sl.);
- 269: *Akademický čtenářský spolek* — byl založen 9. ledna 1849, zprvu jako spolek řečnický a čtenářský, r. 1853 musel se přeměnit na spolek pouze čtenářský; *příběh se zamýšleným tělocvičným spolkem* — v Praze počátkem let šedesátých byli v ortopedickém ústavě Schmidtové mezi cvičenci i Češi i Němci a chtěli společně založit utrakvistický tělocvičný spolek; pražští Němci, aby tomu předešli, založili počátkem ledna 1862 ryze německý Prager Männerturnverein, kdežto ustavující valná hromada Sokola konána 16. února 1862;
- 270: *Reichenberger Zeitung* — Liberecké noviny, něm. politický obdeník, později národnostně zaujatý proti Čechům, vycházel od 16. listopadu 1860; *český spolek zpěvácký* — Hlahol, založený v listopadu 1860;
- 272: *Gjorgji* — D. Ignacio G. (1675—1737), dubrovnický básník; *Václav Zelený* — viz vysv. k str. 116;
- 273: *Josef Kolář* — viz vysv. k str. 104; *Napoleon Miroslavić Špun* — viz vysv. k str. 191;
- 274: *Karel Starý* — viz vysv. k str. 107; *Pichler* — Karolina Pichlerová (1769—1843), něm. spisovatelka populárních románů; *Tromlitz* — A. von T. (Karl August Friedrich von Witzleben, 1773—1839), něm. spisovatel historických novel; *Jiljí V. Jabn* — viz vysv. k str. 115; *Vulpiův Rinaldo Rinaldini* — R. R., der Räuberhauptmann (R. R., náčelník lupičů), román od něm. spisovatele Christiana Augusta Vulpia (1762—1827) z r. 1797, hojně překládaný do cizích jazyků; *Der Mann im Monde* — Muž na měsíci, satira od něm. spisovatele Wilhelma Hauffa (1802—1827) z r. 1827, namířená proti něm. spisovateli Heinrichu Claurenovi (vl. jm. Karl Heun, 1771—1854), autoru četných rokokově sentimentálních novel;
- 275: *Rudolf Mayer* — viz nekrolog na str. 515;
- 276: *hic Rhodus* — volně přeloženo: zde ukaž, co umíš;
- 277: *Ludevít Procházka* (1837—1888), hudební skladatel, oddaný přítel Smetanův; *bérangerovský* — viz vysv. k str. 193;
- 278: *Josef Barák* — viz vysv. k str. 114; *Josef Wenzig* — viz vysv. k str. 145; *B. J. Cidlinský* — viz vysv. k str. 103; *Doucha* — viz vysv. k str. 105; *Píseň o vítězství u Domažlic* — Erbenův satirický

- podvrh, jehož padělaná starobylost zastírala básníkův protiklerikální útok;
- 279: *radomontáda* — viz vysv. k str. 61; *Václav Pok Poděbradský* (1829 až 1898), autor příležitostných básní, překládal z Gogola, Grillparzera, Turgeněva a j.;
- 281: *Humoristické listy* — archiv českého rozmaru a vtipu, vycházely od února 1858 redakcí a nákladem Jos. R. Vilímka (1835—1911); *Brejle* — satiricko-humoristický list, původně vycházely v r. 1849 za redakce Bedřicha Mosra; znovu povoleny 20. října 1861; byl to první satiricko-politický list český; *Jan Duchoslav Panýrek* — viz vysv. k str. 194; *ominésní* — neblahý, osudný; *Farský* — Josef F. (1826—1889), litograf, r. 1856 založil vlastní kamenotiskárnu, odkud vzešla řada podobizen vynikajících mužů i žen;
- 283: *Staëlka* — paní de Staël (1766—1817), franc. spisovatelka, autorka románů a řady literárních studií;
- 284: *jeden životopisec její* — Jan Erazim Šojka psal o Němcové v Jasoni 1859;
- 285: *Lamartine* — viz vysv. k str. 79; *Klácel* — František Matouš K. (1808—1882), autor knihy *Listy přítele ku přítelkyni o původě socialismu a komunismu*, psané pro Němcovou (1849); *Pichl* — Jan Bojislav P. (1813—1886), lékař a spisovatel. Jeho nejvýznačnější dílo jsou *Vlastenecké vzpomínky*, jež knižně vyšly až r. 1936; *Tomíček* — Jan Slavomír T. (1806—1866), spisovatel, novinář a filolog; *Villani* — Karel Drahotín V. (1818—1883), býv. rakouský důstojník, český spisovatel; *Čejka* — Josef Č. (1812—1862), lékař, spisovatel, překl. datel Shakespeara, přítel B. Němcové; *Nebeský* — Václav Bolemír N. (1818—1882), básník, kritik a literární historik; *Květy* — zábavné listy pro všeliký stav, vycházely od r. 1834 do 1848 a r. 1850, zprvu jednou, později třikrát týdně, postupně za redakce Jos. K. Tyla, Jaroslava Pospíšila, Jakuba Malého a Karla Štorcha; *Včela* — (původně Česká včela), zábavný časopis, vycházel od r. 1834, původně týdně, pak dvakrát týdně až do r. 1850; postupně jej redigovali Fr. L. Čelakovský, J. N. Štěpánek, K. Štorch, K. Havlíček, K. Sabina a J. Knedlhans Liblínský; *Ženám českým* — vyšla v Květech č. 27 5. dubna 1843; *J. E. Šojka* — viz vysv. k str. 322;
- 286: *Karla v Perlách, Chýže v Máji* — Karla. Obrázek z okolí domažlického, vyšel v *Perlách českých*, almanachu redigovaném Ant. Jaroslavem Vrtátkem r. 1855; *Chýže pod horami*. Obrázek ze Slovenska, vyšel v jarním almanachu *Máj* na rok 1858 za redakce Josefa Baráka; *Augusta* — Antonín A., v letech 1853—1863 majitel knihtiskárny a nakladatelství v Litomyšli;
- 291: *divadlo Ambigu* — A. Comique (komická všehočtuť), jedno z nejstarších divadel pařížských (zal. r. 1769), bylo určeno „pro pantomimy všeho druhu bez baletu a pro arlekynády“, jak je Neruda

- sám charakterisoval v Pařížských obrázcích (Sebrané spisy VI, 57); *Vávra Haštalský* — viz vysv. k str. 145;
- 292: *Na hlavě fez, pod fezem „drobné klepy“* — citát ze satirického almanachu April, jenž vyšel v polovici dubna 1862, a to pod autorským jménem Josefa Martina. Již když se almanach chystal, psal Neruda o něm feuilleton pod názvem Nová hvězda v Hlasu z 30. března (Č. spol. I, 116—120). Tento feuilleton dal pak mladým autorům podnět, aby se v almanachu narychlo tištěném s dvojnásobnou jizlivostí rozepsali o Nerudovi a jeho závislosti na vydavateli Hlasu dr Ant. Finkovi; *Augšpurkyně* — Augsburger allgemeine Zeitung, liberální deník, v Čechách hojně čtený; *Nauplia* — důležité přístavní město na východním pobřeží Peloponnesu ve Středozemním moři, kde se r. 1823 sešel první kongres osvobozeného řeckého národa a kde později dočasně sídlil řecký král Otto Bavorský; 13. února 1862 vypuklo v Nauplii vojenské povstání, jež krále Ottu svrhlo;
- 293: *fadesa* — nuda; *Martin* — Josef M. (1842—1924) vydal pod pseudonymem Jaroslav Martinec r. 1865 sbírku básní Mladému pokolení a r. 1872 Básně; psával do Humoristických listů; *Václav zplodil Tůmu, Tůma zplodil Martina* — Václav Frič získal ku spolupráci Karla Tůmu, Tůma získal Josefa Martina; *Václav* — Václav Frič, nejmladší bratr Jos. V. Friče, později obchodník s přírodninami; r. 1863 organisoval podporu polských revolucionářů; *Tůma* — Karel T. (1843—1917), žurnalista, psal do Humoristických listů (pseud. Tóma ze Štípného). Po jeho satirickém příspěvku v Aprilu namířeném hlavně proti redakci Hlasu angažoval ho Julius Grégr v srpnu 1862 do Národních listů, kde se později sešel s Nerudou; „*bei Malzwitz und Hopfenironie*“ — při sladovém vtipu a chmelové ironii (t. j. při džbánku piva);
- 294: *poštovní ouředník Kalab* — Hlas přinesl před Nerudovým feuilletonem (18. dubna) v Denní kronice zprávu o vídeňském poštovním oficiálu Kalabovi, o jím zadržovaných dopisech a o tom, že se tyto dopisy zapečetěné právě posílají adresátům. Některé z těchto dopisů byly již 2—3 léta ukryty; *bagatel* — pakatel, nepatrná částka peněz; *národní loterie ve prospěch Havlíčkovy Zdeňky* — na svatojanské dny v květnu 1862 se v Praze chystala pěvecká slavnost, při níž měl být konán tah národní loterie ve prospěch Zdeňky H., sirotka po Karlu Havlíčkovi. Slavnosti se zúčastnilo 62 pěveckých spolků; *v čele jistého... nárožního plakátu* — v pouličním reklamním plakátu almanachu April; „*Jetzt haben's die Kerle...*“ — Ti chlapi nemají už dost na tom, že to smějí zpívat, ještě to tisknou palcovými písmenami a červeně na nárožích;
- 295: „*duševní zemanstvo*“ — Hlas přinesl ve svém 1. čísle z 1. ledna 1862 článek „Naši zemané“ a v něm vyzvedl význam rolnictva i pro duchovní vývin českého národa;

- 296: *v průčelí domu, v němž se ...narodil* — na Malé Straně čp. 401, v ulici Na újezdě č. 35; *Kollárov známý výrok o „pastuchově chyžce“* — „často tichá pastuchova chyžka / více pro vlast může dělati / nežli tábor, z něhož válčil Žižka“, závěr 123. znělky (Pracuj každý s chutí usilovnou) II. zpěvu Kollárovy Slávy dcery;
- 298: *Alexander Balcárek* (1840—1862), viz str. 315—318; *Hvězda* — prostonárodní zábavný časopis, založený Václavem Žirovnickým, vycházel v letech 1859—1863; *Dunaj* — vídeňský almanach z r. 1861; redigovali jej F. J. Kubíček, J. D. Pešek a F. J. Studnička; spolupracovníky byli vesměs mladí čeští spisovatelé vídeňští; *Lípa slovanská* — studentský psaný časopis, dnes nedostupný; vydávali jej moravští studenti ve Vídni;
- 299: *příležitostný almanach* — vyšel s názvem Na památku Karla Havlíčka a slavnosti borovské dne 19. srpna r. 1862 (str. 34), s příspěvkem J. Nerudy (báseň Karlu Havlíčkovi Borovskému, viz B. I, 323), J. V. Jahna, Sladkovského, Em. Tonnera a J. Podlipského;
- 300: *Karel Vladislav Zap* (1802—1871), dějepisec a archeolog, horlivý pěstitel styků česko-polských a česko-ukrajinských; *xylografický* — dřevorytecký; *Petr Maixner* (1831—1884), malíř historických obrazů;
- 301: *Knihopis československý* — vyšel v letech 1862—1865 pod titulem Knihopisný slovník československý. Hlavním redaktorem byl Frant. Doucha (viz vysv. k str. 105), jeho spolupracovníky Jos. Alex. Dunder (1802—1874) a pozdější nakladatel Frant. Aug. Urbánek (1842—1919); *příručný* — zaměstnanec, pomocný úředník (listovní);
- 303: *Jiljí V. Jahn* — viz vysv. k str. 115; *Antonín Augusta* — viz vysv. k str. 286;
- 304: *Přehled žurnalistiky české* — Neruda dočasně převzal redakci Humoristických listů (čís. 40 a 41 z 5. a 12. července 1862) za Jos. R. Vilímka, uvězněného pro tiskový delikt; *dle receptu Čelakovského* — Nerudovi jde o parodii Máchova verše „na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal“; *Schmerling* — Anton von Sch. (1805 až 1893), kdysi autor pamětního spisu proti cenzuře a pro zavedení tiskové svobody. Když byl jmenován (13. prosince 1860) státním ministrem, začal politiku tuhého centralismu a potlačování svobodného vývoje jednotlivých rakouských národů; *Lasser* — Josef L. (1813—1879), rakouský ministr vnitra, kdysi spolupracovník Bachův, byl i za éry Schmerlingovy zásadním centralistou, třebaže předstíral horlivou ústavnost; *Hlas... má dva redaktory* — byli to JUDr Antonín Fink a Vincenc Vávra-Haštalský;
- 305: *velmi tichá redakční místnost* — ironická narážka na almanach April, který uštěpačně líčil redakční místnosti Hlasu jako velmi hlučné; *Sprechwart* — strážný; *Prager Zeitung* — vládní úřední list, vycházel

od r. 1744; *Prager Morgenpost* — vycházel od prosince 1857; byl zabarven liberálně, mezi jeho přispěvateli byl i Neruda; *Bohemia* — viz vysv. k str. 32; *Tagesbote* — T. aus Böhmen, viz vysv. k str. 239; *vídeňská Presse* — liberální deník Die Presse byl založen r. 1848; r. 1864 odloučili se od něho někteří redaktoři a založili pak deník Neue freie Presse; *Grégr* — JUDr Julius Grégr (1831—1896) pocházel po otci z Písku; *velebniček Maresch* — Jan M., pozdější Maresch von Schulstein (1806—1879), zarytý poněmčovatel škol, i nejnižších. Z jara r. 1862 se připojil v tiskové při proti dr Juliu Grégrovi jako soukromý žalobce pro urážku na cti; *Pozor* — vycházel zprvu třikrát týdně od 5. dubna 1861, od 1. ledna 1862 denně jako večerník; byl katolicky zaměřen, redigoval jej sídelní kanovník Václav Štulc; *zapfenstreich* — večerka; *na den obřezání Páně* — na Nový rok; *v červených rukavičkách* — červené rukavičky jako odznak církevní hodnosti redaktorovy; *Čas* — vycházel od 2. října 1860 jako deník, zanikl 31. ledna 1863; majitelem, vydavatelem a redaktorem byl dr Alois Krása; původně byl federalistický, později centralistický. Neruda byl členem jeho redakce do konce r. 1861; *Num. exh.* — numerus exhibitionis, číslo jednací podacího protokolu; *Obecné listy* — vycházely od 5. dubna 1861; hlavními spolupracovníky byli F. Šimáček, Fr. L. Rieger, St. Kodým, Jan Palacký, R. Thurn-Taxis a zvláště Václav Zelený. Zanikly koncem r. 1862 pro nedostatek odběratelů; *Brejle* — viz vysv. k str. 281; *Zlaté dno* — módní list pro krejčí, vycházel v letech 1862—1874; vydával jej krejčí Vojtěch Čihař a redigoval Jan Kaška. Po Kaškově smrti (1869) převzal redakci tajně sám Neruda; *bekeška* — uherský, šňůrami pošíty kabát, jenž došel obliby i mezi Poláky; *konfederatka* — polská národní čtverhranná čapka; *vinice Cikánka* — na Král. Vinohradech v Stalinově třídě č. 29 (blízko nároží nám. krále Jiřího), kde byla restaurace U města Prahy;

306: *F. B. Mikovec* — viz str. 326—330; *Helfert* — Josef Alexander H. (1820—1910), konservativní historik a státník. Rodinná kronika ho v článku o Janu Husovi citovala v č. 14 z 5. července 1862 na str. 168 a napsala o něm, že ho „zajisté nikdo ze stranictví viniti nemůže“, což vyvolalo onu ironickou poznámku Nerudovu; *Barvitiis* — Viktor B. (1834—1902), malíř historických obrazů a žánrů; *zinková dřevorytina* — Neruda ironicky naznačuje, že starší umění dřevorytecké při reprodukci ilustrací bylo nahrazeno rytinami do zinkové desky a pak chemicky leptanými; *Redaktor se namáhá* — redaktorem Musejníku byl tehdy Ant. Jaroslav Vrťátko (1815—1892);

307: *Deák* — Ferenc D. (1803—1876), maďarský liberální státník; Hlas o něm přinesl 3. a 4. ledna t. r. dva nadšené feuilletony (podle anonymní německé knihy Aus der Feder eines Unabhängigen, vyšlé právě v Praze) a ukázal m. j., jak se Deák staral o básníka

- Mihála Vörösmartyho (1800—1855), autora maďarské hymny, a o jeho pozůstalé; *egyptský soud* — nevypočítatelný, záhadný soud;
- 308: *kolovodža* — kdo vede taneční průvod, vůdce vůbec;
- 310: *Jindřich Dvořák* (1840—1904), moravský novinář, dlouholetý člen redakce Moravské orlice. Poetické lístky byla jeho jediná knížka veršů;
- 311: *Weil* — Josef W. (1828—1889), něm. spisovatel, rodák z Tetína nad Berounkou, který zbásňoval i motivy z české minulosti;
- 315: *s výše brány Svatováclavské* — rozumí se Koňská brána na hořejším Václavském náměstí; *Alexander Balcárek* — viz též str. 298;
- 319: *Habent sua fata* — ...libelli, knihy mají své osudy; *cena Fingerhutova* — Ferdinand F. Náprstek (1824—1887), pivovarník, r. 1857 založil nadaci, z jejíchž úroků se měla odměňovat nejlepší dramata ze slovanských dějin;
- 322: *J. E. Sojka* — Jan Erazim Sojka (1826—1887), novinář, zprvu radikální demokrat, později přešel do německého konservativního tábora. R. 1859 vydával časopis *Jason* (viz vysv. k str. 143). Současně s tímto Nerudovým článkem o slavnosti v Borové objevil se v *Humoristických listech* (IV, č. 49 z 6. září 1863) veršovaný pamflet na Sojku, jehož autorem byl buď J. R. Vilímek, nebo Neruda. Pro úplnost zde pamflet otiskujeme:

UKÁZKY Z J. E. SOJKIÁDY

(Kniha II, kapitola 1)

Co dodatek k rukopisu Kralodvorskému

Bylo jest to ve den přepamátný, —
ve den havlíčkovský na Borové,
když se s nebe voda jenjen lila
a když sveden škandál přehromný,
velký škandál chrabra J. E. Sojky.

Slavili tam lidé slavnost velkú,
nejen lidé, ale také lidstvo,
nejen lidstvo, ale také národ.
Jest se nebe velmi zasmútilo,
zasmútilo, jako z konve lilo
čistú vodu v pranečisté bláto.
Přece však jsú slavnost slavili tu,
a to slavnost Karla Borovského,
jenž měl imě Havlíček redaktor,
jenž byl mnoho, velmi mnoho napsal
a tím psaním mnohé lidi zlobil,
lidi ovšem, nikoli však lidstvo,
ovšem lidi, nikoli však národ.

Mluveno tam dlúho semo tamo,
mluvil Barák, mluvil Sladkovský též,
mluvili jsú oba, věru oba;
avšak marno metali svá slova,
bozi slepotú je porazili,
spletli mozky jim, přec jindy zdravé,
oba zapomněli se tak mnoho,
že jsú mluvili — o strašná hrůza! —
že jsú mluvili tam pod deštníkem!

I jest rozlítíl se J. E. Sojka,
dobrá firma, po vší vlasti známá,
známá z velkých pótek „jasoňovských“.
Rozlítíl se jako túr kdys jarý,
vzskočil jako Záboj na tribunu,
vzskočil mužno, vzskočil bez deštníku,
promoklý jsa jako myš ta hravá,
promoklý jsa, až mu do bot teklo,
do bot teklo, z boty zas vyteklo.
I obnažil hlavu převěhlasnou,
projel bílú rukú skrz — e vlasy,
přešel přes — e múdré, krásné čelo,
položil dlaň na — e rudá ústa,
utřel ji pak o — e mužné vousy,
opřel ruku o bok svůj si statný,
zajiskřil svým zrakem na to lidstvo,
a jest počal hlasem jaře řvúcím,
rozléhajícím se po všech domech,
jako hrom rozléhá v skalách pustých.
„Vy jste milí, drazí bratři,
a kdybyste bratry mi nebyli,
musíte být přece mými bratry!
Chci k vám tedy nyní promluviti,
promluviti některá ta slova,
promluviti některé ty řeči.
Jestíť Pánbůh stvořil Adama kdys,
jestíť stvořil také Evu k němu,
pečeně dal jim, co sněsti mohli,
také piva, likér Sokolnici,
také švestky, mišpule a hrušky,
jenom jabka nebožákům nedal!“ —
Nemluvil dál, nepronesl slova,
neboť myšlénky ty hromující
nebyly vhod myslím zotročilým,
nepřejícím svobodnému slovu,
nepřátelům chrabra J. E. Sojky.

Vyřítili naň se jako kati,
kříkli naňho jako lutí vrazi.
Vedeni jsú byli Ludkem Jakýms,
jehož ímě Eduardus Grégr,
doktor medicinae, chirurgiae,
bratr Julia to odsouzence.
Pěstí zahrozil na J. E. Sojku,
velkou pěstí, pěstí sokolovskou,
a již strhli jsou tu J. E. Sojku,
J. E. Sojku, jenž byl bez deštníku,
bez deštníku s tribuny jej strhli.

Nemluvil dál, nepronesl slova
známý po vlasti vši spisovatel.
Pohodil jest pyšnú svojí hlavú,
poklonil se lidu shromážděnu,
pokryl jest pak zase svoji hlavu,
pohladil se po věhlasné bradě,
a nemoha sám se sebou prodrat,
prodral jest se lidstvem až tam k rohu.
Věděl dobře, že tím národ celý
uražen jest na pověčné časy,
urazil-li někdo J. E. Sojku.
Vytáhl tobolku z vaku svého
a z tobolky cigáro smrdící,
jichž jest cigár dvě vždy za tři nové,
a zasmradil vzduch na pět set krokuov.
Byltě bledý jako stěna z vápna,
hleděl tiše na lid prchající,
a neděl ni jediného slova,
stiskl jenom ruku soudruhovi,
jenž byl k němu s otázkú přiskočil:
„Jakpak je vám po škandálu, pane?“

Šel pak se soudruhem do hospůdky,
polívku jed se strouhankou žlutou,
hovězinu s křenem běloskvícím,
teletinu trochu okoralou
a zapíjel vztek i maso pivem,
jehož holba za jedenáct nových.

Po obědě bylo mu zas volno,
rozložil se pěkně pohodlně,
rozložil se, opřel bradu v ruku,
jal se němotu svou přerušiti:
„Však se pomstím, vostudu udělám,
udělám ji, vydám Posla míru!“

Nesdílel se více ve zábavách,

nesdílel se, mužně jen popíjel,
po pití pak do Prahy jel slavné,
a zde udál vostudu velikou:
začal psát a vydal Posla míru.

- slavnost velehradská* — na rok 1863 chystali moravští buditelé uspořádání slavnosti na Velehradě na paměť příchodu Cyrila a Metoděje; slavnost měla posílit národní uvědomění mezi lidem; při té příležitosti bylo vydáno album Cyril a Metod s mnoha literárními příspěvky; *antecedencie* — předešlé případy;
- 323: *hostinec Moskva* — byl v Praze na Starém Městě na rohu ul. Na můstku a Provaznické; scházeli se tam členové redakce Hlasu, spisovatelé z Kruhu májového, radikální demokraté a j.; Neruda zde naznačuje, že Sojka tuto společnost udával policii (o tom Ivan Pfaff v České literatuře III, 1955, č. 1);
- 324: *Eduard Grégr* (1827—1907), bratr Juliův, český politik a novinář, majitel tiskárny, zakladatel Matice lidu;
- 325: *Starý věk* — knížka vyšla r. 1862 (sklad A. Kurandy) a byla myšlena jako první část všeobecné historie politické a v dalších měla dojít (v periodě osmé) až do současnosti. Více však nevyšlo. Šlo zřejmě o kompilaci, ale ani Sojkovo autorství, ani jeho předlohy nejsou dosud objasněny;
- 326: *Krolmus* — viz str. 253—258; *ke Košířům* — na malostranský hřbitov; *chapeau clarence* — druh tehdy módního pánského klobouku; *Eduard Schmidt-Weissenfels* — publicista a historik. V letech 1857 — 1858 vydával v Praze Kritische Blätter. Psal pod pseudonymem Ernst Hellmuth; srov. vysv. k str. 220; *Ida Düringsfeldová* (1815—1876), něm. spisovatelka, která byla také v Praze, sešla se s B. Němcovou a vyjednávala s ní o překladu Babičky do němčiny (viz V. Tille, B. Němcová, 1947, 227);
- 327: *Lipské ilustrované* — Leipziger illustrierte Zeitung; Neruda psal o tomto oblíbeném časopise již r. 1857 v Tagesbote aus Böhmen (viz zde str. 9—10); časopis si všímal i českých věcí, avšak Nerudou zaznamenaný článek o Mikovcovi (s podobiznou) jsme ani v ročníku 1862, ani 1861 nenašli. (Ročník 1861 není v Praze úplně zachován.) Časopis přinesl o Mikovcově smrti v č. 1005 ze 4. října 1862 na str. 242 stručnou zprávu; *režisér Chauer* — Josef Ch. (1805—1859), herec a režisér, na německém divadle v Praze vedl po 15 let i česká představení;
- 328: *Antonín Krombholz* (1790—1869), něm. školský odborník a spisovatel, psal na př. o Albrechtu z Waldštejna; *Frant. B. Květ* — viz vysv. k str. 59; *Glasrův Ost und West* — viz vysv. k str. 248; *Svornost* — viz vysv. k str. 235; *Bandt* — krajina v jichovýchodních Uhrách; *Kničanin* — Štěpán Petrovič K. (1808—1855), srbský vojevůdce z r. 1848 a 1849 v boji uherských Srbů proti Maďarům;

- 329: *Wiener Zeitung* — nejstarší vídeňský úřední deník, zal. r. 1703; *Rellstab* — Ludwig R. (1799—1860), něm. romanopisec a hudební kritik; román *Drei Jahre von Dreißigen* (Tři roky z třiceti) vyšel o 5 svazcích r. 1858, český překlad od V. L. Mosra r. 1869; *Oettinger* — Eduard Maria O. (1808—1872), něm. romanopisec, satirik a žurnalista, rodák z Vratislavě; *Husovy listy* — Briefe des Johann Hus, geschrieben zu Konstanz im Jahre 1414 und 1415. Herausgegeben mit Anmerkungen von F. B. Mikovec (v Lipsku 1850 u F. O. Weigla); *jistý redaktor německý* — David Kuh (1818—1878), redaktor *Tagesbote aus Böhmen* (od r. 1852), s nímž Neruda nějaký čas spolupracoval; *mladší spisovatelé jinde tábory rozbíjeli* — narážka na př. na *Obrazy života*, zal. r. 1859, a *Humoristické listy*, zal. r. 1858;
- 331: *du Chaillu* — Paul B. du Ch., francouzský cestovatel; r. 1855 se vydal do střední Afriky, učinil tam mnohé objevy a r. 1861 napsal o tom knihu *Explorations et aventures* (Výzkumy a příhody), jež způsobila značnou sensaci a byla prohlašována za holou smyšlenku; *Gänseblümchen* — doslova husí kvítek;
- 332: *Vydáváme Tyla, Rubeše* — Sebrané spisy Tylovy vycházely od r. 1857 u I. L. Kobra, o Rubešových spisech viz vysv. k str. 138; *Jan z Hvězdy* — viz vysv. k str. 242; *Chocholoušek* — viz str. 418, 434 a 437; *V její pozůstalosti nalezají se prý ještě některá díla dokončená* — na př. krátká črta *Čtyry doby*, nedokončená povídka *Cesta z pouti* a náčrty k románu *Urozený a neurozený*; *vydavatelstvo litomyšlské* — Antonín Augusta, viz vysv. k str. 286; *Pravdův Matěj sprosták* — viz vysv. k str. 100;
- 333: *Cidlinský* — viz vysv. k str. 103; *Donovský* — viz vysv. k str. 192; *Štrauch* — Antonín Š. (1831—1877); vydal na př. román *Pustý dům* (1856), redigoval satirické časopisy *Rachejtle* a *Diblík*; *Křičenský* — Jan Jaroslav K. (1812—1886), autor povídek a románů; o něm viz Pod. III, 111; *Eduard Just* (1836—1879); český humorista, psal do *Humoristických listů*, *Rodinné kroniky*, *Šotka*; *Slovanské besedy* — Sbírka románů původních a překladů ze všech jazyků slovanských, vycházela od r. 1861 nákl. I. L. Kobra za redakce Hálkovy; ročně vycházelo 12 svazků; od r. 1863 redakci převzal K. Sabina; *Karel Smrt* — rodák z Příbrami, železniční úředník, zemřel v březnu 1864 ve Vídni v 28 letech; román *Arnošt* vyšel r. 1862 u Lad. Pospíšila v Hradci Králové;
- 334: *rok volnosti* — míněno ironicky, neboť ministr Alex. Bach 15. srpna t. r. sice odstoupil, ale politický a hlavně tiskový útlak trval dále; narážka se týká konfiskace almanachu *Pomněnky* na slavnost padesátiletého trvání pražského konservatoria (v Praze 1858), jež redigoval Jos. V. Frič; Neruda v něm otiskl báseň *Zvukův děj* (viz B. I, 339); *Pomněnky* však byly konfiskovány již v létě 1858;

- český beletristický týdeník* — Neruda chtěl na konci r. 1859 změnit *Obrazy života* z časopisu vycházejícího vždy po 5 týdnech ve čtrnáctideník, ale nepodařilo se mu to (viz *Život Jana Nerudy III*, str. 28, a Ivan Pfaff v *České literatuře III*, 1955, č. 1); *Aréna* — na novoměstských hradbách vedle Koňské brány (na konci hořejšího Václavského nám.); *Rittersberg* — viz vysv. k str. 231; *cop starých malých estetiku* — narážka na boje mladých s Jakubem Malým; viz str. 61—67 a 90—99; *Široká ulice* — dnešní Jungmannova třída na Novém Městě; *Barák* — viz vysv. k str. 114; *Rudolf Mayer* — viz str. 515—518;
- 335: *Likavecký dům* — stál na místě dnešního Hlávkovy paláce, mezi Vodičkovou a Jungmannovou ulicí;
- 337: *Dées* — město v Sedmihradsku, kde byl Frič v letech 1858—1859 internován;
- 338: *Karel Smrt* — viz vysv. k str. 333; *Eugen Sue* — viz vysv. k str. 95; *Saint-Simon* — Henri de S.-S. (1760—1825), jeden z velkých utopistických socialistů; *Proudhon* — Pierre Joseph P. (1809—1865), franc. žurnalista a myslitel, maloburžoasní socialista;
- 339: *Schmid* — viz vysv. k str. 122; *Hofmann* — Franz H. (1814—1882), něm. spisovatel pro mládež, také do češtiny hojně překládaný; *Nieritz* — Karl Gustav N. (1795—1876), něm. spisovatel pro mládež, oblíbený také v českých překladech;
- 341: *Jiljí Vratislav Jabn* — viz vysv. k str. 115; *písně o Frankfurtu* — o německém sněmu, který se konal v květnu 1848 ve Frankfurtu nad Mohanem a do něhož byli lákáni i Češi; takovou písní byla na př. K. Havlíčka „Šuselka nám píše, / až z německé říše...“;
- 345: *redakci Vítězslava Háška* — po smrti Mikovcově převzal redakci Lumíra V. Háška;
- 346: *Sterne* — Lawrence S. (1713—1768), angl. humorista; *Swift* — Jonathan S. (1667—1745), angl. satirik, u nás oblíbený. Jeho *Cesty Gulliverovy* vyšly v českém překladu Karla Pichlera již r. 1852; *nejsi-li muzikantem jako Pindar* — řecký lyrický básník Pindaros (522—442 před n. l.) byl zároveň vynikajícím hudebníkem a své básně přednášel ve formě písní; *frenologicky* — leboznalecky, lebozpytně; leboznalci chtěli podle rozličných vypuklostí lebky soudit o vlastnostech a schopnostech člověka;
- 347: *Akiba* — Ben A. byl učený rabbi, který žil koncem 1. a začátkem 2. stol. n. l. a stal se legendární postavou. Výrok „to vše zde bylo...“ (Alles schon dagewesen) citován z hry Uriel Acosta z r. 1847 od něm. spisovatele Karla Gutzkova;
- 349: *K. V. Hof* — viz vysv. k str. 146; redakce *Rodinné kroniky* se vzdal 23. září 1863; *malkontent* — nespokojenec; *nakladatelstvo* — *Rodinná kronika* vycházela v té době tiskem a nákladem Karla Schreyera a Hynka Fuchse v Praze;
- 350: *obrázek k pěkné vesnické povídce* — šlo o povídku *Mučedník na vsi*

- od Louise Goudalla v překladu Em. Vávry; *pražský ústav Müllera* — dřevorytecký ústav M. Müllera;
- 352: *slavnost skutečská* — konala se 6. září 1863. Při té příležitosti vyšel almanach Po desíti letech;
- 353: *falanx* — sevřený šik;
- 355: *František Vlha* (1842—1920), studoval v Písku, ředitel cukrovaru v Rusku, pak statkář ve Starém Sedle v již. Čechách. V Práchni otiskl (1864) tragedii Palceřík a v Otavanu (1866) román Idea a svět;
- 358: *Jan Erazim Sojka* — viz vysv. k str. 322; *maršál Péliissier* — Jean Jacque P., vévoda z Malakova (1794—1864), francouzský maršál, bojoval v koloniích, na Krymu, nakonec se stal guvernérem v Alžíru. Narodil se v Maronně na dolní Seině; *Familienjournal* — Illustriertes F. Eine Wochenschrift für Unterhaltung und Belehrung (Ilustrovaný rodinný žurnál. Týdeník pro zábavu a poučení.) Vycházel v Lipsku od r. 1853 a byl velmi oblíben; Sojka v něm otiskoval útoky proti Čechům; *mit deutscher Genauigkeit* — s německou přesností; *David Kub* (1818—1878), něm. liberální novinář a politik, zprvu sympatisoval s Čechy, později se stal jejich odpůrcem (viz vysv. k str. 239); *Ještě jsme byli v Paříži* — koncem dubna 1863 odjel Neruda na dvouměsíční cestu do Německa a do Paříže; *Theofil Pisling* (nar. 1834), něm. spisovatel a publicista, v řadě vídeňských i zahraničních časopisů psal o české a německé otázce s tendencí protičeskou; pod pseudonymem Alfred Königsberg vydal činohru Deutsche Kämpfe (Německé boje); *Čásek* — deník Čas, vydávaný dr A. Krásou (viz vysv. k str. 305);
- 359: „*deutsche Kraft...*“ — německá síla, německé nadání, německá vytrvalost; „*ist nicht im engen Raum...*“ — nelze toho dosáhnout v úzkém životním rámci; *Wir können warten* — můžeme čekat;
- 360: *první pierot pařížský* — Jean Gaspard Debureau, kterého považoval Neruda za Čecha a napsal o něm studii v Rodinné kronice 1863, str. 251 (viz Dílo Jana Nerudy XVII, 142—152); *první zpěváci Čechy* — v té době prosluli na př. barytonista Jan Kř. Píšek (1814—1873), který působil ve Frankfurtě nad Mohanem a v Londýně; r. 1864 vystoupil také v Praze. Tenorista Josef Alois Ticháček (1807—1886) vynikl v Drážďanech zejména ve Wagnerových operách; *proslavené tanečnice Češkami* — Neruda psal v letech šedesátých několikrát na př. o Boženě Jungmannové, která začala na českém jevišti v Praze a působila jako sólová tanečnice v Amsterodamě; také o její mladší sestře Floře jako tanečnici Neruda psal pochvalně (srov. Div. III, 292);
- 361: *František Schwarz* — viz vysv. k str. 194; *Karel Vít Hof* — viz vysv. k str. 146;
- 362: *Vojta Náprstek* (1826—1894), spolumajitel vinopalny na Betlem-

- ském náměstí, zakladatel Náprstkova průmyslového musea a knihovny, kde seskupil řadu kulturních pracovníků; *A. Frič* — Antonín F. (1832—1914), profesor zoologie a paleontologie na Karlově universitě, mladší bratr Jos. V. Friče;
- 364: *klasencetl* — klasifikační známky na školním vysvědčení;
- 365: *beslo frankfurtské* — týká se Frankfurtu nad Mohanem, kde r. 1848 zasedal všenněmecký sněm a chtěl podrobit i neněmecké národy německé nadvládě; *řeč ve Svatováclavské lázni* — o volební právo hlásili se také nešlechtičtí držitelé statků, kteří neměli na stavovském sněmu dosud zastoupení; Sladkovský podle Fričova svědectví mluvil o volebních věcech v druhé polovici května téměř denně (viz Paměti J. V. Friče III, 114); *Bruna* — Eduard B., docent pražské university, redaktor novin Prager Zeitung a Abendblatt; *Windischgrätz* — Alfred W. (1787—1862), rakouský polní maršálek, který zlomil českou revoluci r. 1848 bombardováním Prahy;
- 366: *Lev Thun* (1811—1888), pražský místodržitel r. 1848, 1849—1860 ministr kultu a vyučování; *vídeňské události říjnové* — ve Vídni 6. října se lid vzbouřil proti reakčnímu vládnímu režimu; krutý ministr války hr. Theodor Latour byl oběšen a císař Ferdinand V. prchl z Vídně; povstání krvavě potlačil 31. října Windischgrätz a bán Jelačić; *Bakunin* — Michal Alexandrovič B. (1814—1876), ideolog anarchismu, odpůrce marxismu; zúčastnil se Slovanského sjezdu v Praze;
- 367: *Jednota průmyslová* — vlastně Jednota k povzbuzení průmyslu v Čechách, byla založena r. 1833 zprvu jako spolek německý, ale časem se dostali do popředí i zástupci českých politických a výrobních kruhů; *za návrh Palackého* — Palacký 29. ledna 1863 na českém zemském sněmu podal a odůvodnil návrh o potřebě řádu volebního (viz Radhost 1872, I, 97—116);
- 368: *Ulmann* — Vojtěch Ignác U. (1822—1897), český architekt (viz Pod. III, 191); pomník V. Hanky viz obr. příl. 6;
- 371: *Blumauer* — Alois B. (1755—1798), něm. humorista; *před Škotskou branou* — ve vídeňské sněmovně; *z Trojjediného* — rozumí se z království Charvátského, Slavonského a Dalmacie; *odstranění se z užší rady říšské* — počínaje březnem 1863 nabylo mezi českými poslanci převahy zásadní usnesení nastoupit pasivní opozici vůči vídeňské říšské radě a nezúčastnit se dalšího jednání; *Šotek* — vycházel dvakrát měsíčně nákladem a redakcí Bedřicha Mosra od 1. dubna 1863; v únoru 1864 zanikl, když Moser zemřel; viz str. 406—408;
- 372: *Slovník naučný* — vycházel od r. 1859 nákl. I. L. Kobra za redakce dr Fr. Lad. Riegra; když byl Rieger v pozdějších letech plně zaneprázdněn činností politickou, stal se Jakub Malý jeho hlavním spolupracovníkem. Neruda pak často, když psal o tomto Slovníku,

- užíval ironického přívlastku „monumentální“; *Ježbera* — viz vysv. k str. 70; *Slověnín* — všeslovanský časopis, posvěcený nauce a zajímavému čtení; začal vycházet 1. srpna 1862 a zanikl r. 1864; *Svoboda* — Josef S., zpěvák velmi oblíbený u pražského obecního sboru; odešel do Vídně, r. 1851 dosáhl koncese k založení herecké kočovné společnosti, zestárlý vrátil se do Prahy pořádat zde besedy, ale ztroskotal;
- 374: *otec jeho* — národně uvědomělý vlastenec, stal se r. 1848 členem Svatováclavského výboru, později členem Národního výboru a obecním starším; podobiznu Vincence Vávry viz obraz. příl. 7 a 8;
- 375: *Rubikon* — říčka v sev. Itálii, kterou se rozhodl Caesar překročit a dobýt pak Říma; *František Svoboda* — Fr. Jan S. (1778—1864), profesor staroměstského gymnasia; *Pichl* — viz vysv. k str. 285; „*Tomine teus meus*“ — (Domine Deus meus) Pane Bože můj; t. zv. hornoněmčina, jakou se mluvilo i u nás, vyslovuje neznělé *t* místo znělého *d*;
- 376: *humaniora* — vyšší třídy bývalých gymnasií; *Nebeský* — viz vysv. k str. 285; *Kalina* — viz vysv. k str. 79; *Spirk* — viz vysv. k str. 250; *Rammstein* — Ferdinand Leopold R., autor řady francouzských učebnic pro Němce. Vyšly v letech 1820—1851, částečně v Praze, částečně ve Vídni; *Čejka* — viz vysv. k str. 285; *Hof* — viz vysv. k str. 146; *Laissez faire* — Ať se děje co děje (heslo liberálů); *index librorum prohibitorum* — seznam zakázaných knih; *revoluce únorová* — smetla reakční vládní systém krále Ludvíka Filipa a 24. února nastolila drahou francouzskou republiku;
- 377: *Repeal* — původně zrušení legislativní unie mezi Irskem a Anglií; v Praze tajné sdružení radikálních demokratů v hostinci U zlaté váhy v Havelské ulici, odkud vyšel první podnět k březnovému hnutí r. 1848; *Slovanská orlice* — Vilém Gauč (1816—1866), jeden z vůdců pražského Repealu, v dubnu r. 1848 pomýšlel na organizaci národních demokratických sil pomocí spolků nazvaných Slovánská orlice; myšlenka se pak záhy uskutečnila pod jménem Slovánská lípa; *Fastr* — Petr F. (1801—1868), vlastenecky uvědomělý hostinský, účastník politických zápasů v r. 1848; *Šulc* — Antonín Š., pokryvač; *Mikšíček* — Matěj M. (1815—1892), moravský spisovatel, aktivní účastník událostí r. 1848; *Večerní list* — Pražský v. l. vycházel nákladem K. V. Medaua od 1. června 1848; když byl Liblínský (viz vysv. k str. 145) odveden k vojsku, převzal redakci Prokop Chocholoušek; list definitivně zastaven 1. února 1851; *článek „Aristokrati“* — vyšel 7. července 1848 (přetištěn v knize vydané K. Kosíkem: *Čeští radikální demokraté 1953*, str. 423—442);
- 378: *šifry* — J. Sl. W., J. Sl., J. Slavomil, — v —, J. S. a pod.; *Podlipský* — Josef P. (1816—1867), lékař a publicista; zúčastnil se Slovánského

- sjezdu r. 1848, spoluzakladatel Časopisu českých lékařů; viz Č. spol. II, 314—317; *Lambl* — Vilém Dušan L. (1824—1895), lékař, publicista, cestovatel, pak profesor lékařské fakulty ve Varšavě; *říjnová revoluce vídeňská* — viz vysv. k str. 366; *Union* — německy psaný orgán české strany liberální, vycházel od 27. listopadu 1849 do 12. listopadu 1850, kdy byl zastaven. V redakci se vystřídali dr J. P. Jordan, Aug. Smetana, V. Gabler, A. Springer; duší byl dr Pinkas; *Preis* — Karel P. Horatický, v letech 1848 až 1849 radikální novinář; *Bakunin* — viz str. 366; *Munkáč* — Mukačevo, největší město v Zakarpatské Ukrajině; jeho zámek byl za Josefa II. změněn v politické vězení;
- 379: *doktor Zimmer* — MUDr Josef Z., bukvojský panský lékař; *Česko-moravská pokladnice* — vycházela nákladem Karla Bellmanna v letech 1856—1865; *doktor Krása* — JUDr Alois K. (1828—1900), sekretář obchodního gremia a vydavatel Času v letech 1861—1863; *Hellmuth* — viz vysv. k str. 220; *Hugovi Bídníci* — viz str. 291; *Náučný slovník* — viz vysv. k str. 86; *Svatobor* — spolek založený r. 1862 ku prospěchu českých spisovatelů, jmenovitě aby podporoval nadějně literáty, zvl. stipendii k studijním cestám, v nemoci a poskytoval pomoc vdovám a sirotkům po zasloužilých spisovatelích; *Umělecká beseda* — společenské středisko českých umělců (spisovatelů, hudebníků i výtvarníků); formálně ustavena na valné hromadě 9. března 1863, záhy rozvinula bohatou organizační i podnětnou činnost;
- 380: *Beseda Čechů v Paříži* — Neruda ji osobně navštívil v létě 1863 ve společnosti Jos. V. Friče, jenž byl jejím zakladatelem. Psal o tom v Pařížských obrázcích v Hlasu č. 248 z 8. září 1863; viz Menší cesty a obr. příl. 11; *Café des Nations* — kavárna Národů (t. j. cizinců); *Palais Royal* — královský palác, býv. sídlo princů orleánských, na stejnojmenném náměstí naproti Louvru;
- 381: *František Prokop* — Nerudův spolužák ve vyšších třídách Akademického gymnasia; jeho povídka *Lehká mysl* začala vycházet ve IV. sv., č. 92 z 2. ledna 1864; viz obr. příl. 9;
- 382: *Čejka* — viz vysv. k str. 285; *Nebeský* — viz vysv. k str. 285; *Schlegel* — August Wilhelm Sch. (1767—1845) vydal v letech 1803—1809 své mistrné překlady španělských dramát do němčiny pod názvem *Spanisches Theater*, v němž uvedl pět dramát Calderonových;
- 383: *Jakob Grimm* (1785—1863), něm. filolog; španělské romances zhodnotil zejména ve spise *Silva de romances viejos* (Les starých romancí), vyšlém r. 1815 ve Vídni; *Ferdinand Wolf* (1796—1866), vídeňský romanista, věnoval se hlavně studiu španělské a portugalské národní poesie;
- 385: *Pražské noviny* — vládní úřední deník, vycházel od r. 1786, nepopulární; zanikl 30. června 1864; *a teď budou denně dvakrát...*

- škodit* — od 1. ledna 1864 Pražské noviny vycházely dvakrát denně; viz obr. příl. 12;
- 386: *haasovské české i německé* — Neruda měl na mysli Pražské noviny, jež vycházely již v místodržitelenské tiskárně, a Bohemii, jež vycházela tiskem a nákladem Bohumila Haase synů; *Fliegende* — *Fliegende Blätter*, humoristický časopis vycházející od r. 1844 v Mnichově, jehož byl Neruda také spolupracovníkem; *Bohemie* — vycházela od r. 1827, od 1. ledna 1864 s večerníkem;
- 387: *Hogarth* — Wiliam H. (1697—1764), angl. grafik; *čmýrati* — šimrati; *hrabě Oerindur* — oblíbený citát z osudového dramatu něm. spisovatele G. A. Müllera (1774—1829) *Die Schuld* (Vina), a to z 2. jedn. 3. výstupu: „Erkläret mir, Graf Oerindur“ (Vysvětlete mi, hrabě Oerindure);
- 389: *Vincenc Furch* — zemřel 5. ledna 1864; *křemel* — křemen;
- 390: *Písně a balády z války uherské* — obsahují básně s vyslovenou tendencí proti politickým snahám maďarským (*válka uherská* — rozumí se odboj radikálních Maďarů vedený Ludvíkem Košutem v letech 1848—1849 proti vídeňské vládě; rakouská vláda odboj potlačila za vedení generála Windischgrätze a za pomoci ruského cara); *Kytice* — viz vysv. k str. 103; *Perly české* — almanach vydaný r. 1855 na památku příjezdu Františka Josefa I. a jeho choti do Prahy; redigoval jej Ant. Jaroslav Vrtátko a vydala Matice česká; *Dunaj* — viz vysv. k str. 298; *Hvězda* — viz vysv. k str. 298; *Týdeník* — vydával jej a vedl v letech 1848—1849 Jan Ohéřal; *obširný životopis Furchův* — vyšel v č. 94 z 16. ledna 1864, str. 190 a napsal jej V. K. Šembera;
- 391: *Vocel* — Jan Erazim V. (1802—1871), básník a archeolog, napsal tři knihy epických básní: *Přemyslovci* (1838), *Meč a kalich* (1843) a *Labyrint slávy* (1846);
- 393: *vzdálený přítel* — Jos. V. Frič, který žil v Paříži; *příloha měsíční Národních listů* — Kritická příloha k Národním listům vycházela od listopadu 1863 až do prosince 1864 za redakce dr Eduarda Grégra;
- 394: *atelier leckterého našeho výtečníka...* — míněn na př. Jaroslav Čermák, Karel Javůrek, kteří žili v Paříži; *Carrière* — Moritz C. (1817—1894), něm. filosof a estetik;
- 397: *Vuk Stefanović Karadžić* (1787—1864), obroditel srbské národní literatury, zemřel 7. února;
- 398: *decennie* — desítiletí;
- 399: *Bibliotéka náuk* — Frant. Lad. Čelakovského Spisů básnických knihy šestery vyšly r. 1847 v Novočeské bibliotéce (nákl. Matice české) vedle Sebraných spisů Jungmannových, Smetanova Silozpytu, Markovy Logiky a pod., vesměs ve formátu velké osmerky; Bibliotéka náuk v té době neexistovala a Neruda použil tohoto vymyšleného názvu; *Antonín Frič* — viz vysv. k str. 362;

- jeho Evropské ptactvo (pův. Evropejské ptactvo) vycházelo od r. 1859 u B. Haase synů s řadou litografovaných a barevných příloh; *Mikuláš Boleslavský* — Josef M. B. (1829—1892), typograf, nakladatel (Mikuláš & Knapp v Karlíně), divadelní spisovatel a ochotník, spoluzakladatel časopisu *Veleslavín*;
- 401: *Karl Viktor Hansgirk* (1823—1877) vydal řadu knih veršovaných i románů. Jeho *Liederbuch für Deutsche in Böhmen* (Zpěvník pro Němce v Čechách) vyšel počátkem r. 1864; autor zemřel jako okresní hejtman v Jáchymově; *Richard Dotzauer* — útočný něm. poslanec na zemském sněmu a člen městské rady pražské. Neruda se o něm zmiňuje již v „epické básni“ *Český sněm roku 1863* (viz Neruda, Č. spol. I, 183). Hansgirk mu dedikoval svůj *Liederbuch*; *volební hlasy pro obchodní komory* — obchodní komory byly jednou z volebních „kurií“, měly tedy ve volebním řádu výsadní postavení jakožto instituce vládnoucí velké buržoasie; *Rhein und Wein* — Rýn a víno; *ein Lied von der Elbe* — píseň o Labi; *Prager Morgenpost* — viz vysv. k str. 305; *Und immer dichter...* — A v stále hustších vzdutých vlnách tam vidíte se lidské davy valti od Kamenice, Chabařovic, Benešova nad Ploučnicí, Děčína, od Úštěku, Teplic, Hřenska —; *Dem Volke sei...* — Buď lidu slovo svobodné skytnuto skrz jeho zástupce, sněm zemský budiž přístavem činnosti pro moudré otce zemské. Sněm zemský zemi buď vždy věrnou zástavou, leč všechněch zemí úvazky objímá svazek říše zas. Tak zůstává zastoupení říše pravým, sláva šestadvacátému únoru! (26. února 1861 byla totiž vydána t. zv. Schmerlingova ústava, jež podstatně omezila pravomoc zemských sněmů a Němcům zajistila úplnou nadvládu v celé monarchii);
- 402: *Der deutschen Linken* — německé levici; němečtí poslanci seděli na zemském i říšském sněmu vlevo; *Steht vorn' ein Trupp...* — V popředí stojí jako dub „Německý klub“; *dem Lager der Linken* — tábora levice; „*das deutsche Kasino*“ — německé společenské středisko, na způsob Měšťanské besedy; *Die aus dem Saazer Lande...* — Ti z žateckého kraje, ti postavili svoji rotu! Tak rovně jako chmelové tyčky pochodují naše řady. A ti z Bečova troubí, že všichni chlapi zuří, a ti z Chebu — jedou, a ti z Aše — ti kráčí. Šumavané brání, ti umějí pěkně střílet, krušnohorské kopce neplodí žádné trpaslíky;
- 403: *das Auge treu und bieder...* — Oko věrné a poctivé, prsa v tmavé šněrovačce, vlasy šátkem přikryté, poznáme vás brzy [tak!], vy ženy ze Šumavy!; *Feind* — nepřítel; *deutsche Männer...* — všichni němečtí mužové na východě Čech; *Im Ost der Böhmerlande...* — Na východě české země vás všechny německé bratry jako by obklopoval ohněm a příbojem vodopád. Jako ostrov mořem oblévaný jste obklíčeni cizím národem. Leč nedejte se zdolat a držte se pevně, i kdyby se nepřátelsky věžily vlny kolem břehu;

- 404: *Vaterland* — vlast; *wir fühlen uns...* — My cítíme se jako tvoji synové, neboť jsme se k tobě přihlásili jako k matce; *bis zum Eisentore...* — až ku Železným vratům, kde Sasík střeží, se směje ještě trikolora černočervenozlatá (*Eisentor* — Železná vrata, souťeska na Dunaji; *der Sachse* — míněni Sasové sedmihradští); *Wer sät die helle...* — Kdo rozsévá jasnou, světlou setbu, zlaté žito, vonnou sklizeň? Kdo po řekách vysílá lodi, kdo vzdělává pole a les? Kdo staví města a dómy? Kdo vítězí mírotvornou mocí? To německá je píle, to německá je síla, jež mírově staví tu a vítězně tvoří; *Wer hob den reichsten Schatz...* — Kdo dobyl největší tu poklad v zemi? Kdo na mohutném břehu Vltavině založil velechrám vědy? A kdo zažehl tam první světlo, svatý plamen — mluvte! Což nebyli to němečtí mužové?
- 405: *Nein, und tausendmal nein* — Ne, a tisíckrát ne; *uns auszuruben* — odpočinout si; *uns're Ascher Jungen* — naši ašští hoši; *auf der Tugend Jakobsleiter* — po Jakubově žebříku ctnosti (Jakub byl starozákonní patriarcha, jemuž Bůh ve snu ukázal anděly vystupující a sestupující po žebříku k nebi); *Er nehme es...* — Nechť to přijme tak přátelsky, jako se mu to nabízí!
- 406: *Bedřich Moser* (1821—1864) skonal 21. února; *Saint-Denis* — město nedaleko Paříže se starým opatstvím, v němž jsou hrobky býv. králů francouzských;
- 407: *Havlíčkův Šotek* — vycházel od srpna 1848 do dubna 1849; *Václav Kremla* (1810—1864), spisovatel;
- 408: *Kéž byste osud Polsky v Polsce seznali!* — narážka na tragický osud Poláků v carské říši po zdolání revoluce r. 1863; v té době velká většina mladých radikálně uvědomělých Čechů sympatisovala s Poláky, zatím co příslušníci politického směru Palackého a Riegra se klonili na stranu vítězného cara; román *Slepá paní* — vyšel v polovině listopadu r. 1853; *úšklebná úvaha* — v Pražských novinách (25. března — 8. dubna 1854) posoudil Frant. Lad. Vorlíček v článku „Novotiny z beletristiky české“ Mosrův román velmi přísně; vytýkal mu nedůslednost v líčení charakterů jednotlivých osob a pak falešné líčení českého společenského života dvacátých let 19. století a končil: „Při spisech vznešenějšího druhu nemůže se apelovati na vlasteneckou shovívavost kritiky...“; *multiplikovaný* — rozmnožený, rozhojněný; *Reichenberger Zeitung* — viz vysv. k str. 270;
- 409: *Hansgirk* — viz vysv. k str. 401; *Multánsko* — býv. knížetství na levém břehu dolního Dunaje, dnes součást Rumunska; *trichiny* — červi, hlísti žijící cizopasně v lidských svalech; od podzimu 1863 do jara 1864 řádila v Německu velká epidemie trichinová, již padlo za oběť mnoho lidských životů; *p. v.* — podobného více;
- 410: *Morgenpost* — viz vysv. k str. 305; *Kindersymphonie* — dětská symfonie, symfonie pro děti; *cena Fingerhutova* — viz vysv. k str.

- 319; *Šamberk* — Ferdinand František Š. (1839—1904), dramatický umělec a spisovatel; *raněné ze Šlesvicka* — ve sporu o státní příslušnost území šlesvického k Dánsku 31. ledna 1864 vtrhlo pruské a rakouské vojsko do Šlesviku-Holštýnska a v několika týdnech po urputných bojích porazilo vojsko dánské;
- 411: *deutsch-böhmischer Österreicher* — česko-německý Rakušan (rakouský Němec z Čech);
- 413: *Les Misérables* — Bídníci; viz str. 291; *Michon* — Jean Hippolyte M. (1806—1881), franc. archeolog a spisovatel protiklerikálních sensačních románů, jež psal pod šifrou Abbé *** (Abbé s třemi hvězdičkami); teprve po jeho smrti se zjistil pravý autor; román *Le Maudit* (Proklatec) vyšel r. 1863; *Renan* — Ernest R. (1823—1892), franc. spisovatel; jeho *Život Ježíšův* (*Vie de Jésus*) vyšel v originále 1863 a již r. 1864 byl přeložen do češtiny od V. Bambase; podrobný obsah knihy přinesla Rodinná kronika ve IV. sv. na str. 23; *Consuelo* — děj románu jedná z valné části na české půdě na dávném hradě Rýzemberku na Šumavě u Domažlic; český překlad od Žofie Podlipské vyšel r. 1867 u I. L. Kobra; *Herloš* — viz vysv. k str. 79; *Slovanské besedy* — viz vysv. k str. 333; *Gogol* — jeho Mrtvé duše vyšly v Slovanských besedách r. 1862 v překl. Em. Vávry; *Gončarov* — jeho Oblomov vyšel tamtéž r. 1861 v překl. Em. Vávry; *Aksakov* — Sergej Timofejevič A. (1791—1859), realistický spisovatel se zvláštní schopností líčit přírodu; jeho Rodinnou kroniku (*Semejnaja chronika*) přeložil J. Sl. Tomíček (1862); *Bulgarin* — Fadej Venediktovič B. (1789—1859), ruský konservativní spisovatel a žurnalista; byl častěji překládán do češtiny; *Rzewuski* — Henryk R. (1791—1866), polský spisovatel historických románů z prostředí šlechtického. Z nich nejvíce vynikl román *Listopad*, do češtiny přeložený F. L. Vorlíčkem r. 1854; *Kraszewski* — Józef Ignacy K. (1812—1887), plodný romanopisec, který převedl polský historický román od scottovského romantismu k realismu; *Europäisches Sklavenleben* — Život evropských otroků, „sociální“ román od něm. spisovatele Friedricha W. Hackländera (1816—1877) z r. 1859;
- 414: *Belletristisches Ausland* — správně *Das belletrische A.* (Beletristická cizina), sbírka cizojazyčných románů všech národností, vycházela v něm. překladech ve Franckově nakladatelství v Lipsku od r. 1843; *písecká sbírka „oblíbených románů“* — jde patrně o sbírku Výbor románů, v němž učiněn začátek románem *Bílá růže* od Aug. Maqueta v překladu Ad. Frant. Čtvrtečky (v Písku 1863, tiskem V. Vetterla); tento vydavatelský pokus však předčasně ztroskotl;
- 415: *výšina alpujarraská* — Alpujarra, pohoří na jihovýchod od Granady; v úvodním odstavci Neruda parafrazuje Heinovu báseň *Der*

- Mohrenkönig (Maurský král) ze sbírky Romanzero; „*Plač jen, synu... uchrániti*“ — překlad Heinových veršů z citované básně; *Abu Abdallah* — kapituloval r. 1492; *Roman Voříšek* (1821 až 1893), katolický kněz a spisovatel; jeho návrh („skromné slovo a přání“) vyšel v deníku *Národ* 31. března 1864; Voříšek v něm žádal, aby se na tři čtyři léta zastavilo v českých denících uveřejňování feuilletonů a místo nich aby se otiskovaly staré paměti dějin českých, které by se stránkovaly a na konci roku by pak tvořily samostatné knihy, jež by „za krátkou dobu podaly systematický, chronologický celek památek dějin našich“;
- 416: *Dědictví sv. Jana* — jednota založená v Praze r. 1832 podle vzoru Matice české na vydávání a šíření ultramontánní katolické literatury mezi lid; *Dědictví sv. Prokopa* — zal. r. 1861 na vydávání náboženské odborné literatury;
- 417: *nunvářský* — kleštitel ký;
- 418: *Prokop Chocholoušek* — aktuální význam tohoto článku vystupuje v souvislosti s tehdy pokračující chorobou a pak brzkou Chocholouškovou smrtí (5. července); viz str. 434, 437 a obr. příl. 13; *Vlastimil* — časopis tehdy redigovaný J. K. Tylem, kde r. 1841 Vanda vyšla;
- 419: *J. Knedlhans Liblinský* — viz vysv. k str. 145; *Konstitutionelle allgemeine Zeitung von Böhmen* — vycházela od 1. července 1848 nákl. K. V. Medaua, později B. Haase synů; původně radikálně opoziční, později vládní; úředně zastavena 8. října 1849; *Vesna* — beletristický týdeník, vycházel r. 1851 a 1852 ve Vídni jako příloha Vídeňského deníku; redigoval Jan Votka, druhý ročník Hermenegild Jireček; *Koleda* — kalendář, vycházel nákladem Moravské jednoty v Brně v letech 1851—1859;
- 420: *zajímavá literární „vzpomínka“* — „Upomínka na poslední výlet Čechů“ (Rodinná kronika III, str. 8—9); *NS* — Naučný slovník (Riegrův) přinesl v III. dílu str. 1099—1100 heslo Chocholoušek; uvedený citát z konce hesla;
- 421: *Bedřich Moser* — viz str. 406—8;
- 422: *Zlaté klasy* — viz vysv. k str. 81; *V. Houška* — Josef Vojtěch H. (1826—1876), autor četných spisů pro mládež, nějaký čas redigoval také Zlaté klasy; v Časopise Českého museum otiskoval Sbíрку národních pověr v Čechách a v ročníku 1855 výslovně mluví o pověstech od Vamberka; *Päumann* — Antonín P. (zemřel r. 1870), neblaze proslulý policejní ředitel pražský; *Šesták* — Josef Š. (1827—1902), český publicista, původně působil v Pražských novinách (viz vysv. k str. 22), ale pak je opustil, nechtěje sloužit rakouské vládě;
- 423: *Bič, Blesk a Rolničky* — Bič vycházel od počátku r. 1864 střídavě s Bleskem místo zastavených Humoristických listů, Rolničky od 30. října 1863 jako samostatná příloha Humoristických listů,

- v r. 1864 střídavě s Bičem a Bleskem; zanikají 19. listopadu 1864, když Humoristické listy mohly opět vycházet; *Augusta* — viz vysv. k str. 286; *slavnostní almanach Po desíti letech* — vydán r. 1863 na paměť desátého výročí smrti Františka Jaromíra Rubeše; *čtrnáctidenní vězení* — po tu dobu ho v redakci zastupoval Neruda; viz vysv. k str. 304;
- 424: *Jodl* — Jan J. Kralupský (1791—1869), vrstevník Hankův, znalec slovanských jazyků, byl středoškolským profesorem;
- 426: *Bob. Janda* — viz vysv. k str. 103;
- 429: *Václav Nebeský* — viz vysv. k str. 285;
- 430: *klefťi* — řecký název loupežníka, pak též bojovníka za svobodu proti Turkům; řecký hajduk;
- 431: *o Charonu, jehož novověkou obdobu Nebeský již v Rodinné kronice vysvětlil* — v článku „Charos — smrt u Novořeků“ (Rodinná kronika IV, str. 92—94);
- 432: *Slovanské knihkupectví* — v letech 1862—1867 spojil se Josef Novák a vydavatel Humoristických listů Jos. R. Vilímek k společnému podniku Slovanské knihkupectví, jež se většinou věnovalo komisionářskému obchodu; *František Schwarz* — viz vysv. k str. 194;
- 434: *Návštěva u dokonávajícího* — otištěno v pátek 8. července, když již ve středu 6. července redakce Hlasu oznámila Chocholouškovo úmrtí. V tomto redakčním článku se praví, že minulého pátku (t. j. 1. července) „spolupracovník náš p. Jan Neruda ve jménu redakce vybral se... do Nadějkova, aby přesvědčil se o stavu nemocného a vše zařídil, čeho by příteli bylo zapotřebí“; *Chocholouškův syn Otakar* — Neruda se mu stal poručníkem;
- 436: *mohls počkat s podobiznou* — viz str. 418 a obr. příl. 13; *sebrané spisy* — nevyšly ve Slovanském knihkupectví, ale od r. 1866 začaly vycházet u I. L. Kobra; *Herloš* — viz vysv. k str. 79;
- 437: *Kolínské, Augšpurské* — říšské něm. deníky *Kölnische Zeitung* a *Augsburger allgemeine Zeitung*;
- 438: *Marggraff* — viz vysv. k str. 171; *Pogodin* — Michail Petrovič P. (1800—1875), ruský dějepisec, archeolog a žurnalista. Na Šafaříkovo doporučení ujal se Karla Havlíčka a opatřil mu v Moskvě místo vychovatele (od ledna 1843 do června 1844); *Alsen* — ostrov v Baltickém moři, na němž se r. 1864 Dánové v prusko-dánské válce dlouho bránili proti pruské přesile; *Boleslav Květ* — viz vysv. k str. 59;
- 440: *jöttlich* — (berlínské podřečí) božské; *Bei uns ist es noch jöttlicher* — U nás je to ještě skvostnější; *Hebbel* — Friedrich H. (1813—1863), něm. lyrik a dramatik; u nás neblaze proslul, když v oslavné básni na Viléma, krále pruského, nazval Čechy a Poláky „bedienten-völkry“ (národy posluhů) a „ježatými karyatidami“ (t. j. sochami nosičů, jež slouží jako opora místo sloupů); překlad veršů

- viz Č. spol. I, 380; *vídeňská Presse* — viz vysv. k str. 305; *Tief da unten...* — Zde dole se to hemží vešmi (parodie Heinova verše);
- 441: *Iam satis est!* — Už dost!; *Legenda světa* — ukázky z Hugovy Legendy věků podal Neruda v Obrazech života 1860 (viz B. I, 525); *Hugiův Shakespeare* — Hugova monografie vyšla r. 1864 jako projev jeho obdivu pro Shakespeara; viz Div. II, 450;
- 442: *levis notae macula* — špatná známka;
- 443: *Schwarzová* — Marie Sophie Sch. (1819—1894), švédská spisovatelka, hojně do češtiny překládaná; *Bremerová* — Frederika B. (1801—1866), švédská spisovatelka; některé její romány byly přeloženy i do češtiny; *lékař Podlipský* — viz vysv. k str. 378 a Nerudův nekrolog z r. 1867 v Č. spol. II, 314—317;
- 444: *Farský* — viz vysv. k str. 281;
- 445: *Nebeský* — viz vysv. k str. 285 a str. 382 a 429; *Španělské romance* — Kytice ze španělských romancí viz str. 382; *Novořecké národní písně* — viz str. 429; *rytíř z Neuberku* — viz vysv. k str. 72; *Česká učená společnost* — zal. r. 1774 původně jako Soukromá společnost učená, od r. 1790 jako Královská česká společnost nauk; *rozpuštění sněmu* — stalo se 7. března 1849;
- 446: *Vrátko* — srov. vysv. k str. 306; *Eumenidy, Prometheus* — tragedie Eumenidy a Spoutaný Prometheus od řeckého dramatika Aischyla;
- 447: *Krolmus* — viz str. 253—258;
- 449: *Pražský feuilleton* — byl otištěn v 1. čísle nově založeného čtrnáctideníku Čech, jež řídil Nerudův redakční kolega Em. Vávra; listu toho vyšlo pouze jedenáct čísel; zanikl 5. března 1865; *před rokem 1859* — před pádem Bachovým a před nástupem nové generace básnické;
- 450: *dle slov Sheridanových* — citát z divadelní hry Richard Sheridan, kterou napsal franc. spisovatel Aylic Langlé (1829—1870) a přeložil Jos. V. Frič;
- 451: *Markstein der Zeit* — mezník doby;
- 455: *kosmopolitická Arkadie* — utrakvistický umělecko-literární spolek, který vznikl r. 1860, hlavně z podnětu Mikovcova; *pomník Čelakovského* — viz vysv. k str. 167 a str. 467; *druhý hřbitov košířský* — druhá, západní část košířského hřbitova, která byla dlouho udržována jako ovocný sad a kam teprve v letech šedesátých bylo pohřbíváno; *hrob Tomáškův* — hrob hudebního skladatele Václava Jana T. (1774—1850); *členové Besedy umělecké* — Umělecká beseda otiskla v pátek 28. října v novinách výzvu k členství, aby se co nejhojněji zúčastnilo slavnosti odhalení Mikovcova pomníku, jež se konala v sobotu 29. října o 11. hod.;
- 456: *slečna Malá* — Otilie M. (1844—1912), dramatická umělkyně; *Seidan* — Václav S. (1817—1870), medailér a sochař; *antiquitatum et historiae...* — starožitností a historie své vlasti pěstitel výborný;

- 457: *Záhuba rodu přemyslovského* — Mikovcovo drama z r. 1851 (viz str. 330); *Hugenoti* — opera něm. skladatele Jakuba Meyerbeera (1791—1864), stejně jako opera *Prorok*; Meyerbeer zemřel toho roku 1864 2. května, a proto bylo divadlo na jeho počest slavnostně osvětleno a poprsí ověčeno;
- 458: *V. Vávra-Haštalský* — viz vysv. k str. 145;
- 459: *John Leech* (1817—1864), angl. karikaturista; *Thackeray* — William Makepeace Th. (1811—1863), vedle Dickense největší anglický humorista; *Punch* — angl. humoristický časopis (česky Paňáca); *Hogarth* — viz vysv. k str. 387; *rafije* — rydlo, písátko; *Rodenberg* — Julius R. (1831—1914), něm. humorista; *Macaulay* — Thomas M. (1800—1859), angl. básník a historik; hlavním jeho spisem jsou Dějiny Anglie od nastoupení Jakuba II.;
- 460: *anonymní kreslič Humoristických listů* — František Karel Kolár (1830—1895), herec, režisér a zároveň kreslíř; „*vis comica*“ — komická síla;
- 461: *o Dušičkách nedalo to české jedné herečce pokoje* — Arnošta Libická (1837—1893) hrála v soukromém divadle u Sv. Mikuláše mezi ochotníky; referát přinesl večerník *Tagesbote aus Böhmen* v č. 250 z 2. listopadu 1864; *Mlynář a jeho dítě* — kdysi i u nás velmi oblíbený, ale literárně bezcenný sentimentální kus od něm. spisovatele E. Raupacha (1784—1852); hrával se o Dušičkách (viz Žerty, str. 155 a 263);
- 462: *Brachvogel* — Albert Emil B. (1824—1878), něm. básník a romanopisec; jeho divadelní kus *Narcis* vyšel r. 1859 česky v překladu Josefa Jiřího Kolára (v Divadelní bibliotéce v jednom svazečku s Nerudovou aktovkou *Ženich z hladu*); jedná na francouzském královském dvoře, kde se střetne duchaplný *Narcis Rameau* s francouzským encyklopedistou *Frédéricem Melchiorem Grimmem* (1723—1807) v prudké diskusi o významu logiky; *překlad Idejí napoleonských* — knihu *Ideje napoleonské* od prince Napoleona Ludvíka Bonaparta přeložil a vydal *Jakub Malý* (1864);
- 463: *Schädlerova Kniha přírody* — *Buch der Natur* od něm. chemika a pedagoga *Friedricha Sch.* (1813—1884); dočkala se mnoha vydání, její český překlad od *Jiljího V. Jahna* a *Karla Starého* vyšel v letech 1864—1866; *Bulwer* — viz vysv. k str. 81; *Že se překladatelé ti u nás nazývají spisovateli* — tato ironická poznámka se týká těch, kdož jen mechanicky překládají, jako na př. *Jakub Malý*, který překládal kde co, bez vnitřního vztahu ke knize; *Neruda* se k myšlence, kdo je spisovatelem, znovu vrátil ve feuilletonu z 21. května 1865 (viz *Dílo Jana Nerudy XIII*, 81); *historiograf* — tento oficiální titul měl *Palacký* usnesením zemského sněmu r. 1827;
- 465: *řeč starosty Svatoboru* — *Františka Palackého* na valné schůzi 27. listopadu 1864; vzpomněl v ní, že to byli čeští spisovatelé, kteří nedali národu v minulosti zahynout, a stručně rozvinul i své

- názory na poslání kritiky. Rozlišoval kritiku trojí: panský povznešenou, pak kritiku soupeřů a konečně kritiku družnou, „ježto znamenajíc poklesky a nedostatky, snaží se spolu raditi a ukazovati, kterak by skutkem napraviti se daly“. V této souvislosti pak pronesl i onu větu, jež vyvolala ostrou odezvu Nerudovu; *za neblabé nynější revoluce polské* — výrok o polském povstání r. 1863 pronesl Palacký v rozmluvě s jedním poslancem a otiskl jej časopis *Boleslavan* (v č. 28): „Nevíte ani, jak nám sympatie projevené k Polákům škodí v Petrohradě. Já vidím spásu Slovanstva jen v ruském caru. Nevěřím, že by Poláci měli zvítěziti v nynějším boji; stane-li se to ale, bude to naším největším neštěstím.“ (Cituje V. Žáček: *Ohlas polského povstání r. 1863 v Čechách*, str. 51); „*krev méně usedlou, méně chladnou*“ — úryvek z citované řeči Palackého 27. listopadu 1864; *captatio benevolentiae* — získávání laskavosti, přízně;
- 467: *záležitost pomníku Čelakovského* — viz str. 455 a vysv. k str. 167;
- 468: *Legis-Glückselig* — Gustav Thormond L.-G. (1806—1867), pražský rodák, něm. spisovatel. Zabýval se studii starých památek nordických a pak i slovanských. Svůj článek proti pravosti rukopisu Zelenohorského otiskl v časopise *Konstitutionelle österreichische Zeitung* 26. — 31. listopadu 1864 (č. 276—279);
- 469: *Dicht unter des Kolumbus Namen* — Těsně pod Kolumbovým jménem, obměna citátu z Heinovy básně *Vitzliputzli* (ze sbírky *Romanzero*): „*Unter des Kolumbus Namen schrieb er ihn, ja dicht darunter*“ (Pod Kolumbovým jménem psal jej, ba právě těsně pod ním); *Když bylo roku 1858 ve Vídni dáno heslo...* — Neruda měl na mysli kritické studie Julia Fejfalíka (na př. o *Písni milostné* z r. 1858) a pak články v *Tagesbote aus Böhmen* (o tom viz úvodní ediční poznámku na str. 551); *ješci* — pádící; *Sancho Panza* — typ oddaného, ale tlachavého a prostoduchého sluhy z Cervantesova románu *Don Quijote*; *zwölfhundertjährige Kultur aufzufinden* — objevovat kulturu dvanáct set let starou; *Konstitutionelle österreichische Zeitung* — Rakouské konstituční noviny, vycházely dvakrát denně ve Vídni za redakce dr L. Komperta (1822—1886), rodáka z Mnichova Hradiště, od r. 1848, původně pod názvem *Österreichisches Lloyd* a byly centralisticky zaměřeny;
- 471: *Čech* — viz vysv. k str. 449; *Zlatá Praha*, ilustrovaný beletristický čtrnáctideník, počal vycházet za Hálkovy redakce místo zaniklého *Lumíra* (viz vysv. k str. 345) od 1. ledna 1864, ale již v polovině příštího roku zanikl; *má se.... vzkřísit oblíbený Lumír* — chystalo se vzkříšení *Lumíra* za redakce Jaroslava Martince (Josefa Martina), který jej vydával r. 1865, ale r. 1866 časopis zase zanikl; *aere perennius* — nad kov trvalejší; „*panenskost*“ českého písemnictva — viz vysv. k str. 56;
- 472: *v poslední schůzi Svatoboru* — viz vysv. k str. 465;

- 475: *sold* — někdejší drobný peníz italský; *Goldoni* — Carlo G. (1707 až 1793), italský spisovatel realistických veseloher; *Spontini* — Gasparo S. (1774—1851), italský operní skladatel; *Leonard* — Leonardo da Vinci (1452—1519), italský malíř renesanční; *Tintoretto* — Jacopo Robusti T. (1518—1594), italský malíř z pozdní renesance;
- 477: *absolvo* — odpouštím, dávám rozhřešení;
- 478: *Smetana* — Augustin S. (1814—1851), pronásledovaný radikální filosof, vyznavač romantické naturfilosofie. Jeho spis *Der Geist...* (Vznik a zánik ducha) v českém překladu vyšel až r. 1923; *Thales* — řecký filosof iónské školy z konce 7. stol. před n. l. Vodu pokládal za pralátku všeho bytí;
- 479: *Kyriatika* — pravděpodobně narážka na Františka Jezberu, vášnivého hlasatele myšlenky všeslovanského sjednocení na základě jednoho písma, i na jeho spis *Kyřil a Metod...* nepsali nikdy hlaholsky než kyrilsky (1858); viz str. 70; *Hansgirková* — Františka H., autorka *Nové české kuchařky* (1863); *infalibilita* — neomylnost;
- 480: *litujem, že... nebyl napsal... česky* — český překlad pořídili členové Jednoty filosofické r. 1923;
- 481: *František Bozděch* (1838—1865), bratr dramatického spisovatele Emanuela B.; *Politika* — Politik, něm. časopis staročeků, vycházela od 14. září 1862 dvakrát denně, majitelem a vydavatelem byl Jan S. Skrejšovský; *Akademický čtenářský spolek* — viz vysv. k str. 269; *pro banket žurnalistův na Střeleckém ostrově* — 30. srpna 1863 se konal banket na počest dr. Julia Grégra, který se právě vrátil z vězení; byla pronešena řada připitků (také Neruda připil těm, „kdož dříve již trpěli a vytrpěvše statečně nový podstoupili boj, zejména pp. Chocholouškovi, Sabinovi, Sladkovskému a Vávrovi“); pro referát o tomto banketu v Politik byla redakce obžalována a Bozděch jako pisatel referátu 5. ledna 1864 odsouzen; trest nastoupil 17. června;
- 482: *Filipek* — viz vysv. k str. 136; *Moser* — viz str. 406—408; *Umann* — František U. (1829—1864), rodák z Vysokého nad Jizerou, pův. soukromý úředník v Plzni, pak redaktor Moravské orlice v Brně; *Chocholoušek* — viz str. 418, 434 a 437; *Opiř* — Filip Maxmilián O. (1787—1858), úředník státního lesnického úřadu, botanik;
- 483: *Päumann* — viz vysv. k str. 422;
- 485: *přijel k nám do Prahy kazatel misionář* — v předvelikonoční postní době konala se v různých kostelích (zejména u trinitářů) řada německých misionářských kázání jezovitů, a to proti zhoubnému vlivu tisku „od Voltaira až do nejposlednějšího svobodomyšlného pokolení“; psal o tom V. Hálek v *Národních listech* č. 96 z 7. dubna a *Hlas* v č. 108 z 20. dubna 1865; *inkunabule* — prvotisky, knihy tiskem rozmnožené před dokonáním rokem 1500;

- německý bunt* — spolek německých států, tehdy v čele s Rakouskem;
- 486: *Gutenberg* — Johannes G. (1397—1468), viz vysv. k str. 52; Nerudova poznámka, aby byl G. již pro věčné časy prohlášen za Němce, navazuje na některé snahy horlivých Čechů, kteří tvrdili, že G. byl Čech z Kutné Hory (na př. A. J. Vrtátka ve Vlastimilu 1840 a K. Vinařický v Květech 1845); *frenolog* — leboznalec; viz vysv. k str. 346;
- 488: *Čeněk Hrbek* (1837—1902), malíř a kreslíř, který se později věnoval fotografii; *Antonín König* (1836—1911), malíř a ilustrátor; *Čeněk Melka* (1834—1911), malíř a kreslič, působil v Sedmihradsku; *Emanuel z Friedbergů* (1829—1908), též Mírohorský, malíř žánrů, ilustrátor a spisovatel; viz vysv. k str. 543; *Jan Řeháček* — J. Alois Ř. (1830—1903), dřevorytec, r. 1858 založil vlastní dřevorytecký ústav, pracoval pro Zapovu Kroniku, Květy, Zlatou Prahu a pod.; *František Richter* (1832—1892), malíř a grafik, ilustroval na př. Erbenovu Kytici (1861); *J. Patočka* — Jan P. (1845—1906), dřevorytec a fotograf; *Josef Draborad* (1816 až 1895), člen Žofínské akademie a Cecílské jednoty, psal duchovní hudbu, harmonisoval lidové písně sebrané Krolmusem; *Václav Hořejšek* (1839—1875), psal chrámovou hudbu a mužské sbory (Přijde jaro, přijde, Osiřelo dítě a j.); *Hynek Palla* (1837—1896), skladatel (hlavně hudby vokální), od r. 1864 působil v Plzni; *Jindřich Pech* (1837—1905), hudební skladatel a pedagog;
- 490: *Karel Zelinka* (1835—1865); viz obr. příl. 16;
- 491: *Lachmann* — Jan L.; jeho atelier byl v Praze II. na nynější Národní tř. v čís. 361; *Kolár* — František Karel K., viz vysv. k str. 460; *Sekyra* — Josef S. (1812—1864), pův. truhlář, později se věnoval divadlu jako komik; předchůdce J. Mošny; viz Pod. I, 348; *Žurnalisté* — veselohra od Gustava Freytaga (1816—1895), jež se po prvé dávala v Prozatímním divadle v lednu 1863; viz Div. II, 58; „*Moskva*“ — viz vysv. k str. 323; *Päumann* — viz vysv. k str. 422;
- 493: *temporérní* — dočasný, přechodný; *New-Yorker deutsche Zeitung* — (Newyorské německé noviny); v dostupných (i amerických) bibliografiích nenašli jsme záznam o tomto časopise; je pravděpodobné, že Neruda nesprávně citoval titul novin; v té době vycházela v New Yorku vlivná a rozšířená *New-Yorker Staatszeitung*, jejímž redaktorem i majitelem byl v té době Oswald Ottendorfer (1826—1900), rodák ze Svitav na Moravě. Ottendorfer se 6. října 1848 zúčastnil vídeňské revoluce a prchl pak do Ameriky, kde horlivě působil v americké demokratické straně, zejména v boji za zrušení otrokářských zákonů. Ottendorfer udržoval s vlastní nepřetržité styky a je nasnadě, že jeho časopis sledoval i pražské noviny, a byl proto i v Praze čten;
- 494: *američtí rebelové* — v té době chýlila se ve Spojených státech severo-

- amerických ke konci občanská válka, která trvala již kolik let, mezi obcemi severními a jižními, federovanými, a končila se právě v dubnu 1865 úplnou kapitulací odbojných států jižních; *hostinec U arcivévodý Štěpána* — na Václavském nám., později hotel Šroubek, nyní Evropa;
- 495: *presproces* — tiskový soud (Preßprozeß), jaké byly tehdy z důvodů politických u českých novinářů na denním pořádku a jichž také Zelinka zakusil. (Hlas ještě 21. května 1865 přinesl zprávu o policejní prohlídce v redakci Politiky, kde se pátralo po rukopisu zprávy o tiskovém procesu proti K. Zelinkovi);
- 496: *Ivan Mazepa* (1644—1709), kozácký ataman, který se marně snažil uhájit proti Rusku poslední zbytek autonomie Ukrajiny; *práce Sisyfova* — marné, beznadějně počínání (Sisyfos — v řeckém bájesloví korintský král potrestaný v podsvětí tím, že musil válet do vrchu těžký balvan, který sotva byl dopraven nahoru, svalil se zase dolů); *serdžuk* — v dřívějších dobách u kozáků nižší vojenská hodnost (desátník, četař); *Dantův verš o „ztraceném lidu“* — úvodní verše k 3. zpěvu Dantova Pekla, kde se nad bránou pekelnou čte: „Per me si va tra la perduta gente“ — „Mnou vchází se do ztracenců vlasti“ (Peklo, vyd. z r. 1879, str. 13, překlad Jaroslava Vrchlického);
- 497: *Kaulbach* — Wilhelm K. (1805—1874), něm. malíř, proslulý svými monumentálními nástěnnými malbami ve veřejných budovách; *divadelní apretura* — dramaturgická úprava dramatu podle potřeb textu; „*ekonomové*“ — vrchnostenští hospodářští úředníci; *chvastavský* — podle Chvastavy v tehdejší polské Ukrajině, kde byl plukovník Palej usazen;
- 498: *Kočubej* — Vasil Leontijevič K., ruský kníže a generální soudce. Když šedesátiletý Mazepa svedl jeho dceru, Kočubej prozradil carovi nepřátelské záměry Mazepovy; *Dykaňka* — osada na Ukrajině, severně od Poltavy; *Karel XII.* (1682—1718), král švédský, jenž válčil r. 1707 s Ruskem. Nedaleko Smolenska dal se přemluvit Mazepou, aby táhl Ukrajinou, že prý se kozáci k němu přidají. Ale Mazepovi se proticarský odboj nepovedl, a tak se Karel octl za tuhé zimy r. 1708—1709 v ukrajinských stepích bez pomoci a bez zásob; v létě r. 1709 byl u Poltavy poražen a zachránil se útekem do Turecka; *Katynka heilbronská* — hlavní postava stejnojmenného dramatu Heinricha Kleista (1777—1811), snívá trpitelka;
- 499: *divěru carovu* — Petra Velikého (1672—1725);
- 501: *Menčikov* — Alexander Danilevič M. (1673—1729), oblíbenec cara Petra Velikého, po bitvě u Poltavy byl povýšen na polního maršála; *Bender* — (rumunsky Tighina), újezdní město v Bessarabii, sev. záp. od Oděsy na pravém břehu Dněstru;
- 503: *František Šír* (1796—1867), český filolog z okruhu Antonína

- Marka, působil dlouhá léta v Jičíně, překládal z jazyků klasických i moderních; *Bulwer* — viz vysv. k str. 81;
- 506: *Vincenc Vávra Haštalský* — viz vysv. k str. 145; *nenn' ich Sakuntala dir* — jmenuji ti Sakuntalu; Goethe tímto výrokem prohlásil *Sakuntalu* (Osudný prsten), činohru indického básníka Kálidáse, v níž je vyličena něžná láska krále Dudevanta, za jeden z nejkrásnějších výtvorů indického básnictví; *mutatis mutandis* — po provedení nutných změn;
- 507: *Notre-Dame došel... také divadelního zpracování* — od něm. spisovatelky Charloty Birchpfeiffrové (1800—1868) a hrán v překladu Václava Filípka v Prozatímním divadle 27. listopadu 1864 pod titulem *Zvoník notredamský*; viz Div. II, 489;
- 508: *Oettinger* — viz vysv. k str. 329; *J. S.* — snad Josef Svátek (1835—1897); *Ladislav Pospíšil* — druhorozený syn nakladatele Jana Hostivíta P., po němž r. 1864 převzal v Hradci Králové nakladatelství a knihkupectví; *Narrenalmanach* — Almanach šašků, vycházel s humoristickým a satirickým obsahem v letech 1843 až 1849; *Oettinger* vydával v letech 1842—1852 i časopis podobného obsahu *Charivari*;
- 513: *Zlatá Praha* — přestala vycházet dnem 1. srpna 1865 po smrti nakladatele Karla Seyfrieda; *Literární listy* — týdeník věnovaný literatuře, umění, poučení a zábavě, vycházel od 8. dubna do 25. listopadu 1865 za redakce Ferdinanda Schulze, a to náhradou za zaniklou *Kritickou přílohu k Národním listům*. Ale ani *Literární listy* se neudržely a místo nich odběratelům doporučeny *Květy*, které začaly od 30. listopadu vycházet za redakce Hálkovy a Nerudovy; *Lumír* — redigoval jej tehdy Jaroslav Martinec (Josef Martin), zástupce nejmladší generace básnické, hlavní redaktor pamfletického almanachu *April* (viz vysv. k str. 292); *mladé síly vystupující ... as kolem roku 1858* — rozumí se hlavně t. zv. kruh Májový, spisovatelé seskupení kolem almanachu *Máj* (Neruda, Hálek, Heyduk, Frič a j.);
- 514: *Malého Národní báchorky a pověsti* — vyšly r. 1865 nákl. Jaroslava Pospíšila; vyšlo celkem 5 sešitků, každý o 48 stranách, po 10 kr. r. č.; *Zábavy pro mládež* — vycházely od r. 1857 nákl. Jaroslava Pospíšila; do konce r. 1864 vyšlo přes 30 sešitků obsahujících původní i přeložené povídky, často hodně dobrodružné; *Ferdinand Stolle* — Ludwig F. S. (1806—1872), vl. jm. L. F. Anders, něm. spisovatel, založil časopis *Der Dorfarbeiter* (Vesnický dělník), jehož přílohou od r. 1853 se stala proslulá *Die Gartenlaube* (Besídka), také u nás hojně i v pozdějších letech čtená. Jeho román *Elba a Waterloo* přeložil E. H. Lipnický (E. Hrabal); *Jezbera* — viz vysv. k str. 70; drobným spiskem míněn První česko-slovenský slabikář písmem slovanským..., vyd. v Praze 1865 nákl. spisovatelovým; ještě téhož roku vyšlo 2. vyd. a v r. 1866 3. vyd.;

- 515: *přes jeho hrob táhnou mraky Šumavy* — verše z Mayerova cyklu *Ze Šumavy*; Neruda si verše upravil; v originále zní: Vyrostly jen ku želání, / k mlčení a k slzám tajným, / vyrostly jak srdce naše / k bolům velkým, touhám bájným (Dílo R. Mayera v Národní klenotnici 1950, str. 43);
- 517: *Jean Paul* — viz vysv. k str. 163;
- 519: *Opinion nationale* — Národní smýšlení, list podporující vládu Napoleona III.; *Edmond About* (1828—1885), franc. spisovatel, duchaplný, ale povrchní žurnalista, který ve svých politických názorech hodně kolísal; „*cožpak se lidstvo musilo naučit číst a psát?!*“ — této ironické myšlence Neruda věnoval celý Pražský feuilleton v Literárních listech z r. 1865; viz zde str. 485—487; *timeo et dona ferentem* — obměna lat. *Timeo Danaos et dona ferentes*, bojím se i toho, kdo dary přináší; *Jungczechische Zustände...* — Mladočeské poměry, nastíněné a objasněné od kohosi německy smýšlejícího v Čechách; brožura vyšla v Lipsku 1866 nákl. Otty Wieganda, má 70 str. osmerky. Je dedikována *Österreich's Gutem Genius!* (dobrému geniovi Rakouska); *Lichtenberg* — viz vysv. k str. 90;
- 520: *hekatomba* — viz vysv. k str. 63; *Aus dem Wald...* — „Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá“; tu průpověď lze brzy pochopit —; „*die Deutschen schwärmen...*“ — Němci horují pro češství; *drum bleibe stets...* — a tak nechť všude jediná řeč převahu má, u nás pak německá a žádná jiná!; *Es ist wohl zu bemerken...* — Je třeba poznamenat, že vzdělávání lidové české řeči autor epigramů výslovně doporučuje a bere v ochranu; ale za jejího nepřítele se nepovažuje němčina, nýbrž panslavisticko – mladočeská míchanice, nově vynalezená, která, jelikož se staví na odpor staroslavné řeči české, zasluhuje si někdy být nazvána spíše hatmatilkou (podle lidového výrazu: třesky-plesky novočesky, novočeská pošetilost), kterážto, lidu nesrozumitelná, ba protivná, teprve od nedávna se snaží jako člověk obrácený na novou víru vplížit se do oběhu;
- 521: *Nicht in der Sprache des Volks...* — Nyní se nepíše česky řečí lidu, leč v zmatených, cizích slavismech — zvrácené jednání!; *neu zu gründendes Slovakentum...* — nově se zakládající slovanství (doslovně slováctví); *Nedějme se!* — tímto heslem Rieger nadepsal svou litografovanou podobiznu z r. 1849 od Josefa Mánesa, k níž si malíř učinil náčrtek v Kroměříži při zasedání sněmu; *Blasen wir uns auf!* — Nafoukněm se, nadujme se; *Slavisch der Schale...* — Po slupce Slované, po zrnu Němci, nechte nás míti vás za Němce!; *die Schwarzen* — černí; *Schwarzer Beistand...* — Černá pomoc. Čech: Není to žádná vychloubačnost, nám Čechům pomáhává leccos a také černý dost a dost. — Miguel: Hm, když černý kaší zamíchá, i když čertovina z toho nedýchá, tak aspoň se

- štvanicí pospíchá; *Národní listy a Národ mají společnou vydavatelskou kasu* — tato zlomyslná domněnka byla naprosto neopodstatněná, poněvadž listy stály v příkrém, často nepřátelském rozporu politickém a také hospodářsky na sobě naprosto nezávisely;
- 522: *Prosit Mahlzeit!* — Dobré chutnání! Na slováckém pohostinném stole s jáсотem se přežvykují — „ryby shnilé“; *Den Impuls dazu gab...* — Podnět k tomu dal a stále ještě dává malý počet osobností zabývajících se českou literaturou a národními dějinami více ze záliby a z přemíry citu než z rozumného hodnocení nynějších poměrů; osobností částečně učitelských, částečně spisovatelských, které svým falešným, ale na fantasmii bohatým blouzněním o velkolepých dějích slavné české minulosti, o nichž skutečné dějiny nemohou ovšem podat tolik zpráv, matou dychtivou a šalebnými velkorysými činy se opájející, avšak těžkou povinností sebepoznání zanedbávající mládež do té míry, že se považuje za povolnou dávat přednost mlhavé fantasmii utopistické velikosti Slovanů a nedbat praktického zřetele na dosažitelný, vskutku velký, blahodárný prospěch jednotlivých i souhrnných požadavků doby; a opomíjejíc otevřenou jí cestu k nejvyšší a nejdokonalejší německé vzdělanosti, mrhá časem i námahou na omezený a nedokonalý skleníkový výplod cize znějících, novotářských doktrin v českém jazyku; přitom má ovšem tu neslavnou výhodu, že velmi rychle nabývá zdání učenosti, a nadto je zbavena konkurence, která by si vynutila mnohem většího úsilí;
- 523: *denn der Verfasser...* — neboť autor si vůbec nedělá nárok na to, že by byl básnickým geniem; *denn nichts bringt...* — neboť nic nedopálí sprostého člověka víc, než nemá-li pravdu;
- 524: *Ve feuilletonu svém...* — Neruda se zmínil již o tom v *Národních listech* v č. 96 z 8. dubna 1866 (viz *Dílo Jana Nerudy XIV*, 54—56); *Melchior Meyer* (1810—1871), něm. básník, romanopisec a publicista. Citovaná brožura vyšla u Brockhause; *Blocksberg* — nevysoká hora v pohoří Harz; *Davalagiri* — Dhaulagiri, hora v Himalajích, vysoká 8179 m; *Listy Juniovy* — pověstný satirický pamflet anglický ze sedmdesátých let 18. stol. Jeho autor je dosud neznám;
- 525: „*Man merkt die Absicht und ... wird verstimmt*“ („Člověk pozoruje /skrytý/ záměr a je rozladěn“), citát z Goethova *Tassa*; *vídeňská Presse* — viz vysv. k str. 305; *Fortinbras* — postava ze Shakespearova *Hamleta*; *Hamlet* v jednání kolísá, *Fortinbras* jedná rozhodně;
- 529: *I. L. Kober* — zemřel 26. května 1866; *vděčný Chocholoušek* — narážka na to, jak Kober Chocholouškovi předem vyplatil honorář za dosud nenapsaný román, když Chocholoušek byl r. 1859 bez prostředků konfinován do Sedlce (viz zde str. 420);
- 530: *Gutzkow* — Karel G. (1811—1878), mladoněmecký spisovatel, byl osobním přítelem Kobrovým; *Morgenblatt* — M. für gebil-

- dete *Stände* (Ranní list pro vzdělané stavy), významný literární časopis, založený r. 1807 stuttgartským nakladatelem J. F. Cottou; zanikl r. 1865. V době největšího rozkvětu byl hlavním orgánem švábské školy básnické; *Der österreichische Buchhandel* — rakouské knihkupectví; *Bezděkova Biblií svatá* — František S. Bezděka vydával svůj překlad bible po sešitech od r. 1860; viz vysv. k str. 200; *Slovanské besedy* — viz vysv. k str. 333; *Besedy katolické* — Sbírnka spisův zábavných i vzdělávatelných v duchu katolickém. Redigoval Václav Štulc, od r. 1860;
- 531: *Bibliotéka historická* — Sbírnka nejvýtečnějších dějepisců všech národů. Redigoval Václav Zelený, vycházela v letech 1861—1863; *Rolník nového věku* — Knihy naučné a promyslné pro hospodáře. Od r. 1860, redigovali Karel a dr J. B. Lambl; *Dívčí škola* — Stručný výbor vědomostí českým dívkám nejpotřebnějších, řízením prof. dr Josefa Pažouta. Od r. 1862; *Průmyslová škola* — řídil prof. dr Jan Ev. Purkyně, vycházela v letech 1858—1862; celkem vyšlo 11 svazků;
- 532: *Rus byla duševní temnotou obestřena* — v Rusku po uzavření t. zv. Svaté aliance mezi Ruskem, Rakouskem a Pruskem (1815) vládla za cara Alexandra I. stále tužší reakce politická i myšlenková. Stav ten se ještě zhoršil za jeho nástupce cara Mikuláše I. po potlačení revoluce polské (1831), kdy výkvět polské inteligence byl nucen se uchýlit do emigrace;
- 537: *Fr. V. J.* — František Věnceslav Jeřábek, viz vysv. k str. 103; *Hübner-Trams, Froh und Frei* — Vesele a svobodně, kniha básní, 2. vydání vyšlo r. 1860 v Berlíně;
- 538: *B. J. C.* — Bohumil Janda Cidlinský, viz vysv. k str. 103; *Akle Hurt ve V.* — Antonín V. Truhelka (1834—1886), učitel a spisovatel, působil v Charvátsku; v Obrazech života otiskl řadu Náčrtků z turecké hranice;
- 539: *V. Ž. D.* — Václav Žížala Donovanový, viz vysv. k str. 192; *Březanovský* — snad Jan Šrámek (1820—1884), jenž používal pseudonymu Jaromír B.; katolický kněz, který přestoupil k církvi evangelické reformované, aby se mohl oženit; vydal m. j. r. 1861 básně Chudobky; *Akle* — Antonín V. Truhelka, viz vysv. k str. 538; *B. St. J.* — Benjamin Stanislav Jansa, viz str. 175 až 176; *K. A. v H.* — Karel Adámek (1841—1918) z Hlinska, publicista a politik;
- 540: *J. L. T.* — Josef Ladislav Turnovský (1837—1901), spisovatel; *J. B. V.* — Jan B. Vostřebal, viz vysv. k str. 195; *koncinnost* — stručnost, úsečnost; *Ed. Bř. K.* — Edmund Břetislav Kaizl, viz. vysv. k str. 194;
- 541: *V. Ž. D.* — Václav Žížala Donovanový, viz vysv. k str. 192; *J. Š. v Sob.* — Jindřich Šolc (1841—1916), rodák ze Sobotky, pozdější primátor pražský; *K. Ad. v Hl.* — Karel Adámek, viz

- vysv. k str. 539; *A. V. Šm.* — Alois Vojtěch Šmilovský (1837 až 1883); v mládí veršoval; *C. z P.* — Bohumil Ceyp z Peclínovce (1835—1879), lékař a spisovatel; *Božíův humor* — viz vysv. k str. 101; *E. V.* — patrně Emanuel Vávra (1839—1891), jenž v *Obrazech života* 1859 otiskl překlad ze Saltykova-Ščedrina;
- 542: *J. B.* — Josef Barák, viz vysv. k str. 114; „v budoucím čísle“ vyšly Barákovy dvě básně; *z působ Lenauův* — viz vysv. k str. 115; *K. Květenský* — Ervín Špindler (1843—1918), básník, překladatel Heina, A. Meissnera; *Ji. V. J.* — Jiljí V. Jahn, viz vysv. k str. 115; *D. M. b. V.* — Drahotín Maria bar. Villani, v *Obrazech života*, str. 227 otiskl článek *Srbsko* (dle Lamartina);
- 543: *A. T. ve V. v Sl.* — Antonín Truhelka ve Virovitici v Slavonii, viz vysv. k str. 538; *vys. r.* — vysokorodý; *Mír-ský* — Em. Salomon z Friedbergů Mírohorský; jeho *Cestopis po Valašsku a Maltansku* vyšel v II. roč. *Obrazů života*, viz vysv. k str. 488;
- 544: *Alex. Bal., stud. v Hol.* — Alexander Balcárek, viz str. 315—318; *Hol.* — Olomouc; *Hvězda* — viz vysv. k str. 298; *Pražské noviny* — viz vysv. k str. 22; *Moravské noviny* — viz vysv. k str. 83; *Pellegrini* — Giovanni P. (1823—1896), původem Ital, měl v Praze štukatérskou a sochařskou dílnu; *Farský* — Josef F., viz vysv. k str. 281; *A. König* — viz vysv. k str. 488; *A. Wildt* — Antonín W. (1830—1883), sochař, měl od r. 1856 vlastní dílnu v Praze ve Spálené ul.; *pomník J. K. Tyla* — vyobrazen v *Obrazech života* 1859 na str. 180; současně byli čtenáři upozorněni na Sebrané spisy Tylovy, jež právě začaly vycházet; *Traurige Hochzeit* — Smutná svatba, balada od Justina Kernerera (1786—1862), příslušníka t. zv. švábské školy; *J. K. a F. K. D. na Vysokém* — Josef Kouble a František Konstantin Drahoňovský, viz str. 169;
- 546: *Byl jednou mládec* — Nerudova Báseň byla otištěna v *Obrazech života* 1859, č. 5 (20. května); srov. B. I, 220; *J. J...* — snad J. Jodas, jehož báseň *Kostelíček na Oujezdě Neruda* otiskl v *Obrazech života* 1859, 262; *Vtip kontra Büdinger* — Maxmilián B. (1828—1902), historik na vídeňské universitě, uveřejnil r. 1859 v *Syblově Historische Zeitschrift* (Historický časopis) břitkou, ale věcnou kritiku pravosti Královodvorského rukopisu; *J. K. B. a F. K. D.* — Josef Kouble Boskovský (podle rodiště Boskova) a Frant. Konstantin Drahoňovský, viz vysv. k str. 169;
- 547: *B. St. J.* — Benjamin Stanislav Jansa, viz str. 175—176; *Silorad K.* — Silorad Kocourek, smíchovský básník samouk, přítel J. Arbesa; *Jindřich Kurz* — Heinrich K. (1805—1873), zasloužil se hlavně o kritické vydání spisů Schillerových, Goethových, Lessingových a j.; *Povídka Karoliny Světlé* — šlo o povídku *Sestry*, jež pak vyšla v čele 8. čísla *Obrazů života*;
- 548: *Frauenhofer* — Josef von F. (1787—1826), bavorský fyzik, zdokonalil zejména dalekohledy a drobnohledy; *G. B. v Liebwerdě* —

Gustav Pfleger Moravský; *J. K.*, *stud. v P.* — Josef Kořán (1838—1912), novinář, studoval v Písku; v *Obrazech života* (1859, 348) otiskl báseň *Dědictví*; *Em. V.* — Emanuel Vávra, viz vysv. k str. 541;

549: *J. N.* — snad Josef Nosek (1829—1899), býv. rakouský důstojník, pak žurnalista; psával pod pseudonymem *Sonek*, *Vysocký* a j., ale také pod šifrou *J. N.*; *A. V. T. ve V.* — Antonín V. Truhelka, viz vysv. k str. 538.